

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

An. XIX; Nr. 2 (154)

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

Februarie 2026

**Mircea Muthu –
cercetător al Sud-Estului european**

**Ioan Pinteă - Proximități și
mărturisiri. Jurnal**

**Lecturi critice la cărți de
Ana Blandiana, Ion Pop,
Ruxandra Cesereanu**

13 voci tinere bistrițene

Biblioteca Județeană
„George Coșbuc” Bistrița-Năsăud

SERVICII DE ÎMPRUMUT
(PENTRU COPIL, TINERI ȘI ADULȚI)
SALA DE LECTURĂ
„LIVIU REBREANU”
SALA DE CONFERINȚE
„GAVRIL SCRIDON”
SALA
„NICOLAE MANOLESCU”
FONDUL DE
CARTE VECHIE
CLUBUL CULTURAL
COȘBOOK
MEDIATECĂ
BIBLIOBUZ
AMERICAN SHELF
BIBLIONET
WWW.BJBN.RO
TINREAD.BJBN.RO

Foto: Camil Hosu

Tăcerea poetilor

@Olimpiu Nușfelean

În lumea celor interesați cât de cât de cultură, când diferenții au un comportament autist față de tot ce ține de aceasta, se vorbește adesea de scăderea interesului pentru literatură, pentru poezie – gen mai greu de înțeles –, ajungându-se cu dezinteresul până acolo încât unele manifestări dedicate domeniului se golesc de substanță, devenind un fel de clișee repetitive, de banală factualitate. Că, în realitate, în realitatea „ascunsă”, nu e chiar așa, pot fi aduse argumente specifice. Dar cine să ia seama la ele? Vom accepta deci această realitate de suprafață, epidermică, văduvită de reflexivitate, ca un fel de reducere la absurd ce ne duce în cele din urmă la rezultatul corect. Deci: da, literatura își pierde interesul și se afundă în o tot mai mare tăcere.

Cu tăcerea aceasta, care amenință literatura, e însă o problemă. Lucrurile nu pot fi decelate prea ușor. Când vorbim de tăcere în raport cu literatura – în speță cu poezia – trebuie să împărțim problematica în două. Pentru că e vorba de două tipuri de tăcere: a societății, reticentă față de literatură, și a scriitorilor, care se cufundă într-o tăcere a lor. Motivele tăcerii venite din partea societății sunt oarecum subînțelese, provocate de calitatea educației, lene spirituală, interese subsumate consumerismului, privirea spre țeluri proprii cu ochelari financiari, deviații de proiect ale decidenților pe diverse paliere de activitate. Ce e însă cu tăcerea scriitorilor?

În perioada postdecembristă, la noi, dar și în geografii mai largi, mulți scriitori și-au abandonat meseria în căutarea unor activități mai bine remunerate sau cu mai mare deschidere spre public, cum ar fi activitățile politice sau ziaristice, dar și cele privind diverse afaceri. Bineînțeles că aceștia au făcut asemenea mișcări (de carieră) atrași de venituri financiare și privilegii sporite, dar cauza trebuie identificată și în lipsa de încredere (a lor) în propriul talent, în propria menire. Cei cu har și-au urmat (își urmează) vocația, indiferent de situații și consecințe. Tăcerea lor, însă, devine grăitoare și trebuie să o luăm în seamă.

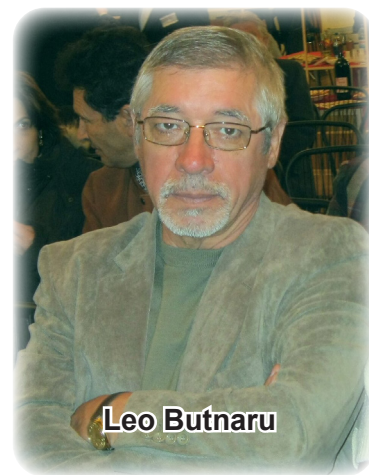
Într-o carte de interviuri publicată recent, *Poate poezia să salveze lumea?*, Ana Blandiana mărturisește cum, într-o conferință, își imagina că „vrând să sugereze cât mai mult și spunând cât mai puțin, poetul ar putea să ajungă să nu mai spună nimic ca să sugereze totul”, ținând cont că „pledoaria mea mergea spre operă ca mister imposibil de exprimat, nu ca artifex. Întotdeauna m-am gândit la artist ca magician, nu ca un meseriaș. Poetul pentru mine nu este cineva care ciocănește cuvintele ca să le potrivească sunetul, ci cineva care încearcă să facă expresivă tăcerea care le desparte.” Într-o asemenea situație, tăcerea, pentru poet, are o funcție estetică, dar nu desprinsă de realitate, ci legată de exprimarea adevărului, acel „tot” care conține întreaga existență, cu coerențele și dizarmoniile acesteia. E trăită acea stare de grație când simți că pe cap îți cade cerul și te întrebi eminescian „Unde vei găsi cuvântul/ Ce exprimă adevărul?” (*Criticilor mei*) În tăcerea care cutremură existența, în inefabilul promițător continuu, dar care nu poate fi pătruns, e ascunsă, latent, forța lumii, pe care metafora – doar ea, ajutată de intuiția poetică – o aproximează și exprimă, o aduce între oameni, în mintea și sufletul acestora. Nu e vorba de o acțiune științifică, nu de un „instrument rațional”, ci de mister, cum recunoaște poeta menționată mai sus. Tăcerea gestionează nașterea Sensului în lume. Continua naștere. În acest proces se poate produce o sincopă, o disfuncție, dar Sensul nu se lasă înfrânt. Sensul Cuvântului din care s-a născut lumea și cu ajutorul căruia aceasta înnoiește mereu.

Da, uneori se produc sincope sau „uitări de sine” (ale societății), când se pierde interesul pentru cei care scriu, pentru cei care se rostesc despre mersul lumii (cum sunt filosofii), dar asta nu ține de intrinsecul realității, ci de o oglindă falsă în care se privește o societate leneșă și autistă. Îmi place adesea să revin la proza *Zborul cocorului*, de albanezul Ismail Kadare, unde ne este prezentat (romanțat?) cazul unui poet, Lasgush Paradeci (personalitate reală a literelor din țara sa), ostracizat de regimul totalitar de la Tirana, în vremea dictaturii lui Enver Hodja. Nu prea participă la întruniri literare oficiale, nu-i băgat în seamă când e prezent... „De ani buni – se spune în povestirea prozatorului albanez – era și nu era. Îl marginalizaseră, lipsea de la toate ceremoniile. Și, adesea, tocmai în timpul evenimentului, în mijlocul serbării, își aminteau de el. Dar el, ca orice altceva din jurul lui, era din altă plămadă, părea străin, coborât dintr-o icoană... / Fusesse alungat ceva ce trebuia ținut aproape.” Se închide în propria existență, dar, în dialogul cu un tânăr scriitor, referitor la atitudinea „oficialilor”, mărturisește: „Se prefac că ne-au uitat, dar gândul lor e tot la noi, a repetat încet. Începând cu el, cu președintele lor... Și, pentru că veni vorba, mai trăiește, sau a murit?” Iată că, în realitate, literatura nu moare, mor cei care o ignoră sau o ostracizează, beneficiari ai unei puteri trecătoare. În accepțiunea Anei Blandiana, pare curios că, în democrație, aceasta devine indiferentă față de literatură, câtă vreme „dictatorii s-au dovedit în numeroase rânduri de-a dreptul obsedați de puterea cuvântului și a celor ce îl mănuiesc. (...pentru că, n. n.) dictatorii sunt preocupați de nemurire și de posteritate, iar poeții sunt prin definiție deținători ai acestora”. Nu dictatorii arată calea, ci poeții, slujitori ai cuvântului, sub egida instanței supreme. Schimbarea se produce continuu, iluminarea e generată de combustii interne, pe care poezia le aduce în lumina vieții.

Ana Blandiana observă de asemenea că în libertate, după 89, „libertatea cuvântului a diminuat importanța cuvântului. (...) Nu de cuvintele mele le era frică (înainte de '89, n. n.), ci de solidaritatea cu ele a celorlalți”. Oare azi lumea nu mai are nevoie de solidaritate? E folositoare cuiva, pe de altă parte, această lipsă de solidaritate? Cui? Nespusul/ neexprimatul se goleşte de sens, își pierde emergența. De ce tac scriitorii? De ce sunt împinși în tăcere? O asemenea realitate are multe fețe. Tăcerea scriitorilor are o funcție estetică, dar nu numai. Iată, în aceste zile, oamenii se confruntă cu o crimă ce îngrozește o țară iar „Țara”, cât e ea de mare, nu știe cum să îndepărteze crima din sânul societății. Tăcerile anunță, de obicei, furtuni. Dar scriitorii nu fac predicții. Ei exprimă stări ieșite din adâncurile existenței. Iar asemenea descătușări nu pot fi oprite, nici ocolite.

Racursiu

Posibila fraudă

Leo Butnaru

Ar fi bine dacă el n-ar mai risipi timpul, timpul vieții, firește, în atâtea motive de bucurii auxiliare, ci și-ar trăi doar bucuriile esențiale: acelea cu respirație largă, cu amplitudine egală frazelor din *Iliada*, prelungi ca ecourile invocațiilor de la Delfi. Acolo unde, îmi amintesc, Octavian Paler – eram prin preajma lui – se oprea uneori din mers și părea că ascultă. Nu zidurile, nu ghizii, ci ceva dincolo de ele: o vibrație care nu cerea confirmare.

Eu unul cred că importanța exagerată acordată bucuriilor mărunte (le-aș numit auxiliare nu din dispreț, ci din clasificare) vine din neîncrederea omului în propriile sale forțe, în energiile miraculoase ale sufletului său. Omul se teme de bucuria mare: o bănuiește de impostură, de exces, de primejdie. Și atunci o fragmentează. O diluează în recompense mici, controlabile, repetabile. Ca pe un vin rar pe care-l transformi în șpriț, de frică să

nu te amețească.

E grav când aceste bucurii mărunte ajung să ocupe un loc impropriu în destin, un loc străin firii lor. E ca și cum ai lua copiile, fie ele și copii ale capodoperelor, drept originale. Iar bucuria, să nu uităm, este ea însăși o capodoperă a sentimentelor omului. O construcție interioară fragilă, dar monumentală, care cere tăcere, timp și curaj.

Bucuriile auxiliare nu stimulează, ci frânează. Ele nu deschid, ci închid prin acumulare. Se adună ca un praf fin pe obiectele esențiale ale vieții, până când acestea nu mai pot fi recunoscute. Ceva din firea omului le produce: nevoia de consolare rapidă, de confirmare imediată. Dar ceva din afara firii omului le legitimează: mecanismele lumii, pedagogia mediocrității, cultura recompensei mici și frecvente.

Și nici nu simți când se produce fraudă. Nu e o înșelăciune brutală, ci una administrativă, birocratică: o fraudă de importanță. Bucuria adevărată e retrogradată, bucuria auxiliară e avansată. Originalul e pus în depozit, copia este expusă. Și omul, privind vitrina, ajunge să creadă că trăiește.

Însă, precum zicea poetul, *dar se vede, frate, altfel nu se poate*. Poate pentru că bucuria esențială cere un preț pe care nu toți sunt dispuși să-l plătească: singurătate, profunzime, risc. Iar bucuriile auxiliare... cer doar timp. Timpul vieții.

Mircea Popa

Mircea Muthu – cercetător al Sud-Estului european

orice fel de demers interpretativ, atât prin larga gamă de teme și motive abordate, cât și prin unghiul de vedere personal, modern și seducător prin care a stabilit o vastă rețea de comunicare, de suprafață și de adâncime, între principalele literaturi și orientări tematice și stilistice, ținând de mentalitățile și specificul regional, dar și de constantele unor preocupări și abordări de morfologie a culturii care se degajă din acest amplu eșafodaj constructiv.

După ce a stabilit principalele coordonate ale interferențelor și similitudinilor născute la nivel istoric, cultural, folcloric și literar timp de mai multe secole, Mircea Muthu a ambiționat să-și încheie demersul interpretativ și cu o lucrare cu iz concludiv, care și-a propus să fixeze și să aducă la zi istoriografia problemei, trecând în revistă întreg ansamblul de referințe critice adiacent. Spre a-și justifica proiectul, autorul rememorează cuvintele lui Victor Papacostea din 1936, care spunea: „Viața nici unui popor balcanic nu mai poate fi studiată separat. Ea ne înfățișează imaginea geometrică a unor cercuri care se întretaie cuprinzând arce comune. Cercetarea științifică în Peninsula Balcanică – în lingvistică, istoriografie, etnografie, folclor, economie, artă, literatură etc.- nu mai poate fi ferecată în secțiuni naționale, ci unificată printr-o strânsă cooperare intelectuală și prin aplicarea tenace a metodelor comparate în câmpul tuturor disciplinelor amintite mai sus.” Bibliografia pe care el o dă la lumină acum are în vedere toate aceste sectoare și a multiplelor raportări pe care ele le degajă. Bogatul material adunat este organizat în funcție de principalele țări balcanice, Albania, Bulgaria, Grecia și Iugoslavia, ca apoi să fie completat cu trimiteri din domeniile *Balcanologie*, *Lingvistică balcanică* și *Românii balcanici*, refăcând astfel arcul de cerc care unifică și dă coerență oricăror preocupări în domeniu.

Lucrarea, intitulată *Europa de Sud-Est în memoria culturală românească. Bibliografie* a apărut la Editura Academiei în 2011, beneficiind și de un cuvânt explicativ al autorului (*Memorie și proiect*) care explică împrejurările în care a luat naștere această bibliografie sectorială și analitică, putând servi atât la un examen sociologic al receptării românești, cât și la o legitimare a traducerilor și comentariilor ce vin să parafazeze o anume prezență culturală și filiera folosită. El vine să sublinieze continuitatea acestor manifestări care plasează România în aria sistemului de valori culturale sud-est europene, să ofere cheia acestei logici a reflectării și a reconstituirii mecanismelor culturale, prin angajarea imaginarului românesc pe o zonă a determinărilor geopolitice explicite, vizând atât procesul de mitizare, cât și cel de valorizare și actualizare, în care ortodoxia, cultura populară și istoria narativă (cu aluviunile ei bizantine) au hrănit, dincolo de diferențele de alteritate, și o bază de permanent contact, în cazul căruia și-a spus cuvântul și romanitatea noastră sud-dunăreană, care, fie că a năzuit spre patria-mamă de la nord de Dunăre, consolidată politic după 1848, fie că a contribuit la menținerea unor legături fluctuante, dar înscrise în gena noastră ancestrală. De aceea, autorul va privi fenomenul cu oarecare motivată circumspecție, notând: „Tensiunile dramatice, avivate de mișcările naționale cu derivatele naționalismelor de toate gradele, circumscriu conceptul de *echilibru instabil*, împins adesea la rangul de atribut definitoriu pentru această parte de lume europeană.” În cadrul spațiului balcanic este firesc ca rolul Greciei să fie mai ridicat decât al celorlalte culturi, dată fiind prestanța trecutului ei, cât și „universalitatea culturii elene în general”, după cum afirmă autorul.

După ce luăm act de „*Sursele generale*” folosite și de lista periodicelor despoiate, intrăm propriu-zis în spațiul bibliografiei, structurat mai întâi în funcție de principale genuri literare, epic, liric, dramatic, atât în volume cât și în periodice, spre a oferi apoi în *Miscellanea*, „raportul de complementaritate necesară cu partea secundă, alcătuită din *Balcanologie*, *Lingvistică balcanică*, și *Românii balcanici*”, trimiteri dispuse alfabetic, dar și cronologic, unde a fost cazul. Pentru fiecare din cele patru țări ni se oferă lista antologiilor de poezie și proză care au fost traduse în românește și a referințelor din periodice. Aflăm astfel pentru fiecare țară numele celor mai cunoscuți și impuși traducători, ca și a specialiștilor care au apărut de-a lungul anilor într-un anumit domeniu. Astfel luăm act de faptul că cel mai tradus scriitor albanez este Ismail Kadare, iar cărțile care ne-ar ajuta să-i cunoaștem mai bine sunt semnate de Adrian Majuru (*Bucureștiul albanez*), Cătălina Vătășescu sau Cristia Maksutovici (*Confluente culturale româno-albaneze*). Pentru zona slavă se remarcă Elena Eftimiu, fost cadru didactic la Universitatea clujeană, care a scris mai despre toate literaturile slave zeci de articole. Pentru bulgaristică mai e de amintit Constantin Velichi, Elena Siupiu, Laura Fotiadă. În zona grecească au activat cu real succes frații Camariano,

apoi Maria Marinescu-Himu, Cornelia Papacostea-Danielopolu, Olga Cicanci, Elena Lazăr. Pentru spațiul iugoslav e cazul să amintim numele Voislavei Stoianovici, Adam Puslojic, Vasko Popa, Radu Flora, Dușan Petrovici. Lingvistica balcanică nu se poate dispensa de rezultatele la care au ajuns în acest domeniu excelenții specialiști Theodor Capidan, Pericle și Tache Papahagi, Matilda Caragiu-Marioțeanu, Nicolae Saramandu, Marcu Beza, Nicolae Batzaria, T.T.Burada, cei mai mulți dintre ei scriind și despre românii balcanici. De remarcat că în domeniul balcanologiei aria de cuprindere se lărgeste mult, în sensul că cercetările se extind și asupra studiilor de istorie și mentalități, drept, teologie, literatură și arte și chiar muzică. Ne-am fi așteptat prin urmare ca la capitolul *Românii balcanici* să fi prins și articolele din culegerile de la simpozioane sau de la cele inițiate de „Societatea de limba română” de la Zrenjanin, Belgrad și Novi Sad.

Cartea de care vorbim e importantă prin imensul material pus la dispoziție, și care ne permite să fixăm mai bine locul și rolul lui Mircea Muthu în această configurație ideatică pe care a inaugurat-o în 1991 prin cartea *Dinspre Sud-Est*, complementară la eseurile din *Călcâiul lui Delacroix* (1996) și *Cântecul lui Leonardo* (1995), *Alchimia mileniului* (2008), împlinite prin prin marile sinteze: trilogia balcanității (2002), *Balcanismul literar românesc* (2008), *Balcanologie* (2008), scrieri fundamentale pentru contribuția literară românească la spațiul cultural balcanic. E rezultatul unei munci de o viață. care vin să fixeze locul și importanța lui Mircea Muthu în cadrul cercetărilor sud-est europene, dar în aceeași măsură europene prin metodă, stil de lucru și comparativism elevat. Cărțile sale sunt în același timp instrumente indispensabile de lucru și de orientare axiologică, de recuperare a unor spații veritabile de literatură ficțională, dar și de document istoric. Ele își au locul lor bine statornicit în mișcarea comparativistică românească, în rescrierea aportului românesc la arealul literar și cultural balcanic, în cunoașterea raporturile noastre cu spațiul sud-este european de cultură, fără de care nu pot fi stabilite punctele românești de emergență și de reciprocitate într-o epocă preocupată de definirea propriului proces de identitate și sincronizare cu marile tendințe europene ale lumii apusene. Prin cărțile sale bine documentate și cu un aport interpretativ superior, Mircea Muthu se dovedește a fi unul din marii europeni ai zilei de azi.

Icu Crăciun

Rebrenologul Mircea Muthu

Eseul lui Mircea Muthu Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului a ajuns la a III-a ediție, de data aceasta definitivă (Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020), primele două publicate în 1993 și 1998. Precizăm că, pentru o mai bună interpretare și înțelegere a operelor rebreniene, autorii didactici l-au integrat în manualele liceale.

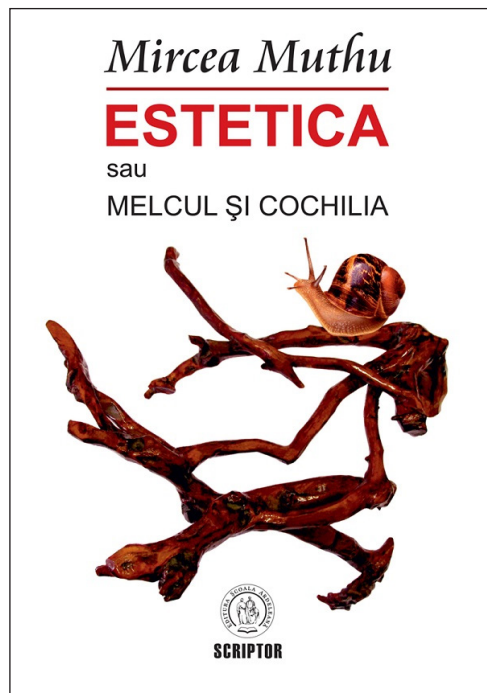
Esența acestei cărți de teorie literară și estetică poate fi rezumată de însăși aserțiunea autorului: „...Viața (tradusă în relația polivalentă dintre om și pământ, dintre istorie și „timpul cel mare”), apoi Opera (ce transformă aceste relații în „lumea nouă, născută din subconștientul meu”), în sfârșit, Teoria (fixând operei statutul de filozofie ad concretum) – toate aceste ipostaze alcătuiesc, la rândul lor, trinitatea subsumată unei categorii suverane: organicul”, „cu statut de imanentă”, ce conturează imaginea balzaciană a „creatorului demiurg”; pe scurt, totalitatea lumii. Firește, în opinia lui Mircea Muthu, cele trei niveluri ale organicului se condiționează reciproc. Autorul acordă importanță majoră paginilor confesive ale lui Rebreanu, bruioanelor, precum și excerptelor sale, „punctul de convergență dintre teoreticianul

sui-generis, scriitorul, animatorul cultural și omul Rebreanu”. De asemenea, tratează cu competență nu numai Jurnalul, Spovedaniile, Caietele, Mărturisirile, ci și publicistica, confesiunile, conferințele și interviurile, (bineînțeles și scrierile altor exegeți în opera rebreniană), ajungând la concluzia că acestea „nu validează pe teoreticianul de vocație, în pofida argumentării convingătoare despre necesitatea unității sferice (corp sferoid) a romanului de pildă”; ele pot fi considerate doar niște „documente complementare”. Ontologicul este văzut ca o fațetă a organicului. Țăranul român, singurul care merită eticheta de prototip, are o bunătate funciară, este foarte legat de pământul său, dar, pentru acesta, este în stare să ucidă. Simțul proprietății, „legătura ancestrală cu pământul” – ne amintește universitarul Mircea Muthu, citând un fragment din Laudă țăranului român – face parte din viața lui cotidiană, „pământul (...) nu e un obiect de exploatare, ci o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație și teamă”. De aici „complementaritatea om-pământ”, indiferent de clasa socială, și „supralicitatea satului ca rezervor al energiilor naționale” în opera rebreniană. Majoritatea personajelor din marile romane sunt urmărite de un spirit al locului pe care îl poartă pretutindeni. Singura care îl trădează este Mădălina din Ciuleandra. Mircea Muthu decriptează ritmul epic și unic sau „pulsăția vieții” creației, „suflul dător de viață”, pornind de la importanța pe care autorul lui Ion, tutelat de primatul organicului, o acordă primei fraze și primului capitol din fiecare roman, urmând formula balzaciană; câteva pagini comentează replica incipitală și finală a lui Ilie Rogojinaru din Răscoala, pentru ca, mai la vale, să dedice un capitol aparte numai incipitului din cele șapte romane importante (mai puțin Jar și Amândoi), impregnate de o atmosferă „predominant tragică”. Un alt capitol este dedicat „mecanicii procesului creator”, întregului eșafodaj al scrierilor mari rebreniene, poieticii lor, de la planuri, hărți detaliate, capitole, până la numele personajelor. Pornind de la mărturisirea din Cred (1924), autorul, înzestrat cu un rafinat simț al esteticului, deduce și ilustrează rolul sintetic al limbajului artistic, dat fiind faptul că opera „e filtrul magic care alege esența calităților și defectelor unui neam”. Dacă în Ion și Răscoala se poate vorbi despre prototi-

Estetica sau Melcul și Cochilia

O sinteză erudită și pertinentă care probează nu numai existența, ci și persistența unei tradiții autohtone în domeniul esteticii. (Andrei Terian)

Diagnosticul privind „moartea esteticii” Mircea Muthu îi opune previziunea unei regenerări a disciplinei, criza de legitimitate a artei impunând nu dispariția tuturor instrumentelor, ci crearea unei „armături categoriale noi”. (Corin Braga)

Unul dintre cei mai cunoscuți profesori ai Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” a trecut în veșnicie. De la debutul în revista „Tribuna” (1967), Mircea Muthu și-a construit un drum în literatură, publicând cărți precum Orientări critice, 1972; Literatura română și spiritul sud-est european, 1976; La marginea geometriei, 1979; Paul Zarifopol între fragment și construcție, 1982; Permanențe literare românești în perspectivă comparată, 1986; Alchimia mileniului, 1989 și 2008; Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului, 1993, 1998, 2020; Esențe (Poeme), 1994; Cîntecul lui Leonardo, 1995; Călcîiul lui Delacroix, 1996; Făt-Frumos și „vremea uitată” – o nouă interpretare a basmului „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte” (în colaborare cu Maria Muthu), 1998 și 2008; Dinspre Sud-Est, 1999 (versiune franceză,

2001); Lucian Blaga – dimensiuni răsăritene, 2000 și 2002; Balcanismul literar românesc, 3 vol., 2002 și 2008, ed. definitivă Balcanismul literar românesc. Panoramic sud-est european. Confluente culturale, 2017 (Premiul pentru critică și istorie literară al Uniunii Scriitorilor din România); Balcanologie (vol. I, 2002, vol. II, 2004, vol. III, 2008); Grafii (Poeme), 2004; Studii de estetică românească, 2005 și 2014 (ediție revăzută și adăugită); Ochiul lui Osiris. Dialoguri, 2010; Europa de Sud-Est în memoria culturală românească. Bibliografie, 2011; Trepte (Poeme), 2013; Repere culturale transilvane, vol. I, 2013; vol. II, 2018; Estetica între mediere și sinteză, 2016. Pentru contribuțiile sale academice și culturale a fost distins cu titlul de Cavaler al Ordinului Național pentru Merit în grad de cavalier (2000); Ordre des Palmes Académiques (2001) pentru servicii aduse culturii franceze; Premiul „George Călinescu” pentru întreaga activitate, decernat de Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2016.

Volumul Estetica sau Melcul și Cochilia, readuce în actualitate o problemă de care profesorul s-a ocupat de-a lungul vremii, atât prin cursurile pe care le-a ținut la Universitatea clujeană, cât și prin studiile publicate. „Definibilă drept expresia și, mai ales, reflexia cunoașterii de sine a operei de artă ca fapt antropologic, estetica generală și aplicată continuă să rămână, de-a lungul secolelor culturale, esența ideologiei prin cochilia determinărilor fundamentale precum tragicul, comicul, trivialul ș.a., fiind regenerabile, aidoma melcului, în calitate de sisteme categoriale pe palierul duratelor medii și lungi, acestea înscrise fiind în performanța artistică, cu precădere individuală și, în același timp, funcție de prefacerile istorice”, spune Mircea Muthu.

Melcul joacă un rol important, încă din antichitate, în superstițiile și legendele noastre. Imaginea cu creanga uscată de pe copertă și melcul purtându-și cochilia în spate sugerează regenerarea vieții atunci când nu mai există speranțe. Simbol al vindecării, al schimbării și al fertilității, melcul reprezintă ciclul vieții, al morții și apoi renașterii. El are mereu casa cu el neputându-se rătași și învățându-ne că viața noastră este o continuă călătorie.

Considerat ființă sacră la azteci, iar la greci simbol al fertilității, melcul este prezent în

legende urcând pe o rază de soare către stele. În practicile vrăjitoarești erau folosite cojile melcilor, iar în descântecelor de dragoste fetele puneau o farfurie cu făină pe care așezau un melc, iar dimineața vor găsi inițialele viitorului soț făcute de acesta. De asemenea, aruncau melcul peste spate pentru a avea noroc în dragoste.

Și Petre Ispirescu vorbește despre melc, descriindu-l ca o creatură „cu coarne ca boul, cu șea ca un cal, (care) se urcă pe copaci ca un șearpe. După ce să face mare, iese din căsuță sau și-o leapădă, și devine năpârcă - șarpe”.

Pornind de la toate acestea și de la faptul că în ciclul vieții acestuia cochilia îi crește tot timpul, „păstrând în ea vuietul valurilor”, după cum afirmă Jurgis Baltrusaitis, Mircea Muthu vorbește despre regenerarea spiralelor acestuia ca o renaștere. La fel se întâmplă în diverse etape și cu știința și arta, asigurându-se astfel noi concepte ce se adaugă la cele care de-a lungul timpului au devenit modele.

Estetica menține un dialog între artă și neartă, între locul pe care îl ocupă în industriile culturale, între echilibrul și dezechilibrul lumii. Se vorbește și despre absolutul estetic, la fel cum avem absolutul metafizic și absolutul divin, de cauza prima din care derivă toate creațiile artistice. „Platonicienii creștini articulează o concepție despre Dumnezeu și frumos, adăugând vocabularului moștenit de la Plotin, frumosul universal și suprafrumosul. Deplasarea conceptelor spre transcendența divină, începută cu Plotin, a fost continuată de către Pseudo Dionisie”, spune Mircea Muthu.

Absolutul estetic este considerat un dar aprioric, fiind constitutiv spiritului omenesc. După Mircea Muthu, actul creator „are o cvatruplă determinare psihologică, social-istorică, propriu-zis estetică (stil, canon, curent artistic) la care se adaugă și hazardul. Creativitatea premonitivă, ca o capacitate de a imagina, a crea, este legitimată de actul creator, productiv prin excelență, de vreme ce se finalizează într-o operă literară, plastică, muzicală sau dramatică”, spune Mircea Muthu.

Vorbește și despre formele fără fond, expresie lansată de Titu Maiorescu, prezente mai ales în discursurile politice, dar și în cele socio-culturale de astăzi, disputa dintre formă și fond devenind, din punct de vedere lingvistic, „o țioasă prin supralicitare”. Ca domeniu al filozofiei, estetica se ocupă de studierea, în principiu, a frumosului pe care-l absolutizează.

La noi, începuturile esteticii sunt date de „eclectismul, stilul didactic și aspectul publicistic” încă din secolul al XIX-lea. Mircea Muthu aduce în fața noastră modelul omului conceput, prezentându-ne personalități care de-a lungul timpului s-au ocupat de estetică, care au pledat pentru resincretizarea imaginarului.

Prima parte - Antecedente românești - readuce în atenție precursorii din estetica românească (Omul-Concept: Titu Maiorescu, Autonomism și determinism estetic: Anghel Demețrescu, Biomorfism estetic: Eugeniu Speranția, „Armonia părților sensibile”: Tudor Vianu,

„Arta ca relație”: Mircea Florian, O teorie a genurilor: Liviu Rusu, „Conceptul-Imagine”: Lucian Blaga, O teorie a lecturii: Radu Stanca, Estetica „Falsului tratat”: Benjamin Fundoianu, Spre o „Poiesis universalis”: Henri Jacquier), apoi în partea a II-a Între mediere și sinteză, se vorbește despre mutațiile generale în actul poietic/aesthetic, gramatica creativității, vocalitate – vorbire – scriere, reprezentare – semnificare – simbolizare, obiect artistic/obiect estetic, creativitatea artistică, aporie și mediere în estetica generală și aplicată. Ultima parte a trilogiei poartă chiar titlul cărții Melcul și Cochilia, vorbind despre tradiție și regenerare, contopiri și diferențe, cultura populară versus estetica, întoarceri și anticipări. Critica este situată între teoria literaturii și estetică, iar estetica între știință și artă.

Studiile au fost foarte bine primite de către critica de specialitate. Cornel Nistea afirmă că „estetica lui Mircea Muthu nu-i doar o prezentare a evoluției teoriei esteticii, ci adeseori relatarea, excelent structurată, devine creație ce provoacă desfătarea prin lectură. El a creat o admirabilă carte de studii, în esență despre teoriile estetice de-a lungul vremii, construită cu pasiune de-a lungul a douăzeci de ani”. Iar Dan Eugen Rațiu spune că „arheologia estetică a lui Mircea Muthu este fidelă unei strategii discursive exersată pe trei paliere – analitic, contextual, tipologic. Calitățile scrisului său sunt claritatea argumen-

tării și precizia concludivă, ce țin de spiritul său analitic, capabil a se exersa cu economie de mijloace pe parcursul câtorva pagini, și de simțul sintezei, ce îi permite să condenseze cu abilitate esența într-o formulă sintetică chiar din titlu”.

Volumul a primit Premiul special al juriului (Premiul „Liviu Rusu”), acordat de Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România și Volum distins cu Premiul Saloanelor „Liviu Reboreanu”. Lectura acestei cărți ar trebui să fie obligatorie pentru toți cei care doresc să-și construiască, pe drumul literaturii, în scrierile lor, și aspectele de estetică.

puri eterne ce viețuiesc la sat, - „sigla spiritului autohton” -, în Pădurea Spânzuraților avem de-a face cu personaje puternic individualizate, Apostol reprezentând generația ardeleană din Primul Război Mondial, personaj ce are rădăcini în destinul lui Gheorghe Doja, Horia, Avram Iancu, strămoșul său Grigore și memorandistul Iosif Bologa, tatăl său; să se observe că ficțiunea coabitează cu realitatea, asistând la o suprapunere a timpului românesc peste cel istoric. Amintim faptul că tinerii ardeleni români erau educați ca având eroi naționali pe Horia și Iancu. Adversar al tezismului în artă și adept al obiectivității ce trăiește „nostalgia eticului”, „axul concepției lui Liviu Reboreanu – creatorul omniscient - despre existență și artă” trebuie văzut - scrie eseistul - și în frecvența cu care el utilizează „noțiunea de epopee, ca formă exemplară de epic, sau aceea de prototip”; doar Gorila, considerat roman politic, nu va avea un centru care să asigure „coeziunea întregului”, mai cu seamă că Reboreanu intuise acordarea unor personaje la tipologia literară central-europeană, la proza modernă, la vremurile incerte ce se proiectau la orizont. Deschiderile și închiderile, aparent simetrice, ale ficțiunii circulare se diferențiază, ajungând, uneori, la raporturi de incompatibilitate; de aici, pare-se paradoxul din titlul eseului. Ca lector, acest volum mă îndeamnă să cred că

oricât a aspirat Reboreanu să cuprindă epopeic lumea, viața cu „zvârcolirile” sale, cu tarele sale (cum a făcut, de pildă Caragiale, e drept, în teatru), n-a reușit să creeze, estetic vorbind, prototipuri și caractere veșnice (excepție țărânul român), ci doar tipuri emblematice, specifice unor anumite epoci culturale sau contexte sociale.

Sondarea edificiului românesc rebrenian continuă cu cei doi poli depărtați/apropiați: iubirea și moartea (Eros și Thanatos), a binomului credință-iubire și a triadei: credință – iubire - moarte. Cert este că niciunul dintre personajele-victime, feminine sau masculine, nu sunt împlinite sufletește sau cum zice Puiu Faranga: „omul este sortit să rămână singur”; mitul androgenului nu se desăvârșește, iar de moarte naturală nici nu poate fi vorba, mai degrabă de una „persuasivă și agresivă în final”.

Titlul acestei cărți, care nu și-a pierdut din actualitate, este explicat astfel de autor: „proza lui Reboreanu, ca și teoria de altfel, ilustrează paradoxul organicului resimțit și dorit ca peren, însă minat de o dramă care este aceea a societății moderne însăși”.

Acest eseu poate fi considerat un model de descifrare și comentare inovatoare a tainei creației, plasându-l pe autor printre cei mai profunzi și avizați interpreți ai operei rebreniene.

Ion Radu Zăgreanu

Proba sfârșitului

„E evident, tot mai mult,
că drumurile mele
nu mai ascultă de geometria interioară.”
(*Ion Pop - „Drumul drept”*)

În poeziile din volumul „Proba focului” (Editura „Limes”, 2023), al universitarului Ion Pop (critic și istoric literar, eseist, publicist, traducător, membru corespondent al Academiei Române), sentimentul sfârșitului și al morții ineluctabile, este predominant: „E evident, tot mai mult, că drumurile mele/nu mai ascultă de geometria interioară.”.../„Sângele/își face de cap, ori, prea devreme,/se duce, obosit, la culcare.” („Drumul drept”).

Starea de apus existențial, „satisfacție/a unei înfrângeri victorioase:” („Un examen”), este precedată de o acută însingurare: „De ce această foarte lentă singurătate,/ca și cum s-ar plimba pe strada din fața casei mele/supraveghindu-mă mereu, ca un polițist răbdător,” („De ce?”); „acum, când sunt minunat de singur,” („E mare lucru”); „Și m-am simțit dintr-o dată/ singur, singur./Ca și cum aș fi înghițit o hieroglifă/sau o cruce.” („Moment”). Poetul își compară singurătatea lui cu aceea a „unui măr roș/uitat, printre crengi, toamna,” („Surpriza”). Merele culese reprezentând prietenii „dispăruți” („Rețeta”).

Semnele sfârșitului sunt descifrate în lumea exterioară, în înfățișarea sa, acestea influențând pe cea interioară: „numai eu simt cum se descejește ceva/zi de zi, oră de oră,” („De ce?”); „dungile/ de pe obraji, din jurul ochilor,/de pe frunte,-”, „se adâncesc” („În oglindă”); „Poate că mâna ta a-nceput/să nu mai fie a ta.” („Ce tot vorbești”). Poetul este un izolat („Când...”), atribuie alte conotații unor fapte obișnuite ale vieții. Noaptea este sinonimă cu sfârșitul: „Iar acum inserarea pătrunde-n mine,” („Da, așa e”). Îi e frică a se uita în oglindă: „În toamna galbenă/și mi-e frică puțin/ să mă privesc în oglindă,” („Cad ochii”). Provocarea exterioară a fricii, devine una interioară: „Da, mă chiar tem uneori,/și mi-e de pe-acum rușine,/de acel prea puțin demn/moment de slăbiciune.” („Proba focului”).

Retrospectiva destinului său creator îi aduce aminte de avântul tinereții, el i-a oferit șansa unei autocunoașteri profunde: „În urmă cu vreo șase decenii/mai credeam că sunt Cineva,/apoi, mai citind niște cărți, am aflat/că eu este altcineva.” („Cineva, altcineva”). Descumpănirea îl domină pe poet: „Acum, nu mai sunt prea sigur/nici de numele meu,” („Cineva, altcineva”). Nu este indiferent nici de posteritatea lui: „Acum sunt sigur că voi muri, dar nu e deloc sigur/că voi și dispărea.” („Acum sunt sigur”). Redescoperirea de sine se face în jurul unor constante ale felului său de a fi: „Cum ai trecut, prin ani, de la unul la altul,/ba chiar de la tine/la Altcineva!/Rămânând cam același,” („Cum ai trecut”).

Cât de mulțumit este poetul de parcursul său creator, i-a favorizat acesta o altă atitudine în fața morții? sau aceasta i-a asigurat doar „o amănare”, a clipei când va deveni și el un „punct” („Citind mereu”). Eminescian („Revedere”), veșnicia naturii, contrastează cu efemeritatea umană: „Pe când, cu picioarele-n apă,/apuneau toți.” („Dimineată”). Îl preocupă postumitatea sa: „Mă conving tot mai mult/că nu pot fi un poet perfect,/iar ceea ce va fi după aceea/nu voi vedea,” („O problemă”). Ultima „transfigurare”, a „capătului de drum” („Proba focului”), preferată pare a fi „cenușa”: Ar fi un capăt de drum estetic și poetic: „ar licări cât de cât/în Universul cu atâtea,/prea multe, găuri negre,” („Proba focului”).

Întâlnim în acest volum și poezii în care găsim trimeri directe la anumite aspecte din realitatea prezentă. Fastuoasele inaugurări, cu tăieri de panglică, ascund în spatele lor și altceva: „vor fi tăiate apoi/doar câteva capete.” („Inaugurare”). Minciuna ne „locuiește” pe toți: „Se minte de jur-împrejur, iar prin proverbul din paranteză/Adevărul tot umblă cu capul spart.” („Consolări”). Ironic și persiflant, poetului îi e frică, „în fața marilor, de astăzi./ Bărbați ai Patriei:...să nu devină veșnici.” („O emoție specială”). Deoarece „zăngănesc armele” („Muzele mi-au comunicat”), ele nu mai vor „să tacă,” („Muzele mi-au comunicat”).

Înaintând spre sfârșit, căutarea originilor, a întâlnirii cu sine („Tot adâncindu-te”) poetul are parte de surprize: „aerul s-a umplut de tălângi și fântâni.” („De când...”).

Ion Pop nu mai este sigur pe „uneltele” sale, cuvintele, că acestea îl vor putea apăra de „apusul” care coboară peste el: „Toate metaforele îmi apar acum somnoroase și leneșe,/ipocrite și lașe.” („Riscând”).

Bucuria lucrurilor mărunte îl învăluie: „Să mai poți auzi o clipă/uitând de unghiuri/și linii,/cum ninge, cum sună/clinchetul anilor.” („Drumul drept”). Blagian, nu știe încă ce să aleagă: „Deocamdată bâjbâi, nu știu/în ce lumină, în ce întuneric voi locui.” („Încă o primăvară”). Trecerea „dincolo” este o ușă închisă, după care probabil se află „prietenii mei care au uitat/că mă invitaseră la cină,” („Bate și ți se va deschide”). Îndoiala arghezană din psalmii acestuia aparține unui sceptic: „Dar dacă Dincolo-i numai dincolo?” („Bate și ți se va deschide”). Ar prefera să-l afle acolo pe „Fiul Omului” („Bate și ți se va deschide”). Se recurge la subterfugii, în spațiul domestic, „La gura sobei”, „cumpilele flăcări ale iadului” („La gura sobei”) sunt „transfigurate” într-o metaforă și bucuria din fața focului este un prilej „să mă împrietenesc cu cenușa.” („La gura sobei”). Întâlnim și o variantă mai acceptabilă, mai poezică, dar totuși gravă. Poetul și-ar dori pe mormânt, în loc de „lespede de marmură ori de ciment rece,/să-mi fie sădite pe mormânt/câteva șiruri de cepe:” („Despre ceapă”). Aceasta ar tempera plecarea „dincolo”: „Ar lumina, măcar vreme de-un anotimp/cu bulbii lor ca niște becuri scufundate/ceva din negurile de dedesubt.” („Despre ceapă”).

Mircea Daroși

Două lumi, două destine:
Ion al Glanetașului și Apostol Bologa

Încă de la apariția primei ediții a operei lui Liviu Rebreanu, istoricii și criticii literari și-au îndreptat atenția spre creatorul romanului românesc modern. Pe parcursul timpului, exegezele perioadei interbelice au fost completate cu alte reacții și interpretări critice, privind universul rebrenian. Cele mai recente opinii aparțin lui Nicolae Gheran, Mircea Muthu, Nicolae Manolescu, Ion Simuț, Gheorghe Glodeanu, Liviu Malița, Constantin Cubleşan, Andrei Moldovan ș.a. În acest context se înscrie și studiul lui Săluc Horvat, intitulat „De la Ion al Glanetașului la Apostol Bologa – doi eroi, două destine”, apărut cu câțiva ani în urmă la Editura „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca.

După cum spune prefațatorul Mircea Muthu, cartea se adresează „cu precădere vârstelor formative din mediul liceal”, fiind scrisă într-un stil atractiv, ușor de receptat de către cititori. Instruit și format la școala de istorie literară clujeană, Săluc Horvat, ardelean prin origine, cu largi preocupări intelectuale, se simte atras de romanele lui Liviu Rebreanu. Lucrarea de față este o radiografie a celor două capodopere, „Ion” și „Pădurea spânzuraților”, pe care le supune unei analize literare din perspectiva personajelor:

Ion al Glanetașului și Apostol Bologa, doi eroi și două destine. Scriitorul băimărean îl citează pe D.ST. Rădulescu, care descoperă că romanul „Ion” are 263 de personaje, iar „Pădurea spânzuraților” 114. Ele alcătuiesc două lumi ale acestui univers uman.

Cea dintâi este lumea satului năsăudean, numită Pripas, localitate care poartă astăzi numele scriitorului. Pornind de la unele fapte reale, puse în tiparul măiestriei sale artistice, prin Ion, Liviu Rebreanu proiectează o suită de întâmplări, evocând momentele esențiale ale existenței umane: nașterea, nunta, moartea, dar și faptele cotidiene: hora satului, bătaia flăcăilor, întâlnirile de la cârciumă etc. Săluc Horvat grupează personajele din romanul Ion într-o viziune proprie, în funcție de modul de implicare sau participare la acțiune și anume: Capitoarele „Glasul pământului” și „Glasul iubirii” au protagoniști pe Ion al Glanetașului, Vasile Baci, Ana, George și Florica. A doua categorie o formează intelectualitatea satului, reprezentată de învățătorul Zaharia Herdelea, preotul Ion Belciug, Titu Herdelea, ș.a., însumând 93 de personaje, din care 76 bărbați, 12 femei și 5 copii.

Punând în valoare cele mai semnificative pasaje din opera rebreniană, Săluc Horvat conturează pentru fiecare personaj câte un impresionant portret analitic. Ion Pop al Glanetașului este personajul tipic al țăranului român, „un fecior mândru și voinic, dâr și tenace, isteț și stăruitor”, pentru care pământul este singura sursă care îi asigură existența și poziția socială în colectivitatea satului. Se însoară cu Ana, fata lui Vasile Baci, împotriva chemării inimii ce tânjește după ochii frumoși și albaștri ai Floricăi. Lupta lui pentru a deveni proprietar al pământurilor scoate la iveală o parte din trăsăturile de caracter ale personajului: agresivitate, brutalitate, prefăcătorie. Odată ce obsesia pentru pământ este satisfăcută, „glasul iubirii” re apare în mintea și sufletul lui Ion, astfel că destinul tragic al eroului nu poate fi evitat.

Învățătorul Zaharia Herdelea și preotul Ion Belciug sunt două personaje aflate într-o permanentă rivalitate, care nu-i altceva decât „un crâmpel din existența lor umilă și spinoasă: unul este blând și mărinos, iar celălalt are un suflet acru, în stare să se răzbune oricând.

A doua parte a lucrării lui Săluc Horvat se referă la lumea lui Apostol Bologa din romanul „Pădurea spânzuraților”, ofițer român în armata austro-ungară, care trăiește o profundă dramă de conștiință. Aflat între datoria militară și apartenența națională, Bologa dezertează și este condamnat la moarte prin spânzurare, devenind un simbol al sacrificiului pentru idealurile de libertate și unitate. Prin el se configurează un univers dominat de război și pândit de perspectiva morții.

Și aici, Săluc Horvat realizează adevărate eseuri literare din care se desprind trăsăturile fizice și morale ale personajelor. Atât Ion din romanul omonim, cât și Apostol Bologa din „Pădurea spânzuraților” sunt personaje complexe, două biografii paralele, urmărite de un destin fatal. Amândoi pier, iar moartea lor este rezultatul propriilor alegeri și frământări interioare. Ion este obsedat de pământ, iar Bologa este chinat de dilemele morale legate de datoria față de patrie. Cel dintâi trăiește un conflict social-economic, în timp ce Apostol Bologa se confruntă cu o dramă psihologică și etică de mari proporții.

Discursul critic al lui Săluc Horvat păstrează echilibrul argumentelor și, ca un bun profesionist familiarizat cu cercetarea istoriei literare, apelează la numeroase surse de informare, constând din mărturisiri, interviuri, biografii, dicționare, repertoriu tematic la care se adaugă știința construcției literare, talentul și pasiunea lui pentru evocarea marilor personalități ale culturii românești. Stilul cursiv și limbajul deosebit de expresiv îndeamnă pe oricare cititor spre lectură. Mulțumesc autorului și prietenului meu, universitarul băimărean Gherasim Domide, pentru că mi-au dăruit această minunată carte, însoțită de un sensibil autograf, în semn de aleasă prietenie.

Săluc Horvat

DE LA ION AL GLANETAȘULUI
LA APOSTOL BOLOGA
DOI EROI, DOUĂ DESTINE

Damaschin Pop-Buia - 65

Onișor

Autorul s-a născut la Maieru, jud. Bistrița-Năsăud, urmând cursurile liceale la Sângeorz-Băi și Năsăud. Este absolvent al Facultății de Litere, secția română-franceză, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. A colaborat cu poezie, critică literară, eseu și traduceri la diferite reviste literare din țară și din Germania. Este membru al Asociației Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. A publicat trei volume de poezie: *Poeții plâng*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997; *Mângâind ninsori la Maieru/ Caressant des neiges a Maieru*, Ediție bilingvă română/ franceză, Editura Aletheia, 1999 (versiunea în limba franceză semnată de Florin Avram); cu cuvintele la plimbare, versuri, Editura PIM, Iași, 2021. Alte preocupări: *Est versus Vest*, eseuri, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022 precum și cotraducător al cărții *Mozaic românesc* (germană-română) a lui

Richard Muller-Schmitt, împreună cu Cristina Delia Bălăban, apărută la Editura Excelsior din Cluj-Napoca, 2006.

După romanul *Drumul lui Iacob*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2023, a urmat cel de-al doilea, intitulat *Onișor*, apărut la Editura PIM, Iași, 2025. Motto-ul ne atenționează asupra celor ce se vor petrece: „Această carte este scrisă întru pomenirea românilor care, după 1990, au plecat în străinătate și și-au aflat acolo și sfârșitul.”

Capitolul întâi Întemeierea - Acțiunea romanului este plasată într-un sat de munte, Baieru, unde oamenii își văd de viață și familie, în centrul atenției se află familia Ometriță cu multe ramificații de rudenie, ea intră în atenția scriitorului încă din primele pagini. Protagonistul cărții este Onișor alături de tatăl său, Ilie. Băiatul e mic, prin clasa a șasea, și-ar dori să meargă în tabără la mare, la Năvodari, dar nu are noroc. Asistăm la un dialog inițiat între tată și fiu, în drum spre apa miraculoasă care a făcut cunoscută localitatea, ei vorbesc despre școală, dar și despre sat cu tradiții, datini și obiceiuri ancestrale cum ar fi: oamenii și portul lor, drumuri și ape, istoria străveche, incendii... Facem cunoștință cu ceilalți membri ai familiei: Valentin, fratele mai mare, unchiul Gherasim, Tecla, soția lui Ilie, învățătoare în sat. Apar Marcu și Clementina, părinții lui Ilie care e inginer la flotația din Bodna. Pentru o cunoaștere amănunțită a zonei, autorul ne vorbește despre penticostalii din Baieru, alături de cei din Lăsăud și Bângeorz-Băi care au fost persecutați în trecut. După prezentarea cvasi balzaciană a locurilor pe care le vedem oarecum mirifice și chiar idilice, încep să apară și neajunsurile epocii: lipsa benzinei, drumuri neasfaltate, unde oamenii stau în mijlocul lor ca pe vremea grănicerilor, deoarece ei nu au de ce să umble pe de lături; la televizor e program redus spre a nu obosi ochii, sărăcia din magazine ce devine cronică, construcția unei case e tot mai grea, greutatea în procurarea lemnului pentru încălzire...

Capitolul al doilea Vremuri amestecate – urmărește evoluția celor din familie: Valentin e la gimnaziu, Onișor e în clasa a III-a, în acest decor, cam prin anii 1980 și după, se suferea de foame, frica oamenilor e în creștere, cortina de fier era tot mai vizibilă. Singura mângâiere pare a fi biserica, motiv pentru care autorul trece în revistă tradiții ale sătenilor legate de Vinerea Sacă, Joia Mare, în Trăisti, Săptămâna Patimilor. După 1989, se schimbă câte ceva: libertatea de a pleca din țară și de-a vorbi, Onișor ajunge în clasa a VIII-a, Valentin e la liceu. Pentru cei mari vin necazurile, flotația se închide, Ilie trece la stupărit, apar chioșcurile... Se vorbește despre martorii lui Iehova ce ar proveni din Amieș, un istoric al lor e în atenția autorului.

Capitolul al III-lea Onișor – urmărește evoluția protagoniștilor: Valentin, de la liceul din Lăsăud, ajunge student la medicină, la Cluj; portretul lui Onișor ne apare în comparație cu a fratelui său, iute din fire, așezat și cumpătat e în schimb, Valentin. Onișor e bun la sport, adică alergări, ceilalți din familie au de-a face cu corupția și șomajul. Prilej de a prezenta Lăsăudul pentru autor: liceul, internatul, Biblioteca Academiei. Onișor se gândește să urmeze Management, Administrație publică, după bacalaureat. Se îndrăgostește pentru prima oară de Flavia, vine vorba de Rebreanu și Cuibul visurilor odată cu întoarcerea acasă.

Capitolul al IV-lea Orizontul București – ne duce în capitală, unde Onișor e student la ISE, orașul îi este prezentat de Tecla și rudele ei: Casa Poporului, Piața Unirii, Biblioteca Națională și mănăstirea Radu Vodă. Odată ce revine acasă, Onișor se va întâlni cu Flavia cu care merge la discotecă, la Barva, vin momente emoționante legate de relația lor și despărțire.

Capitolul al V-lea – Gustul studenției – Asistăm la cele petrecute de Onișor ca student: drumul cu trenul și farmecul lui, căminul, participarea la muncile agricole, colegii de cameră, adaptarea treptată la viața de student.

Capitolul al VI-lea - Sfătuirea de acasă – încheie partea întâi a romanului, Onișor este hotărât să renunțe la facultate, de aceea, au loc consultări în familie, păreri pro și contra, mai ales, din partea fratelui său, Valentin.

PARTEA A DOUA

1.Orizontul Ville Lumieres – Deoarece Onișor renunță la București, îi vine ideea de-a pleca la Paris, informat fiind de amicul său, Gelu. E nevoie de acordul familiei și sfaturi din partea fratelui mai mare, Valentin, până la urmă, toți sunt de acord să plece.

2.Plecarea – Cu autocarul, prilej pentru autor de-a face comentarii despre drumurile din Franța și Germania, despre sași. Sunt amintite orașe ca: Budapesta,

Metz și Paris. 3.Paris – După cum s-au înțeles, Onișor a fost întâmpinat de Gelu, face cunoștință cu orașul, din nou amănunte despre drogați, prostituate, imobiliare, șomeri, periferie, dar și deosebiri dintre francezi și germani, toate acestea prin dialog cu Gelu.

4.La lucru – Prin intermediul amicului său, Gelu, Onișor lucrează la raionul de biciclete, reparații și sortări. Astfel că se împrietenește cu turcul Ercan cu care discută despre religie, Istanbul e văzut în comparație cu Parisul.

5.Versailles – Dorința lui Onișor de-a vizita Versailles, din nou amănunte din partea autorului privind comparația acestuia cu Schonbrunn, reședința de vară a habsburgilor. Onișor și-ar dori să lucreze aici.

6.Stivuitoarul fatal – Sub semnul dorului de casă, de Flavia, Onișor are premoniții, i se zbate ochiul drept, ca atare, asistăm la cel mai negru capitol al romanului și anume, cu toate îngrijirile, în urma nefericitului accident, Onișor încetează din viață, la spital.

7.Repatrierea – Gelu e marcat profund, îi va anunța părinții lui Onișor de drama fiului lor.

8.Jale – Ilie și Tecla vin la Paris după Onișor, Valentin o anunță pe Flavia pentru a veni la înmormântarea lui Onișor, ce va avea loc la Baieru. Autorul caută să respecte întru totul obiceiul de înmormântare pentru cei tineri nenunțiți și anume bradul mirelui, dar și datul prosoapelor, ajutorul în produse din partea vecinilor și cunoscuților. Mortul este așteptat la intrarea în sat cu alai, nu lipsite de interes sunt comentariile băbești asupra tragicului eveniment.

9.Lăsarea în mormânt – Convoiul se oprește din când în când, preotul citește din cărțile lui, se simte necesitatea unei capele. Socăcițele intră în acțiune, datinile de la priveghi sunt respectate cu sfințenie, în final, preotul aduce iertarea de către mort, pomenile sunt ținute la sala de nunți, asta ca o ironie a sorții.

10.Post Onișor – Toți cei implicați trebuie să meargă mai departe: Gelu, plin de regrete se va întoarce la Paris, Valentin la facultate, împreună cu Mariana, au de gând să plece în Elveția. Părinții și rudele sunt marcate o vreme, drept pentru care autorul inserează date despre Ziua Morților. preotul va citi la mormântul celor plecați, copiii vor primi dulciuri. Se aduce în discuție de către autor problema internetului, a monedei naționale. Prin Gelu și Alice cunoaștem și alte fațete ale Parisului, românii au ocazia de-a vizita Franța prin jumelaje, adică înfrățiri între localități din ambele țări. La Baieru, viața merge înainte, la 40 de zile are loc parastasul lui Onișor, în cadrul zilelor franco-române, o delegație din Baieru va ajunge la Besancon.

11.Fereastra din spatele ușilor închise – Părinții lui Onișor, Ilie și Tecla fac parte din delegația pentru Besancon, pentru aceasta, ei se pregătesc cu obiecte de artizanat, eventual țuică, deoarece vor fi primiți într-o familie. Gelu și Alice vor fi la Baieru, unde vor afla că Flavia va avea un copil, așadar viața continuă, ba chiar drege cât se poate din dramele ei.

Elemente populare, regionalisme: a înturna –a întoarce, on-un, clop-pălărie, tă-tot, trebe-trebuie,, io-eu, mere-merge, stalăsie-mobilier, a mādări- a alinta, decilin-separat, hardău-pădurar, dă-i în dobă!, părădaise-roșii, du-te-n dobă!, a se părânda- a se înșira, bagău-tutun, bată-te doba!, laibăr, năfrămuță, galițe, musai, a fi sfădit, drăguță adică logodnică, iubită.

O îmbinare necesară și bine venită are loc între categoriile amintite mai sus cu cele de modernism: Marketing, fratello, deodorant, management, joghing, single, languros, job, like, în vogă, walkman, wow, rendez-vous, fitness.

Numele de localități sunt schimbate, pentru cei din zonă, ele nu ridică probleme: Baieru-Maieru, Lăsăud-Năsăud, Bângeorz-Băi-Sângeorz-Băi, Bodna-Rodna, Amies-Anieș, Banț-Șanț, Beldru-Feldru, Bilva Mică-Ilva Mică, Barva-Parva, Meclean-Beclean, Batra Dornei-Vatra Dornei, Bechința-Lechința. Așadar, o invitație pentru cei care deja nu-și mai aduc aminte de cum a fost nu de multă vreme, în satul natal, ca de altfel în toate localitățile din jur.

Damaschin Pop-Buia - 65

Tunel

Într-una din zilele lui mai, pe când stăteam în grădina de vară cu colegul de sport, a apărut, ca din pământ, o femeie care arăta atât de furioasă, încât părea că scoate foc și fum, și pe gură, și pe nări. Când o văzui, imaginația mi-o luă razna, întorcându-mă la vârsta copilăriei: Ei, cam așa îmi reprezentam eu o zgrițuroaică, ori cel puțin o vrăjitoare. Mă ținui cu privirile-i până când mă văzui nevoit să mă uit în altă parte. Când îmi îndreptai privirea din nou spre ea constatai, cu nedumerire, că o luase din loc, ca și cum ar fi intrat în pământ, precum și apăruse. Ai văzut-o?, îl întreb pe Vasi, proful de sport. Pe cine, despre cine vorbești?, mi-o întoarce el mirat. Hmm, păi de femeia aia ciudată care se uita insistent și cu o privire sfredelitoare la noi, zic eu. Mă omule, câte beri ai băut înainte de a veni încoace? O lăσαι baltă, că nu voiam să par ciudat, deși cred că prietenului meu îi stătea deja calificativul ăsta pe vârful limbii. Am mai băut câte două halbe de căciulă, după care ne-am luat tălpășița, că se făcuse târziu.

Ajuns acasă, bineînțeles că gândurile îmi săriră din nou la femeia aia, care se părea că fusese o fantasmă, însă eu continuam să cred că ea de fapt voia să-mi transmită ceva important. Încercam să aflu cu cine semăna, recapitulând tot felul de scene din viață, dar nu găseam nicum un răspuns. Abia somnul avea să mă lămurească, mai precis visul pe care l-am avut, în care ea mi se arată din nou, de data aceasta luând o înfățișare normală, ba poate chiar de o ființă inocentă. Se uita semi-fâstâcită la mine și, ridicând ușor ochii, îmi spuse doar atât: *Gândește-te mai serios dacă faci bine plecând, limba maternă, oriunde vei ajunge, în afara granițelor naționale, va avea statut de limbă străină!* După care se evaporă și dispăru ca o fâșie de fum, subțindu-se până la pieire. Eram ușor descumpănit de ceea ce trăiam, nu știam cât este frântură de vis, și cât produsul imaginației. Cum vine aia, să nu mai auzi limba maternă, mă surprinsei întrebând-mă. Păi, în primul rând va fi Mircea, bunul meu prieten și, e bine știut, străinii se grupează, căci au interese comune. Și mai este și presa, iar cu o antenă parabolică se prind și posturi de televiziune românești, mi-a confirmat-o chiar Mircea. Cât despre citit în românește, sunt sigur că voi avea ocazia. Ba chiar și biserica în limba maternă este, adăugase el. Da, un lucru bun, căci, aflasem despre experiențele altora care au luat drumul străinătății, au început să-l caute mai des pe Bunul Dumnezeu, prin rugăciune. Știu însă și că sprijinul cel mai mare vine din interior, acolo sunt adevăratele resurse, numai că noi, europenii, nu avem chemare adevărată spre introspecție, precum asiaticii, care își petrec o bună parte din zi dedicând-se navigării interioare.

În zilele următoare am abordat un alt fel de structurare a timpului liber, după ore, seara nu mai ieșeam la bere cu proful de sport. Rămâneam acasă, citind ori scriind la *Olive-tti*, o mașină de scris aproape minusculă, mecanică, se-nțelege, că la noi încă nu ajunseseră cele electrice, deși tare m-ar fi tentat una. Desigur, oamenii cu dare de mână își permisese să-și cumpere și o astfel de „jucărie”, dar cu salariile de dascăl din România anilor 1990, nu știam prea bine cum să scot mâneca. Ce-i drept, aveam și eu cheltuielile mele, chiar dacă eram *single*: chiria la bloc, chiar dacă era un preț cât se putea de modic, tutunul, cărțile pe care mă încăpăținam să le cumpăr, chiar dacă știam că nu o să reușesc să iau cu mine decât vreo câteva. Cât despre mâncare, acolo nu aveam cine știe ce cheltuieli. Mai un pui la rotiserie, mai la un local „expres”, care rezistase trecerii timpului, că existau încă din vremea regimului de „tristă amintire”. Din când în când, mai luam trenul și mă repezeam până la mama, unde, se-nțelege, mâncam *ca la mama acasă*. Ba la plecare mai luam și ceva cu mine, luna

când mă întorceam în Mediaș. Cum ea nu accepta bani din partea propriilor copii - iar noi știam foarte bine că pensia de urmaș după tata, Dumnezeu îl ierte și odihnească în pace, era destul de subțire -, îi puneam câteva bancnote prin cămară, în locuri anume alese, că doar știam pe unde umbla mai des în gospodărie. La fel făcea și sora mea, Ileana, și tot așa și fratele nostru, Visarion, pe care, de asemenea îi vedeam destul de rar. Ne întâlneam însă în mod obligatoriu dacă era vreo nuntă a unui văr ori a unei verișoare, căci aveam o sumedenie de ei. Desigur că bucuria cea mare a mamei era să ne vadă pe toți trei împreună, chiar dacă eram cu toții plecați din casa părintească de mai mulți ani. Ea venea cu întrebări firești pentru situația în care ne aflam, atât noi, cât și ea. Dacă ne e greu la serviciu, dacă avem tot ce ne trebuie, de mâncare caldă (astă întrebare îmi suna mie), dacă nu ne este cumva frig pe timp de iarnă, căci sora noastră și cu mine locuiam la bloc, iar dacă noi o întrebam pe ea cum se descurcă, știind cât de limitate îi sunt posibilitățile, o spunea de fiecare dată, invariabil: „Am de toate, Doamne-ți mulțumesc!, și se uita în sus, la cer, căutând din priviri pe Bunul Dumnezeu.

Problema ei, pe care o și recunoștea ca atare, era aprovizionarea cu lemne de foc, care devenise tot mai anevoioasă și lemnele tot mai scumpe. Lucru cât se poate de explicabil, căci profitorii știau cum să regleze piața în favoarea lor. Argumentul oamenilor simpli era „păi se surpă pădurea pe noi, oare de ce s-o scumpit așa de tare.” Nu afla nimeni un răspuns și, de fapt, nici nu se aștepta vreunul.

De când plecase tata, mama nu mai făcea față cu lucratul la câmp pentru animale, așa că renunțase la vita din grajd, precum majoritatea din zonă. Maieru este o localitate de munte care a scăpat, ca printr-o minune, colectivizării impuse care s-a desfășurat între 1952-1953 și s-a întins până în 1962 în întreaga țară. Procesul a fost atât de târăgănat datorită caracterului lui forțat. La Maieru, pământul nu era prea productiv, fiind zona de munte. Mai târziu, pe când eram adolescent, aveam să trăiesc și perioada contractului obligatoriu. Asta mergea cam așa. Se aplica pe viței și pe porci. Animalele erau desigur înregistrate, evidența era destul de clară. Statul, mă rog, funcționarii lui credincioși, achiziționau animalul, îl dădeau la sacrificat și, după trecerea prin procedeele administrative și sanitare, carnea era scoasă la vânzare prin magazinele de stat. Cine se încumeta să taie un vițel în loc să-l dea la contract, și existau și din categoria asta, risca să fie pedepsit cu închisoarea, ori, în cel mai bun caz, cu executarea pedepsei la locul de muncă. Am cunoscut un asemenea caz. Real. Sistemul era total dereglat, peste tot trebuia să ungi, pilele și relațiile erau în plină ascensiune. Doctorilor li se făceau cadouri în natură, carne de vițel (frauduloasă, din punct de vedere ceaușist), Kent, regina țigărilor din România și multe, mult prea multe altele. Nu aveai voie să calci pe bec, cum se exprimase odată Cirilă, proful de chimie, ăștia te ating, nu te iartă. Cu *ăștia* el îi desemna pe milițieni, că ăia de la securitate aveau de altele, ocupați cu urmărirea ca în filmele cu Sergiu Nicolaescu, pe vremea copilăriei mele. Pe de altă parte nici nu era voie nici să te pui rău cu autoritățile, că nu știai când te vor capătă la mână și, se știe, prostul lovește mai îndesat, ca să-și arate superioritatea. Așa, pentru câteva minute pe zi, m-aș fi făcut și eu un sergent de miliție. Până îmi rezolv cu cumpărăturile, că ăștia nu știu ce-i aia coadă la alimentara. Și așa era, pe când eram student, ne povestea unul dintre profesori, conferențiar-doctor în lingvistică, cum că se scula cu noaptea-n cap și se pune la coadă la alimentara din colț, altfel risca să nu mai prindă lapte pentru nepoțica lui. Norocul meu că mi-am cumpărat din timp un scaun rabatabil, de pescar; îl iau cu mine și mă descurc, ne spuse el la un seminar. Desigur, citind, că doar asta încă nu ne-a fost interzis, mai glumea el, dar abia după ce se încredința că printre studenți nu se află și ceva antene de-ale securității. Mai târziu mi-am spus că bun nas trebuie că mai avea, devreme ce îi depista imediat pe domnii studenți turnători.

Fragment din Tunel, roman în lucru (Damaschin Pop-Buia)

Icu Crăciun

Fragilitatea ființei umane

Nu știu dacă astăzi păpușile de porțelan mai sunt simboluri ale eleganței și rafinamentului, ale grației și feminității. Cert este că au fost și cred că mai sunt apreciate pentru frumusețea lor estetică, delicată, de vreme ce există artiști care mai practică asemenea artă. În trecut erau folosite ca obiecte de decor în case pentru a indica bunăstarea și gustul estetic al proprietarilor, ca semn al abundenței materiale și al unui statut social înalt. Forța expresivă și detaliile lor fine întruchipează gingașia și inocența de obicei a tinutei feminine, încântând și inspirând generații întregi.

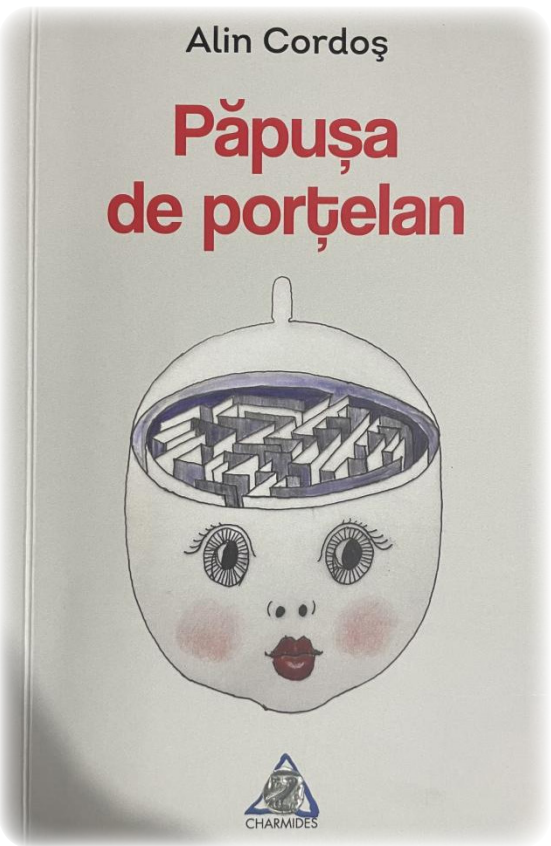
Păpușa de porțelan se intitulează romanul lui Alin Cordoș, apărut la editura Charmides, în 2025, menit să ne conecteze cu trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat de noi, avertizați fiind de autor astfel: „Păpușile nu au suflet, nu au inimă. Ele sunt reflexia emoțiilor, stărilor sufletești și răutății micuțelor lor stăpâne”. Gestul simbolic al spargerii unui astfel de „bibelou” cu care se deschide și se închide acest roman comportă multe interpretări. Ajuns la maturitate, protagonistul constată, după ce viața lui s-a intersectat cu mai multe femei, că „iubirea este elixirul memoriei” și că împreună, iubirea și gravitația „transcend timpul”; el, timpul, macină dorințele și patimile, înmuindu-le. Asistăm la strigătul disperat al protagonistului (un alter ego al autorului), care s-a îndrăgostit de femei pe care le-a înzestrat cu virtuți nemeritate, aidoma unui Don Quijote modern, care, însă, nu vrea să apeleze la replici siropoase, sentimentale; unele l-au trădat, l-au mințit, l-au respins, altele l-au urât în tăcere, câte una are veleități lirice (Clara), în timp ce „păpușile străjuiesc patul în care s-a iubit” cu voluptate. Din păcate, tânjește în van după iubirea visată. Hipersensibilitatea eroului central se ascunde într-un limbaj dur, aspru, direct, pentru că în adâncul sufletului se teme de ridicol, de penibil.

În general, acest roman este neliniștitor, greu controlabil prin simplu fapt că este împotriva comportamentelor șablon, chiar se revoltă împotriva lor, romancierul pur și simplu refuză să scrie canonic; el poate fi un epistolar sau o carte de memorii. Oralitatea predomină scriitura, apelează la argoul studentesc, deseori cotloanele sufletului său se hrănesc cu literatură din Shakespeare, Proust, Joyce, Gogol, Francois Villon, Breban (cu celebrul său erou, Grobei), firește și Biblia, ori îl bănuie muzica tinereții cu Phoenix și Canarul galben, Beatles, Pink Floyd etc. Nu de puține ori personajul central se simte „obosit, bătrân și pustiu de singur” în „jungla urbană” unde este nevoit să trăiască, căci „viața este un îndelung șir de decepții, dezamăgiri și compromisuri”, gata să se prăbușească. Totuși, veți întâlni în acest

roman personaje care au în comun visarea, sunt viziunare, la un moment dat, o fată afirmă că „toamna sucește mințile poezilor”, le este frică de blazare, imposibilitatea comunicării totale îl obsedează, iar mai mereu întrebările rămân retorice. Singura alternativă, după „spargerea” păpușii de porțelan, este să se întoarcă, pocăit, la muzică și filozofie, la artă și cultură, în general.

O temă frecventată des în această carte este cea a călătoriei, a călătorului. Pentru erou, „viața devine un fel de gară”, haltele, gările sunt goale „ca un mormânt”, trenurile înghețate, pline de „păpuși de porțelan”, n-au destinație precisă, pentru ca, după 30 de ani, aceleași trenuri să plece în locuri inventate de romancier. În sălile de așteptare, înainte de perioada decembristă a lui ‘89, „timpul împărțea Viața și Moartea”, iar vagoanele erau ca „niște frigidere mobile cu roți”. Concretul cotidian era populat de bețivi, crâșme, curve, militari, transfugi (cu veșnica lor obsesie: ajungerea în orașul Trieste), elevi, studenți, preoți care au renunțat cu ușurință la greco-catolicismul slujit ani de-a rândul, milițieni buhăiți, penibili, spălați pe creier, cu limbajul lor de lemn, ce bat fără compasiune, care habar n-aveau de doctrina comunistă, singurul lucru la care se pricepeau era să chinuiască oamenii nevinovați, neputincioși.

Năpădit de gânduri și de trecut, multe din cotiturile de destin avute de protagonist sunt doar bănuite. El beneficiază de o libertate de care autorul n-a avut parte înainte de 1989, când teama nimicea „orice urmă de demnitate”.

Elena M. Cîmpan

Răsărit de soare, la școală

Odată ce ziua crește și dimineața se luminează mai devreme, făcându-ne și pe noi să simțim, să presimțim zorii timizi ai primăverii ce revine an după an, împreună cu surorile ei, anotimpurile, școala se umple parcă de o bucurie, de o vigoare, de ochii mai senini ai ființei și ființelor ei, îndepărtând timid cortina de întuneric a iernii, a dimineților de iarnă, când elevi, profesori vin la școală pe când soarele încă nu e răsărit. E ciudat ca școala să înceapă la ora opt, presupunând venirea și drumul mult mai devreme, în timp ce soarele încă mai zăbovește în așternutul lui, întârziind să ofere energia unei zile, de care să ne bucurăm, la primele ore și care să ne asigure o trecere mai ușoară peste zi, cu toate ale ei. Fără energia de la soare, niciun început nu poate fi (pe) deplin. Lucrurile se încep odată cu soarele, cu lumina lui, și se încheie după asfințit, în parte, când specificul nopții și al întunericului îndeamnă firesc spre odihnă, spre meditație, spre o retrospectivă zilnică.

Dacă ne uităm în literatură (mereu ne uităm în literatură), asfințitul este cel care a dat titlul unei opere, „Apus de soare”, metaforă a încheierii domniei lui Ștefan cel Mare, atât de expresiv surprinsă de scriitorul Barbu Ștefănescu Delavrancea în opera lui. Răsăritul de astru, în literatură, este în legătură cu cel nocturn, luna, dacă ne amintim de poemul patriotic, romantic, „Răsăritul lunii. La Tismana”, scris de Grigore Alexandrescu, un reprezentant de frunte al curentului pașoptist.

Inversate, la primele ore de școală, se văd apusul de lună, o lună albă, ce încă mai stăruie pe cerul iernii, și răsăritul soarelui, uneori nevăzut, de frig, de ceață, de nori, de noapte. Puțini se mai gândesc, mai au timp să vadă cum e să începi cursurile, orele, la ora opt dimineața, pe când soarele încă nu e răsărit. O consultare a graficului vremii arată că, la Bistrița, în 15 decembrie, soarele a răsărit la ora 8.02, în 17 decembrie, la 8.03, în 18 decembrie, la 8.04, apoi a venit vacanța, iar în ianuarie, 08 ianuarie, când a reînceput școala, soarele răsărea la ora 08.07, în 12 ianuarie, la 08.06, în 13 ianuarie, la 08.05, în 20 ianuarie, abia, la ora 08.00, cât să coincidă cu începutul primei ore. Același 08, aceeași oră, pentru soare și pentru școală. Din 20 ianuarie, parcă „altă făină se macină”... la școală. Elevii sunt mai trezi, nu mai ațipesc involuntar, profesorii sunt mai optimiști, pentru că efectul razelor de soare asupra științei de carte este un fapt demonstrat. În plus, la orizont, se vede/ simte primăvara, cea dătătoare de energie, cea care încălzește și renaște, care învie. Iar în decembrie, în ziua de 13, răsăritul de soare coincide cu începutul primei ore, adică, ambele produse la ora 8.00. Pe scurt, și pe înțeles, intervalul 10/12 decembrie – 19/20 ianuarie ar fi potrivit/ indicat unei vacanțe generoase, în care elevii să stea acasă și să citească la căldură, în lumina zilei, nu să pornească spre școală cu noaptea în cap, când nici soarele nu e răsărit.

Dacă privim disciplinele de școală, care sunt în orar la prima oră, ne întrebăm care e legătura lor cu faptul că soarele încă nu a răsărit. Limba și literatura română pot fi predate și învățate cu luminile aprinse, cu povești, poezii, exerciții de gramatică, în așteptarea primului scâncet de soare? Limbile moderne pot asculta/ fără a și citi texte, atât cât să nu ducă dorul luminii de la soare? La muzică, cine știe să cânte cântă și pe întuneric? La chimie, la fizică, se pot face experiențe și experimente „live” cu particule, cu fascicule, cu raze? Biologia veghează plantele, pe când soarele încă nu s-a trezit, îl pregătește pe om pentru ce înseamnă adaptarea? La sport, încă o întindere, de somn, mai contează? La desen, culorile se bucură de o combinație involuntară, spre farmecul surpriză? La matematică (nu) ies socotelile ca la carte? În sfârșit, informatica surâde, pentru că are lumina proprie, din calculatoare, iar monitoarele dau lumină în locul soarelui. La istorie, depinde cine povestește, în lumina cărui adevăr, cu sau fără soare? La geografie, liniile sunt trase demult, spațiul e știut aproape pe de rost? Dacă au mai rămas materii/ discipline de făcut la prima oră, în acest timp cât soarele încă nu se ridică pe cer, ca religie, tehnologie, se găsesc și pentru acestea soluții, să se facă lumină? „Fiat lux!”

Dar dacă soarele nu e pe cer, dacă ziua nu a început, dacă lumea nu a deschis bine ochii, elevii cum să vină la școală, mici și mari, și să facă un efort de a nu li se închide ochii, de somn, să rostească, din când în când, rugăminti de a-i înțelege că sunt „ațipiți”. O jumătate de oră ar salva situația. Începutul zilei de școală de la 8.30 nu sărăcește pe nimeni. Și așa cum este un început de adaptare pe regiuni, privind vacanța de iarnă pentru sporturile de iarnă, de ce să nu fie o decizie originală asupra orei de începere a cursurilor. În Germania, de exemplu, fiecare land (regiune) are propriul sistem școlar. La noi, în Mangalia, în Constanța, ora răsăritului de soare este mai devreme. Până la Bistrița e cale lungă, „luminii să ajungă”.

Școala nu înseamnă doar clădiri și ziduri, structură pe trimestre, așa cum a fost, pe semestre, așa cum a fost, pe intervale de învățare (module), cum este, programe și planuri, dotări, tehnologii. Școala mai este un nesfârșit dialog, de idei, din care răsare soarele științei, al creației, al artelor și al umanității. Sunt frumoase școlile dimineața, devreme, luminate, ca niște oaze de înțelepciune. De-a lungul anilor, ele s-au schimbat, și în exterior, și în interior. Mai sunt persoane care folosesc împărțirea veche a anului școlar (ce înseamnă obișnuința!) și au rămas în vorbire cu formularea „trimestre”, spunând trimestrul patru, cinci, pentru ceea ce astăzi (ianuarie, 2026, că nu se știe ce va mai fi, poate se mai analizează structura unui an școlar) se numește modul/ interval de învățare 4.5. Semestrele sunt ale studenției. Și după fiecare e sesiunea mult așteptată, prima numindu-se „botezul de student”.

Răsăritul de soare e o atracție a vacanțelor la mare. Cum ar fi ca și elevii să stea și să pândească soarele cum apare de după un deal, o clădire, și apoi să intre în clase și să se așeze în bănci? Numai cât nu scot aparatele de filmat, telefoanele să facă fotografii, de la ferestre, cu soarele din afara pereților clasei, acolo unde ei asistă la felurite ore, de română, de matematică, de muzică, încercând să surprindă câte „o rază negrăit de dulce”, cu care să rezoneze, spre un bun început al zilei.

Victor Știr

Patrimoniul sfânt, tratat de Gheorghe Mândrescu

Cartea „Patrimoniul sfânt” de Gheorghe Mândrescu a apărut în anul 2020, la editura presa universitară Clujeană și este o lucrare care se ocupă cu acuritate de situația patrimoniului românesc după cel de al doilea război mondial, urmărind istoric parcursul suprapunerii legislației sovietice aduse de noua administrație ideologizată după ocuparea țării.

Gheorghe Mândrescu este român basarabean de origine, născut la Glodeni, în 25 ianuarie 1943; au urmat liceul la Bistrița, Facultatea de Istorie-filozofie la Universitatea „Babeș- Bolyai” din Cluj- Napoca, și a fost bursier al Universității Internaționale de Artă din Florența, al Universității din Bologna, și al Centrului Internațional de Arhitectură „Andreea Palladio” din Vicenza. A susținut un doctorat cu tema „Arhitectura în stil renaștere la Bistrița”, sub îndrumarea academicianului Virgil Vătășianu. Gheorghe Mândrescu a fost cadru universitar la „Universitatea Babeș-Bolyai”, specializat în istoria artei, de asemenea, de mai multe ori, profesor invitat, pentru serii de conferințe, la universități italiene. Opera domniei sale cuprinde zeci de titluri de cărți personale și colaborări. Perspectiva

profundă a profesorului Mândrescu s-a cristalizat nu numai prin studii teoretice, ci și printr-o susținută activitate de cercetare în toată țara, fapt care l-a îndreptățit să formuleze: „Îndrăznesc să spun, avem una dintre cele mai interesante mărturii ale culturii europene. Unde mai găsești o asemenea reunire de nestemate artistice, rod al românilor, germanilor, ungurilor, armenilor, evreilor, sârbilor, lipovenilor, rutenilor, tătarilor, turcilor ș.a.? Unde mai există împreună, în aceleași sate, creații care s-au întrepătruns, aparținând ortodocșilor, greco-catolicilor, catolicilor, luteranilor, calvinilor, unitarienilor ș.a.?” Cu un astfel de argument pentru păstrarea patrimoniului, autorul a făcut un apel colegilor: istorici de artă, arhitecți, scriitori, reprezentanți ai cultelor religioase, gazetari, să se reunească ” pentru a cere înființarea Comisiei Monumentelor Istorice, desființată în anul 1977.” Cu alonja sa teoretică, profesorul Mândrescu evidențiază valoare relației dintre om, credință și rădăcinile spirituale ale neamului românesc. Numele volumului sugerează ideea de moștenire sfântă, nu doar materială, ci cu preponderență morală și spirituală, pe care generațiile de azi au datorită să o conserve și să o transmită semenilor din viitor. Autorul meditează asupra identității românești, cuprinzând credința, importanța tradițiilor ”în solidificarea” unității și demnității poporului. Un rol de prim ordin este jucat de legătura tainică dintre om și pământul natal, dintre credința creștină și valorile care dau sens vieții, crede profesorul.

„Patrimoniul sfânt” nu este doar o așezare împreună a unor meditații scrise despre condiția patrimoniului ultimelor șase decenii, ci un semnal viguros, viu, către contemporani, îndemnându-i să mediteze asupra originii și să și modeleze viitorul.

Autorul surprinde elemente definitorii exprimând foarte clar elementele sufletului românesc, sprijinit pe simțul datoriei, atașament pentru biserică și neam, iubirea pentru pământul strămoșesc și pentru valorile morale transmise de generațiile antecesore.

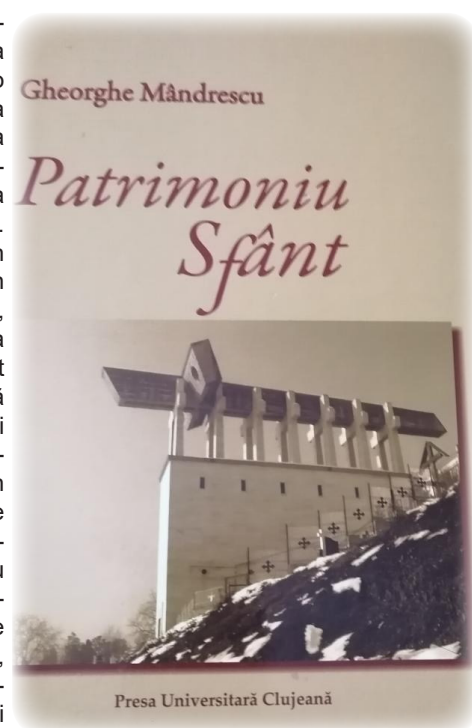
Averea cea mare a poporului nostru, crede autorul, nu ar fi aurul și resursele din subsol, atât de râvnite de străinii care privesc cu lăcomie, ci patrimoniul sfânt, iubirea lui Dumnezeu și adevăratele valori din inimile noastre care ne definesc, ne individualizează ca popor.

Este bine știut că patrimoniul constituie argumentul, temelia unei comunități, a unui popor pe un teritoriu și nu puține sunt cazurile în care se urmărește sistematic eliminarea construcțiilor trecutului reprezentative pentru comunitatea adversă. Bunăoară, este bine-cunoscut că în perioada 1940-1944 a ocupării Ardealului de Nord de către trupele horthiste, naționalistii secui au demolat bisericile din comunitățile românești într-un plan regizat pentru purificare etnică. Acele biserici nu au mai fost reconstruite niciodată, procesul purificării continuând în perioada tulbură a debandadei din 1990 și din anii următori. Curios ambele comunități erau creștine și trăiau împreună dintotdeauna pe acele meleaguri. Se speră ca astfel de evenimente să nu mai aibă loc niciodată în țara noastră.

Volumul de peste 600 de pagini este o cvasienciclopedie a problematicei pe care o ia în analize profesorul universitar doctor Gheorghe Mândrescu, consemnând meandrele schimbărilor ideologice de după 46 cu aberațiile importate, contacte cu inteligență clujeană, referințe la mare expoziții plastice din urbea de pe Someș, de asemenea, ample fragmente de jurnal din perioade în care a funcționat ca profesori invitat la universități italiene între care și vestita Padova, sau a directoratului la Institutul de Cultură Română din Roma fiind consemnate evenimente artistice plastice din capitala Italiei.

Credința autorului: Mărturia mea este necesară analiștilor, iar susținerea celor spuse vin din constatarea realităților de azi.(...) Deci eu depun o parte din analiza care, peste 50 de ani, îi va permite colegului meu, muzeograf, să încerce o primă ”expunere” a ceea ce a fost comunismul și efectele lăsate la dispariție. După câte se poate observa, mesajul mărturiei este pentru azi și pentru viitor.

Pe coperta a patra este relatată aprinderea unei lumânări la mormântul lui Mircea Vulcănescu, din Râpa Robilor de la Aiud, fiind transcris mesajul filozofului către viitor: ”Să nu ne răzbunați!” ”Dar a-i educa și informa pe copiii noștri în spiritul dragostei și recunoștinței pentru eroi nu înseamnă răzbunare”, încheie prof univ.dr. Gheorghe Mândrescu

Lucian Perța

Parodii pe tema
păduriiVASILE DÂNCU
Pădurea

Nu că n-am fi avut castele
și cetăți de piatră, cum s-ar putea crede,
dar dacă stai prea mult în ele
te apasă dorul de spațiu verde,
așa că bătrânii au luat o măsură
prin câteva **simple propoziții*** dure
să ne reîntoarcem la natură,
adică la pădure –
și **cântece de leagăn** s-au făcut
pentru revenire
și s-a început
pe loc
noua conviețuire,
cu evident efect,
pe bază de ajutor reciproc
și respect.

IOAN ALEXANDRU
Pădure

Pădurea când mare-i mare,
Cu valuri foșnitoare-n vânt,
Ține la ea cel ce o are,
Dar cei ce-o pradă mai mulți sunt.

Cum să vă spun, dar știți, probabil,
Când e-n litigiu cu un burg
Ea e-un **infern** mult **discutabil**,
Procese se șiroaie curg.

SIMION ȘUȘTIC
OCHII VERZI

când eram holtei, mai toată vara
când în concediu-mi satu-mi reveneam
iubeam pădurea ca pe domnișoara
cu ochii verzi cu care mă plimbam.

ne ascundeam prin ierburile moi,
cum moi erau și-a domnișoarei buze,
și o **tecnică a umbrei** peste noi
făcea cutremurare printre frunze

azi nu-s holtei și domnișoara nu-i,
degeaba vin în vară în pădure
și nu pot spune asta nimănui
și-mi vine să pun mâna pe-o secure!

ZAHARIA STANCU
La mine-n pădure

În pădurea mea
Poate intra cine vrea
După **iarba fiarelor** sau ciuperci
Pe răcoroase poteci.

În pădurea mea
Doar desculț se va umbla,
Fără cizme sau sandale,
Doar cu picioarele goale.

În pădurea mea
Sabia timpului nu-i grea,

Vântul și ploaia îngână
Cântec șoptit împreună.

În **pădurea** mea
Unii parchete ar vrea,
Nu le-am cântat însă-n strună
Și am declarat-o **nebună!**

MARIN SORESCU
Foaie verde

Codrule, cât se mai poate,
Atunci când mai **fug de-acasă***,
Suflet bun fiind tu **la toate**,
Pe sub frunza ta mă lasă.

Codrule, e-adevărat
Că tu ne ești, și nu puțin,
De inspirație tratat
Și-a noastră **stare de destin**.

Noi însă-n cursul vremilor
Am îndrăznit a face-n tine
Desfacerea gunoaielor.
Ne iartă, știu că nu e bine,
Nu da curs răzbunărilor.
Foaie verde, foaie verde,
De la suflet nu ne pierde!

MIHAI EMINESCU
La mijloc de codru rar

La mijloc de codru rar
Liniști cauți în zadar,
Numai drujbe și topoare
Se aud din zare-n zare.
N-ai cum scrie **poezii**
În pădure dacă vii,
Lacul baltă s-a făcut,
Numai trestii au crescut
Și durerea te cuprinde
Când vezi codrul cum se vinde
Chiar și în momentu-acest
Și la vest, dar și la est,
Fără urmă de protest!

VIOREL MUREȘAN
Iarna poetului

poetul n-ar trebui iarna-n pădure să intre
decât într-o sanie cu cărți
din **biblioteca sa de os** dintre
ramele nordului, trase din șapte părți
de lupi cu ochii de foc

niciun zid de piatră așa nu-l va opri pe loc

șapte muze să-i fie surugii
și poetul nu va avea decât
să scrie poezii
pe coli de Zăpadă românească –
totul e să fie bine îmbrăcat
ca să nu răcească!

OLIMPIU NUȘFELEAN
În pădure

La marginea visului e întinderea pădurii,
pășesc cu sfială ca-n copilărie,
poziția ființei mele în poziția naturii,
aici fiecare **piatră a soarelui** mă știe.

Și fiecare cărare probabil
mai știe cum umblam frenetic
purtat de un **foc irevocabil**
spre destinul meu poetic.

Ce vârstă mai bună ar fi pentru scris
tentația scrisului când te lași să te fure?
Flacăra mea poetică aici s-a aprins,
în **libertatea de noapte** din pădure.

Când se va stigne, unde și cum?
Sunt întrebări pentru **eu, celălalt**,
important e faptul că acum
sunt deja un poet parodiat!

*Cuvintele scrise cu aldine reprezintă sau
fac referire la titluri

Codruta Vancea

Domenii sterile

În ultima seară te-ai colorat în verde tur-coaz
ai închis gura pacientei tale
cu tampoane sterile
te-am urmărit cum plecai grăbit
la o cină regală
am revenit la spital la capul bolnavei
se lăsase întunericul
ochii ei aveau luciri de insomnii
măinile albe ca varul atârneau greu
din pardoseală se auzea o orchestră cân-tând
muzica îngerilor
s-au ivit zorii
mi-am luat inima-n dinți și i-am aruncat
tampoanele sterile
gura ei s-a făcut ovală
apoi a devenit semicerc
mi-a zâmbit fericită
În spațiul ei trist părea plămădită din hârtie
când te-ai întors erai albastru de supărare
pentru că ea s-a ridicat din pat
avea în mână biletul de ieșire
a plecat printre paturile de spital
cu părul despletit
Într-o rochie subțire pe trupul firav
ne-am întors în sala de chirurgie
Îmi ceri foarfeci, bisturiu și ace pe un ton
agasat
te privesc
ochii îți sunt inundați de o mare agonie
pierderea te cuprinde până-n gât
plângi
plângi
plângi
lacrimile scot sunet strident când se izbesc
de podea
Îți întind tampoane sterile
nu îți închid niciodată gura

Cântare lucidă

gradul de iubire fluctuează considerabil
ea îl iubește azi
măine o iubește el
apoi fiecare își ia o vacanță
își lasă ceasurile în cupa de cristal
împreună cu urma buzelor ei de pe cămașa lui
mai pun acolo puțin pământ ars de soare
da, da, din Sicilia
unde au stat ascunși de moarte
vacanțele lor sunt indescifrabile
el un bărbat atât de ferm
ea o femeie atât de resorbabilă
se îmbrățișează când revin
își pun înapoi ceasurile
pe mâna dreaptă
gradul lor de iubire atinge valoarea maximă
Într-un legământ de nepătruns al semințelor
de crăițe
cu vechile borduri din parcurile orașului
înfloresc culorile pastel pe bolta cerului
nu fiți voi cei uimiți
la fel iubiți într-o formă nestatornică
lumina acum doar stă să treacă
în orbitoarele priviri
nu poate arde o flăcără nestăviluit
decât scurt timp

Colecții de bijuterii

m-ai părăsit în fața ofițerului de stare civilă

împreună cu prietenii tăi veseli
toți grizonatăi
În costume elegante și parfumați
haimanelele clasice mult dorite
câțiva îngeri au coborât lângă mine
mi-au cules lacrimile și mi-au zis că le vor
transforma în
perle
nu mai conta pentru mine
ce bijuterii vor vinde Cartier, Tiffany sau
Chopard
de atunci am îmbătrânit o mie de ani
prezentând colecții de rochii de mirese
revii azi într-o trăsură cu patru cai albi
și un vizitiu surd cu biciul de aur
mă strigi pe nume
îmi spui cât sunt de frumoasă
și că încă ți-e dor
mă inviți să plec cu tine
ai venit înapoi după mine
eu mă uit mirată în rochia mea de cenușă
albastră
recunosc privirea ta foarte rotundă
gestul de a-ți da părul de pe frunte
buzele ce-mi șoptiră eminescianul vers pe
lacul
în care ne-am oglindit gândurile
ridurile tale din colțul ochilor sunt mai ac-centuate
caii se agită
tu nu ai observat însă cum ploaia spală
culorile, de la cele mai delicate la cele mai
rezistente
se șterg detaliile

Gândire critică

chiar dacă ai rezolvat probleme
din cartea mare a întrebărilor
dacă ai lăsat destule părți din tine în inimi
ce te doreau a lor
în ritmuri diferite
dacă ai înțeles că nimeni nu e înscris per-manent într-o memorie vie și statornică
chiar dacă
chiar dacă
până și tu
vei cunoaște moartea lebedelor negre în
verdele unei zile mohorâte
te vei opri până și tu
în fața zidului roșu ridicat prea curând
vei vedea
abandonul râului în albia singurătății
vei auzi
tăcerea cailor îndurerați de povară
vei
simți tot
pe tălpile tale fragile

13 voci tinere bistrițene

Cenușa altarului

Alexandra Cristiana Sigmirean

Simplitatea se cuprinde-n umbre reci.

Amărăciunea rămâne ca-ntr-un album, Precum biblia când am decis să nu mai căutăm mântuire.

Arde rugăciunea tatălui în tămăie, se sfășie speranța mamei sub cruci.

Iar preoții rostesc cuvinte fără a le înțelege sensul. Mă îndepărtez, târâsc, merg și apoi fug. Crucea cade în praf, sângele se usucă pe pietre, Îmbracă-mi pașii în roșu când voi călca spre rai. Glasul meu strigă printre ziduri în flăcări. Orașele îngerilor se răstignesc în sânge. Ultima lumânare se stinge, iar eu rămân singur.

Durata dureroasă

Amalia Levey

Cu toții vor să impresioneze la testul inițial.

Testul inițial îi sperie.

Nu înțeleg de ce asociază sunetul de pușcă cu vechea cană din care beam ceai.

Cana s-a spart.

E ușor să înveți la chimie când educația emoțională nu e cuprinsă-n programă.

Toți stau neclintii, doar tu îmi reamintești că obișnuiam să iubesc norii mai mult decât cerul. Eu nu am nevoie de ciorne pentru a sintetiza dragul meu de tine.

Ești o gaură-n orgoliu care crește când nu-și aduce aminte numele meu sau ciobul din călcâi.

Cât de rău doare, Enghidu?

Ți-am scos singură săgeata din rană când toate zilele mele erau albastre.

E adevărat, cuvintele nu ne încăpeau nici într-un sac, dar acum cred că ar avea loc într-o cutie de chibrituri cu care aprindem ultima vedere.

Dormi pe burtă pe sternul meu?

Ana Ciobanu

Imaginează-ți că lumina dintre noi s-a ars și nu am lăsat pe foc mămăliga

Nu o să-ți fie dor să îți încălzesc ființa când te închizi din greșeală pe balcon?

Nu vei aștepta ziua când ne vom vedea personajele luându-și prima amendă pe ceva ce nu a ținut de educarea lor?

Imaginează-ți că anotimpurile pe care nu le-am mai mâzgălit împreună ar avea buze, Nu ai vrea să le dai puțină dulceață de vișină, Pentru că e cea mai acră, dar cea mai sănătoasă, Să mai facă și ele puțină mișcare, să nu rămână pline de

vergeturi.

Imaginează-ți că nu am mai vorbit cu el,

Să mai dau paracetamol copiilor ce au lăsat iarba să facă intoleranță la soare?

M-ai învățat că dragostea nu e pentru toată lumea,

Deși te-am văzut cum frecai tălpile copiilor tăi după fiecare ninsoare,

Într-un timp ai avut grijă și de mine, dar înainte să prindem împreună orice anotimp

- mai profund ca piersica după luna august

Noi vom avea corpurile ușoare când

Apusul va fi singurul lucru de care ne amintim că l-am învățat împreună

Absență

Cristiana Teodora Olar

Știu că poezia mea nu înseamnă nimic

Decât într-o lume din care tu ești absentă

Acesta este versul de azi

Pe care l-am extras de dimineață

din borcanul cu poeme

Verific toate biografiile,

volumele de poezie

Dar nimic nu are răspunsul

Întrebării mele despre tine, despre noi...

Co(r)vid

Daria-Maria Timiș-Varga

Un corb își roade oasele în lumina unor lampioane aprinse de un om cu cap de Laubbläser.

Pe vremea asta, ador să spânzur ceasuri cu o păturică albastră.

Fața lui Winnie the Pooh îmi acoperă corpul și îmi ronțăie încet tuberculul dintre plămâni.

Știi, îmi plac corbii.

Și lampioanele.

Nu-mi plac suflantele.

Nu-mi place de Winnie the Pooh.

Lăsați-mă să fiu o frunză!

Căci doar frunzele mai pot opri hemoragia unui corvid ce a vrut să descopere miezul.

Ac și țesătură

Evelin Incier

O expresie

Lipsită de orice

de care se poate lipsi

Se tot uită strident la mine

Cu acei ochi sticloși,

Parcă plini de țepi.

Stă acolo în fiecare seară.

Îi rup jos pielea de pe față

Să o repar,

Să arate așa cum trebuia mereu să o facă.

Are nevoie de o nouă față.

De un nou întreg corp.

Fiecare însușire

Trebuie scoasă,

Tăiată în bucăți,

Aruncată la gunoi,

Chiar, mai bine,

Arsă.

Dacă îi cos înapoi o altă identitate

Poate așa ar mai avea o șansă

Să trăiască în loc să existe,

Și să dispară pentru totdeauna din fața mea.

Cârlig și cineva drag

Ioana Nectaria Bălan

Am cărarea strâmbă și-mi stă foarte bine așa

Am privirea deschisă și caldă

și atrag ce atrag

Și am frică de scări și de faptul

că m-ai lăsa să cad singură

Și am tot binele din lume pentru că tu nu ai vrut să mă lași să ți-l dau.

Nu am, în schimb, elasticul de păr de la tine de sub pernă
Nu am, de exemplu, caietul promis cu rețete al mamei tale
Și nu mai am nici poza aia în care clipim amândoi de la soare

Și nu am nici ultimul volum al lui Fredrik Backman pe care ai vărsat cafea.

Cred că ai luat mai mult din „noi” și nu-i corect

C-am vrut și eu să păstrez ceva din ce-am rămas

Că nu-i vina mea că nu-ți știi lega șireturile până la capăt

Nu-i vina mea că nu-ți mai place movul sau de mine.

Roșu închis

Magdalena Ivan

Desfă-mi capul ca pe o portocală

umple-l cu vin roșu tânăr

nelăsându-l să-și atingă întregul potențial

devorează gândurile ce-mi zbuciumă apetitul

lasă la marinat cuvinte

ca să le savurezi cu adevărat

curăță orice pată de mucegai

și nu lăsa verbe să te îmbete

alături de mirosul dulce

al vreunei bucăți putrezând

spintecă corzile vocale

și folosește pe post de acordeon

ia-ți avânt cu ultimele mele suflări

compune pe ritm amator

poem de jale

furat dintr-o inimă de cimitir

pe limbă un gust de moarte.

Zâmbet

Maria Alexandra Oprea

Pioni și zaruri neînțelese,

Piese pe o tablă de șah

Tulbură zilele însorite

Și toate lucrurile bune.

Ceară topită,

Dorințe neîmplinite...

Simplu, dar de neimaginat,

Înșirate în capul meu.

O petală,

O frunză cu nervurile ei

Îmi ating inima,

Căutând un răspuns.

Vasele de sânge

Se transformă în nervuri,
Curge sevă brută,
Fără sentimente sau resentimente.

Oglinda prezice viitorul
În contrast cu trecutul,
Toate arătând același lucru ascuns,
Iubirea.

Anonimat în umbră
Matia Boca

Scaun rece
Scârțâit pe sub șine
Merge metroul într-o direcție
Se pierde printre clișee
Nu calcă umbre și mistere
Ușa închisă nu uită stele și morminte
Toate vuiesc în șoapte zgomotoase
Printre râsete neuniforme,
Între mâini și fețe pieritoare
Căci pretind că au viață
Și stele și morminte și mistere.
Scaune cu furnicături, culoare monotonă, sumbră, din țărână...
Scârțâit de șine și goană după vânt
Se aude încet printre metale ruginite
Susur blând al unei umbre uitate
Căci nu pretinde nici murmur nici șoapte iar chipu-i viu în întuneric
Stă pe scaun rece cu mânerul într-o direcție
Nu simte vocea nu aude atingerea
O pietrifică spătarul din fundul negru de metrou
Geamurile sunt reci, dar nu negre, nici din șoapte de morminte stele și mistere,
doar scârțâie într-un cor de un gri îngeresc.
Umbra ascultă muzică muștrând direcția, mersul și viteza
Nu se ridică în picioare, nu deschide ușa căci nu se pierde în colțul de metrou.
Merge în aceeași direcție cu cei ce pretind că sunt astre taine și ale vieții gropi.
Simte muzica aude atingere pe umăr, dar e umbra, merge pe drumul mormintelor misterelor și stelelor ce aud muzica, simt atingerea
Și strigă că trăiesc.
Metroul are o direcție, cu scaune reci, colț întunecat
Și șoapte zgomotoase
Dar cu geamuri lipsite de amprentele celor ce pretind că trăiesc doar auzind, simțind, vorbind

Ultimul clinchet al aparatului tău, Carlos Acutis
Noemi Claudia Sabo

7 septembrie 2025 și singurul loc unde voiam să fiu era Santa Maria Maggiore.

Să ascult mișcările elicei
Aerul instalat în cripta iluminată a lui Carlos Acutis
Când mă voi apropia eu atât de mult de îmbălsămare, dacă nu acum?

Îți povesteam, Carlos, despre marea mea iubire
Care în câțiva ani va sta exact în același loc după liturghia de vineri

Acest soldat va băntui Roma multă vreme
Nu-l crede orb, nu-i oferi pâine
Când vei crește nu-i vei vedea doar cârja
Ci și masca cu cioc.
În acea zi vei înțelege îndurarea taburetului
După ce ani întregi ai ciopârțit picioarele Dragostei.

voi urma eu, descarnată
dacă nu se poate iubire egală
atunci să fiu eu ostia acestei lumi
și ce voi face atunci va fi doar lumina
acestui apus în timp ce se întunecă fața mamei frumoase de carlos.

procedamus in pace

Microcosmos
Nora Buboly

În buzunarele rochiei mele
nu port oglinzi,
nici cuvinte de rezervă.
Port furnicarul negru al pă-mântului,
picioare subțiri care numără pașii
și aripi care nu vor să zboare.
Mătasea la exterior,
mișcarea febrilă la interior.
Sunt singura care știe
că rochia mea trăiește.

Scris pe gresia din baie
Paul Cosmin Pavelea

Să plângi
E să fii într-o cămașă de forță
Să-ți înfășori gâtul cu bandă scotch
Și să te enervezi că nu-ți stă lipită
Să plângi
E să ai febră musculară la ambele brațe
De câte ori ți-ai înjunghiat și scormonit mațele
Necurgând un strop de sânge
Fără a-ți găsi inima
Doar pulsul care-ți leagă picioarele
Și cazi pe podea și plângi
Așteptând un nou cuțit
Cu care să-ți tai vechile fire de păr
Să-ți lege mâinile
Așteptând un nou pix
Cu care să-ți poți mângăli pe pereți
Restul zilelor

Tinerii poeți fac parte din cercul de creație literară, grupa de performanță, de la Palatul Copiilor Bistrița, provenind din școli și liceene bistrițene: Școala Gimnazială „Avram Iancu”: Maria Alexandra Oprea (clasa a VIII-a); Colegiul Național „Andrei Mureșanu”: Evelin Incier (clasa a IX-a, secția maghiară), Amalia Levey (clasa a X-a), Cristiana Teodora Olar (clasa a X-a), Ana Ciobanu (clasa a XI-a) Alexandra Cristiana Sigmirean (clasa a XII-a), Magdalena Ivan (clasa a XII-a); Liceul de Arte „Corneliu Baba”: Nora Buboly (clasa a IX-a); Liceul Creștin „Logos”: Noemi Claudia Sabo (clasa a XII-a); Colegiul Național „Liviu Rebreanu”: Daria-Maria Timiș-Varga (clasa a IX-a), Paul Cosmin Pavelea (clasa a X-a), Ioana Nectaria Bălan (clasa a XII-a), Matia Boca (clasa a XII-a).

Grupaj liric propus de Ionela-Silvia Nușfelean

Ionuț Caragea

Obsesia rănii

Nimicul din palmele strânse sufocă linia vieții.

Oglinda care nu clipește, te fulgeră.

Iluzia este cimentul speranței. Dar castelele de nisip sunt mult mai durabile.

Moartea are scheletul flexibil, iubind să se insinueze prin răni. Noi creștem pentru a rămâne rigizi.

Sunt orb și scriu un poem. Îl pipăi și-l văd cum dispare. Orbesc și aștept alt poem.

Răul, o notă de subsol care vrea să dărâme capul de afiș.

Suntem electrici, dar rămânem paraleli.

Adevărul se multiplică doar prin lacrimi. În rest, se cerne.

Nu sunt reîncarnare, dar sunt un palimpsest.

Poezia, rana genunchilor pe care se sprijină cerul.

A iubi înseamnă a străpunge cu floarea armura viitorului.

Vă aud bine strigătul, dar șoaptele de pe celălalt mal vor fi întotdeauna mai clare.

Adevărul a ajuns o mumie compusă exclusiv din bandaje.

Nu poți înmormânta o cometă. O descompune doar Soarele.

Zidurile năpârlesc precum șerprii. Au însă auzul mai bun.

Căutând o poartă ascunsă, am devenit labirinturi.

Suntem icoane de fum în catedrale de sânge.

Moartea nu își cumpără critici pentru coperta a patra. Îi are deja, dar le astupă gura.

Ultimul machiaj grosier e cetina de pe mormânt. Florile sunt doar un pretext.

De dragul pereților noștri, lăsăm sufletul neventilat.

Pământul e atât de fertil fără noi încât iubim florile moarte.

O ureche, dacă o cureți forțat, produce mai multă ceară. O viață, dacă o cureți forțat, mai multe lumânări.

Toate gândurile sunt munți care trebuie cucerți. Sau gropi, implorându-ne umplerea.

Pe actele mele contabile, încercuiesc cifre. Le vindec singurătatea.

Fulgerul arde trecutul hârtiei, sângele îi consolează prezentul.

Hârtia este transcendența copacului. Copacul intuește ceva, încercând scrierea cerului.

Caut subvenții pentru agricultura de clasă: Pământ alb, semințe transparente.

Lupul nu arată cu gheara spre Lună. Îi înspăimântă auzul.

Ne naștem în jurul calului nostru troian. Urmează asediul interior.

Nu Dumnezeu este de vină că nu ne primește scrisorile. Ci îngerii care știu ce se află în spatele cuvintelor noastre.
Noi citate și aforisme, din volumul în pregătire “Obsesia rănii”

Constantin Stancu

Lectura – un act de libertate

Într-o lume în care lectura devine o problemă, tot mai mulți abordează rețelele sociale, Internetul și lumea virtuală, există romanticii, atenți și sufletiști, care pun preț pe cărțile care năvălesc spre oameni, evitând „demența digitală”, cum numesc unii psihologi situația socială de astăzi. Doina Bălțat, însă, se apleacă asupra fenomenului literar de astăzi. Fiind profesoară de limba și literatura română are instrumentele necesare pentru a îndemna la *bucuria lecturii*. Cartea cu același titlu, *Bucuria lecturii (comentarii literare)**, a apărut la Deva: Editura Karina, în anul 2025, în colecția Profart/ Seria Tratat/ Studii. De remarcat - volumul a fost publicat cu sprijinul Sindicatul Învățământului Preuniversitar Deva, sindicat care ajută pe cei pasionați să-și materializeze manuscrisele rezultate dintr-o pasiune reală pentru cultură.

Doina Bălțat este sinceră în demersul său, omul iubitor de literatură, pasionat de lectură ca mod de viață, înțelegând fenomenul, a pus întregul talent pentru a aduce argumentele necesare practicării lecturii ca mod de formare a omului, indiferent de vârstă. De fapt, o necesitate pentru a rămâne lucid în acest tsunami de cărți, informație, texte, publicitate, marketing, manipulare. Cum trăim vremuri complicate, domeniile se întrepătrund

și științele se apropie una de alta pentru a realiza transferuri de valori, cartea răspunde acestei necesități spirituale. Autoarea are cunoștințele profesionale la îndemână, le aplică pragmatic. Limbajul său este direct, explicit, pledează pentru firul roșu care străbate narațiunea și fluxul liric. Are ureche pentru zonele intense, în care mesajul despre viață și farmecul stilului literar poate atrage. Prinde esențele, este atentă la personalitatea autorului, punctează punctele tari ale unei cărți, nu lasă ideile la întâmplare, din contră, limpezește epistola literară. Ca absolventă a Facultății de Filologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara, plus studii de masterat, s-a remarcat de la început în analiza fenomenului literar românesc, de la Nicolae Filimon la George Călinescu, a punctat prezența arivistului în literatura română, a fixat cadrul pe care se pot desfășura lecturile.

De remarcat, în această carte, analiza complexă făcută romanului *Incredibile iubiri* (2024), de Silviu Guga, un roman de referință în actualitatea literară de la noi prin stilul și modul cum se prezintă povestea prin tablouri diferite succesive, mai ales când este în joc iubirea. Sintetizând, se afirmă: „Este un roman care se derulează fără sincope, care are tangența sigură cu felia de viață pe care o trăiesc personajele, prinzându-l pe cititor în jocul creației, autorul folosește umbra și penumbra textului cu măiestrie, atrăgându-l pe cititorul care constată că îi pasă de personaje cărora naratorul le dă viață, apoi le aruncă într-o groapă cu lei a unei societăți mercantile în care fiecare individ trăiește așa cum i-a fost scris, împărțind și binele și răul” (*Silviu Guga și romanul iubirilor multiple*, pp. 34-35).

Textele din carte ne indică spre o lectură atentă, trecută prin filtrul propriu de analiză, apoi expunerea largă și clară, fluxul ideatic curgând limpede, cu empatie evidentă pentru cele citite. Abordează genuri literare diferite: proză, poezie, teatru, eseu. Aceasta îi permite să înțeleagă și să puncteze temele de astăzi din cărțile publicate. Uneori, analizează cărți ale unor autori care nu au forța presupusă unui scriitor, dar pasionați și trăind intens scrierile, ca un ritual necesar. Este activă și în revistele culturale, publicând numeroase cronici de întâmpinare despre autorii de acum. Nu este impresionată de marketingul literar la

modă, se concentrează pe lecturi solide, dincolo de valorile promovate pe moment din rațiuni mai puțin artistice. Are capacitatea de a propune citate semnificative din cărțile analizate, subliniază esențele, temele, ideile, este atentă la pulsul de viață din acestea. Este o dovadă de pasiune și sinceritate, elemente care aduc în fața iubitorilor de artă bogăția culturală și declanșează bucuria lecturii ca necesitate evidentă. Chiar dacă textele rămân în categoria cronicilor de întâmpinare, ele pot sta la baza unor analize mai complexe, necesare istoriei și teoriei literare. Deși nu refuză literatura de ultimă oră, are aplecarea spre domeniul clasic, realist, cu accente pe morală, umor, ironie, absurd temperat, cultura ca forță a cuvintelor potrivite. Putem remarca efortul pentru a promova cărțile lui Dumitru Hurubă într-o cheie profesionalistă, cunoscând mai de aproape laboratorul acestui scriitor important din literatura Ardealului și nu numai.

Iată cum prezintă operele lui Dumitru Hurubă: „...el a fost mereu în pas cu vremea și vremurile, toate scrierile sale însumând multe pagini de actualitate, chiar de strictă actualitate, dacă ne gândim fie și numai la colaborarea sa la cea mai importantă revistă de cultură a țării, **România literară**, semnând *Cronica Tv* între anii 2002-2006. Aceasta este perioada în care și-a demonstrat cu talent și profesionalism latura sa de eseist și pamfletar, apreciat ca atare de conducerea publicației în frunte cu Președintele Uniunii Scriitorilor din România, Nicolae Manolescu, cât și de nenumărații cititori, pasionați ai acestui tip de literatură” (*Dumitru Hurubă – eseist și pamfletar*, p. 36).

Temele, ideile, punctele din cărțile lecturate se referă la fenomenul dinamic al limbii române, la iubirile care străbat timpurile de astăzi și de ieri, la umorul care salvează contextul și pretextul, la ramificațiile din viețile personajelor, la otrava din cuvintele rostite, la poeme purtate de valul destinului.

Despre teatrul scris de Simona Mișuțiu, Doina Bălțat susține: „Teatrul acestei autoare se poate constitui ca o punte între artă și viață, căci da, se știe încă din vechime că teatrul este oglinda lumii, a vremurilor, a societății. Aș îndrăzni chiar să spun că prin teatru nu doar se prezintă anumite moravuri, imperfecțiuni sociale, ci acestea se pot îndrepta” (*Simona Mișuțiu, un dramaturg de perspectivă*, p. 101).

Analizând poezia, în volumul *Deșertul de cuarț - poeme în bătaia vântului*, aparținând lui George Schinteie, apărut în anul 2023, de la începutul cronicii se definește esența acestuia descriind deșertul ca motiv în artă, apoi cristalul și motivul vântului. Deșertul – loc inițiat și evocator, spațiu arid, dar și purificator. Cuarțul - cristal lipsit de impurități, cu presupuse proprietăți terapeutice, facilitând armonia și echilibrul. Vântul – simbol al zburcării, al zădărniciilor, al schimbărilor, fenomen intangibil. Când prezintă citate, cronicarul este atent cu versurile: „începe să mă doară timpul pe la încheieturi/ și nici un doctor nu mă anunță/ că trebuie să-l duc la control/ sau poate să chem ambulanța...” (*Timp bolnav*, p. 125).

La începutul cărții, autoarea mărturisea: „Într-o lume agitată, în care timpul pare să-mi scape printre degete, lectura rămâne pentru mine un act de libertate. (...) Această libertate de a alege și de a explora îmi oferă sentimentul de control și de împlinire, transformând lectura într-o sursă constantă de bucurie, de aici titlu volumului în discuție...” (*Argument*, p. 7).

Doina Bălțat ne oferă o lecție de literatură sub aripile unei clipe necesare, ardente. Abordează accesibil, fără a apela la linia academică aspră pentru unii, de a accepta că în fiecare carte cititorul poate primi o porție de viață în plus. Cu simplitatea unei bucurii asumate și biruitoare, într-un univers proxim tot mai semnificativ, pe măsura revelațiilor particulare, din scrierile unor scribi care se iau în serios.

*Comentarii la cărțile scriitorilor: Nicolae Băciut, Nina Ceranu, Ana Eichert Giurcă, Silviu Guga, Dumitru Hurubă, Dumitru Ichim, David Kimel, Simona Mișuțiu, Gavril Moisa, George Schinteie.

**Prefața: Dumitru Hurubă; argument: Doina Bălțat: coperta: „Joy of reading”, imagine creată cu Canava.

Alexandru Daraban

Generația „stai liniștit”

Generația „stai liniștit” nu este definită de o vârstă, ci de o stare de spirit. Este generația crescută cu îndemnul de a nu ieși din rând, de a nu pune prea multe întrebări, de a nu deranja. „Stai liniștit” a devenit nu doar o replică, ci un principiu de viață transmis din teamă, oboșală sau neîncredere în schimbare.

Încă din copilărie, membrii acestei generații au învățat că siguranța este mai importantă decât visul. Că e mai bine să alegi „ceva stabil” decât „ce-ți place”. Că inițiativa poate fi periculoasă, iar greșeala – rușinoasă. În școală, curiozitatea a fost adesea temperată, iar conformismul recompensat. În familie, sfatul bine intenționat a sunat adesea ca o frână: „nu te băga”, „nu risca”, „stai liniștit”.

Ajunși adulți, cei din generația „stai liniștit” se regăsesc într-o lume rapidă, zgomotoasă, care cere exact opusul a ceea ce li s-a predat. Li se cere să fie creativi, vocali, flexibili, să se reinventeze constant. Dar cum să faci zgomot când ai fost educat în șoaptă? Cum să ceri mai mult când ți s-a spus că e suficient să nu pierzi ce ai?

Această generație poartă o tensiune interioară: între dorința de a schimba ceva și frica de a deranja echilibrul fragil. De aici apar resemnarea, ironia defensivă, amânarea. Mulți visează în tăcere și trăiesc prudent, convinși că entuziasmul e un lux, nu un drept. „Stai liniștit” devine o auto-comandă, repetată de fiecare dată când apare impulsul de a ieși din tipar.

Totuși, generația „stai liniștit” nu este una lipsită de forță. Dimpotrivă. Tocmai presiunea acumulată în tăcere creează momente de ruptură. Schimbarea nu vine prin explozie, ci prin decizii mici, personale: un „nu” spus la timp, o plecare curajoasă, o idee exprimată chiar și cu voce tremurată. În aceste gesturi discrete se află adevărata ei putere.

În ultimii ani, se observă o transformare: „stai liniștit” începe să fie pus sub semnul întrebării. Oamenii învață că liniștea nu trebuie să însemne supunere și că calmul poate coexista cu fermitatea. Că poți fi respectuos fără a fi invizibil. Generația „stai liniștit” începe să-și revendice dreptul la voce, fără a-și pierde echilibrul.

În concluzie, generația „stai liniștit” este una de tranziție, prinsă între frica moștenită și curajul învățat. Nu strigă, dar nici nu mai tace complet. Își caută locul într-o lume care nu mai are răbdare cu tăcerea, dar are nevoie disperată de oameni care știu să asculte. Iar poate cea mai mare maturizare a ei este transformarea îndemnului „stai liniștit” dintr-o interdicție într-o alegere conștientă.

Cărți primite la redacție

Rodica Lăzărescu

NICULAE GHERAN

în oglinda corespondenței

[Handwritten signature]

editura
DAVID

Olimpiu Nușfelean

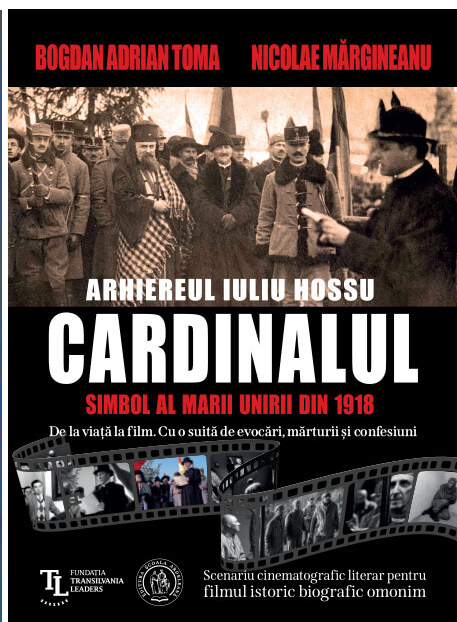
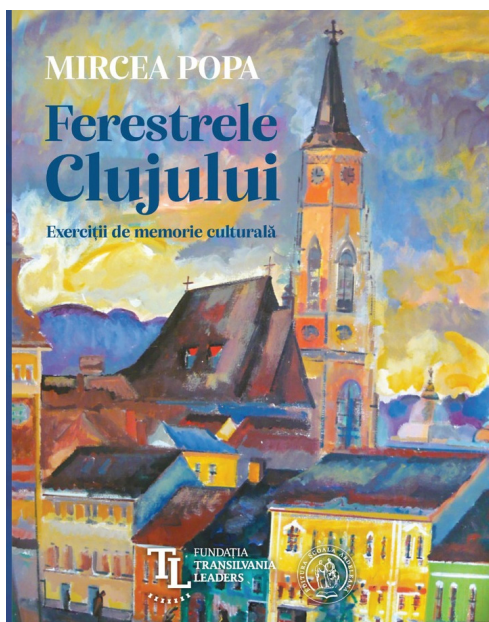
Pași ușori pe podelele cerului

„Țara unde cresc îngerii” este o geografie a durerii, cartografiată în tușe scurte, dar cu adâncimi de sentiment, oferind un titlu pentru o carte de versuri publicată recent de Valeria Bîlț la Editura Vatra veche din Târgu-Mureș. Este vorba de o geografie a durerii reliefată de trăirile unei inimi care „n-a încetat/ să bată pentru cei mici/ și cei plecați”, unde copiii „nu mor,/ ci devin lumină sub pleoapă,/ zîmbete în vis,/ pași ușori pe podelele cerului.”, după cum poeta se exprimă într-un text așezat la începutul volumului. Sentimentele (și imaginile) se nutresc dintr-o dramă personală, pe care poeta încearcă să o îmblânzească prin vers, în care fiul pierdut, „crescut din lapte și stele,/ din cîntec și sînge”, este redat trupului tăcerii. Unei tăceri vorbitoare. Drama nu e rezumată însă doar la trăirea personală, ci este împărtășită și cititorului, invitat ca, prin lectură, să se oprească o clipă și „să simtă/ ce înseamnă/ să iubești/ pînă la capătul lumii/ și dincolo de el.” Simțul matern, în loc să fie înfrînt, sporește în cuprinderea unui suflet care devine loc de joacă pentru copiii lumii, unde „Unul se cațără-n sălcii și strigă: eu sunt zână!/ Altul își caută păpușa stricată,/ o îmbrățișează ca pe-un frate pierdut/ și plînge-n tăcere sub stele.” Și un altul - un foc care-a ars prea devreme -/ îmi adoarme pe piept uneori,/ și-l visez cum îmi spune mamă/ cu glas de pădure și zbor.” (v. Toți copiii din mine)

Poeta reiterează drumul trezirii unei noi vieți și pașii acesteia de creștere în lume. Nașterea „A fost ca și cum Dumnezeu/ a suflat înapoi în lume/ tot ce uitasem/ să iubim./ Și eu am lăcrimat/ de teamă să nu-ți stric sufletul/ cu vreun cuvânt nepotrivit.” (Prima ta respirație) Rostirea primelor cuvinte e o reacție inocentă la lumea în care înaintea: „Când ai spus „nu”/ a fost prima ta poezie./ Revolta ta era o floare./ Întoarsă spre lumină./ Am zămbit -/ te nășteai a doua oară./ În cuvinte.” Narativul decoperirii universului înconjurător, al întrebărilor trezite de acesta, a reacției la provocările sau ofertele acestui univers sînt urmărite/ urmate în notații succinte, sensibile, cu orgolii generate de gesturi care fac din copil „poetul care s-a născut/ înainte de cuvinte!” (Păpădiile tale) Pruncul adoarme seara înfășurat în poveștile mamei, pe care aceasta le continuă în gînd, ca într-o vrajă, „doar pentru mine/ ca să nu se piardă/ ceea ce ți-am șoptit/ înainte de somn.” (Poveștile de seară) Prezența ființei plînde refacă zilnic legătura cu divinitatea (Ai desenat) și-i sporește mamei noblețea atitudinilor, căci „în ochii tăi/ mă văd mai blîndă/ Nici oglinda nu îndrăznește/ să mă arate așa./ Dar tu,/ când mă privești,/ ștergi tot ce nu e iubire/ de pe chipul meu.” Gesturile mamei memorează prezența ființei adorate: „Brațele mele/ au învățat forma ta./ Dacă ai dispărea,/ te-aș putea reface/ din amintirea lor.” Copilul este perceput ca un dar al divinității, „Dovada/ că Dumnezeu nu a obosit/ că mai are culori/ pentru răsărituei noi.”, ilustrînd – în Odă copilului universal – manifestări impresionante, precum capacitatea de a vorbi „toate limbile rîsului”. Este evocată de asemenea propria copilărie, aceea în care „frica dormea într-o cutie cu nasturi” (Ușa care scârțâia altfel) iar „Timpul era un prieten de nădejde/ Când alergam desculț/ prin tăcerile adulților” (Mă jucam cu timpul). O secțiune a cărții e dedicată celui plecat prea repede, care „M-ai învățat/ cum se moare/ fără cuvînt,/ ca o pasăre care își lasă aripile/ în palma cerului./ Și de atunci/ mă rog să învăț cum se trăiește/ cu inima ruptă în două.” Cartea se încheie cu cîteva imnuri dedicate copilăriei fericite, care țin „cartea deschisă/ să nu zboare visul.” (Cartea cu sunete)

Valeria Bîlț scrie o tușantă poezie a maternității, cu sentimente mărite în lacrima versului, dovedind apetență pentru direcția trăirilor și pentru franchețe în exprimarea acestora. Poate ar trebui să fie mai atentă la apariția unor clișee prozastice, ce nu servesc narativitate semnificantă, ca și la explicațiile cam didactice ce însoțesc titlurile secțiunilor volumului de versuri. Mărturisirea durerilor dezvăluite în vers este de urmărit cu atenție.

Cărți primite la redacție

Elena M. Cîmpan

5-7-5, adică non multa, sed multum

Motto: „Mai sunt cuptoare
Lipsesc mâini de frămîntat
În satul Malin” (I.R.Z.)

Ni-l imaginăm pe Ioan Radu Zăgreanu, așezat la malul unui râu limpede și clar, de munte, pe marginea unei lumi „în destrămare”, la capătul unei vieți împlinite, privind cu un ochi la poezie, cu celălalt admirînd natura, bogată, patriarhală, din satul Malin, acolo unde s-a retras, ce-i trimite răspunsuri în fiecare zi melancoliilor de tip romantic. Și este chiar așa, chiar acolo. Pentru că altfel n-ar fi scris o mie și unu de haiku-uri, occidentale, ca „o mie și una de nopți” orientale. Poezia curge, asemenea poveștii fără sfârșit, care menține atenția, stărnește nerăbdare, aduce odihna spiritului, liniștea promisă.

Liniștea este la Ioan Radu Zăgreanu o noțiune redundantă, un acompaniament, de fundal, pentru trecerea timpului și aflarea ritmului vieții. Ritm pe care autorul l-a găsit/ întâlnit, neașteptat, după propria-i mărturisire, în forma de haiku a poeziei: „Dacă în urmă cu vreo câțiva ani, cineva mi-ar fi spus că voi publica trei volume de haikuuri, l-aș fi privit încrucișat și i-aș fi replicat că premonițiile lui sunt absurde. Ce nu prevedeam eu s-a întîmplat. Prin prezentul volum, Liniștea silabelor, „recolta” mea de haikuuri, depășește binișor cifra de o mie.”

Profesor de limba și literatura română la viața lui, credincios celor sfinte și admirator al naturii, atras de liniște, plin de respect față de înaintași, Ioan Radu Zăgreanu scrie poezie haiku, fără să se abată de la normele ei, respectând cu strictețe numărul de rînduri, trei, și numărul de silabe în fiecare rînd, pe structura 5-7-5. Fără excepție, le-am numărat și ne-am mirat cum poate să nu greșească și cîtă rigoare pentru forma fixă a poeziei, astăzi ușor desuetă. Prin comparație, haiku-urile lui Nichita Stănescu sunt doar cu numele și cu forma scurtă, pentru că la numărul de silabe nu se potrivesc, înțelegînd aici libertatea poetică/ a poetului, ca în exemple: „Eu nu sunt altceva decît/ o pată de sînge/ care vorbește” sau „Întunecînd întunericul/ iată/ porțile luminii.” La Ioan Radu Zăgreanu, număratoarea silabelor este precisă, matematic, laborios urmărită și fără eroare. Am spune, referitor la cele o mie de texte, că e profesie. Ioan Radu Zăgreanu a devenit și profesorul de haiku-uri. Sursa lui de inspirație o reprezintă în exclusivitate natura, în care se simte primit cu brațele deschise. Aceasta este, în buna tradiție japoneză, și punctul de pornire al meditației, de la un stimul extern, de la o emoție, de la un sentiment, transpuse în final, în al treilea rînd, într-o filosofie existențială, cu caracter general valabil. Aici, haiku-urile lui Ioan Radu Zăgreanu sunt originale, pentru că respectă mai mult sursa de inspirație, se lasă purtate pe aripi de poezie, uitînd de acea concluzie, care nici nu mai este necesară. Am spune chiar că haiku-urile lui Ioan Radu Zăgreanu sunt poezii deschise, cu final deschis. Astfel, încărcătura emoțională este una de excepție, ce reușește să atingă acea coardă sensibilă a interlocutorului. Tot de structura poeziei ține și procedeul numit ingambament, inevitabil în cazul unei poezii moderne, prin care cuvintele trec dintr-un vers în altul, ca în exemplul: „Pielea zăpezii/ acoperind coastele/ dealului de lut.” Enunțul este unul, continuă și are sens, și fără predicat. Ideea este continuată în trepte, fără contrapunct, și cuvinte puține reușesc să reclădească un univers.

Atâtea haiku-uri, de-un volum, „Liniștea silabelor”, urmînd altor două, „Liniștea poeziei” și „Jurnalul cu haikuuri”, nu „sparie gîndul”, pentru că ele aduc frumusețea poeziei simple, împodobită cu metafore, „păpădiile, faruri galbele”, „icoane de fân”, cu comparații, „lanul de grâu ca o fecioară, mîngăiată de razele lunii”, cu imagini de neuitat, „pe prispa casei/ păstăi puse la uscat/ ca vechi amintiri”, o atmosferă desprinsă din timpuri vechi, ancestrale, predominant bucolică, însoțind turme, stîna, dealul, satul.

Volumul de față, alcătuit din două părți, „Curg anotimpurile” și Liniștea silabelor”, propune un demers asumat de impunere a haiku-ului în preferințele dintâi ale contemporanilor. „Curg anotimpurile” prezintă în mod evident influența vremii și a vremurilor asupra sensibilității poetice. Ordinea anotimpurilor începe cu iarna, la gura sobei, cu tăceri albe, continuă cu primăvara, „ce așază haikuurile pe ram”, cu „ciobani rezemați pe deal/ Sfîncși printre ierburi”, urmează vara, cu maci înfloriți, cu lan de grâu, cu tei, „Au înflorit iar/ teii din curtea școlii/ și în ochii tăi”, și apoi toamna, „ce încarcă umerii poezilor cu metafore”, cu ploi, cu nori, cu ceață, „Sub cețuri și ploi/ își căutau rimele/ poezii toamnei.” Copacul predilect al autorului este acățul, adică salcîmul în limbaj popular, regional (e și în „Moromeții” lui Marin Preda), deși influența austriacă își spune cuvîntul, fiindcă „der Akazie” înseamnă „salcîmul”, în limba germană. În călătoria lui, prin anotimpuri și în liniștea silabelor, Ioan Radu Zăgreanu îi are aliați pe poezii la care face trimitere, de la Alecsandri, Bacovia, Ion Pillat și până la David Dorian, contemporanul nostru, al cărui nume devine un rînd de haiku (5 silabe).

Cu apariția acestui nou volum, credem că autorul, Ioan Radu Zăgreanu, și-a găsit propriul drum, de haiku, prin grădina poeziei. Și, deocamdată, prin zonă, este doar al lui.

Gavril Moldovan

La arat cu tata

E un început de toamnă fierbinte. Sunt cu tata la arat, „Pe Moine”. „Moine” e un loc de deal cam departe de casa noastră. Ca să ajungi la această parcelă, pe care tata se gândea să planteze cândva vie, trebuia să străbați o jumătate de sat, să urci apoi binișor o coastă ce suie de-a lungul cimitirului satului, apoi să străbați pășunea comună, la capătul căreia se afla cândva o pădure de mesteceni. Locuitorii, când vor să localizeze acel spațiu, spun: „La mesteceni”, cu toate că mesteceni nu mai sunt demult. După ce ai trecut pășunea, se vede o aripă a Podișului transilvan, pe care va trebui din nou să urcăm până la „moinele” noastre. Tata merge pe lângă car și fumează. Fumează tot timpul și mă mir cum a trăit optzeci de ani, subminându-și tot timpul sănătatea. Mi-e drag acest podiș transilvan și n-aș vrea ca el să decadă din nou în mâinile cui nu trebuie. Iubesc această cunună de deal, locul unde se îngână păsărelele, căci și ele sunt tot ale noastre. Poate zice cineva că privighetoarea, turturica sau ciocărlia nu sunt românești? Nu ele au fost personajele atâtor cântece?

Păsărică mută-ți cuibul/Că vine badea cu plugul!
Turturică turturea du- te-n zbor la mândra mea!

Dealul acesta din fața mea ar zbura dacă ar avea aripi. Cum stă așa înclinat spre sat, parcă ar vrea să facă o reverență, o invitație locuitorilor. Și când tata și mama au vândut un loc de-al nostru familiei Pop, și eu m-am supărat foarte tare, încât, când treceam cu carul pe lângă locul vândut, ce numai era al nostru, eu ziceam: uite tată locul nostru și tata se uita galeș la mine, și-mi spunea: ai să te duci la școală să-nveți carte și ai să vezi atunci ce minunății scrie în cărți. De unde știa asta? Poate că tata intuia „Iliada” și „Odissea,” poate chiar „Istoria preafrumosului Arghir și a preafrumoasei Elena cea măiastră și cu părul de aur”. Nu suport gândul că niște străini au venit pe-aici, în trecutul îndepărtat, pe cai călări, au descălecat, le-a plăcut locul, au stat nepermis de mult, încât n-au mai vrut să plece. Ca și cum o ședere îndelungată ar legitima sau ar putea anula buletinul nostru de identitate. Ca și cum măicuța bătrână cu brăul de lână n-ar fi fost ea prima pe-aici, cu oițele la păscut, anulând anticipat urma de mai târziu a cizmei horthystului. Vedeam în fiecare podiș ori deal dâra plugului strămoșesc. Urmele românității milenare. Mi-e dragă Borhometea, Perebgita, Cesari, drumul Hagăului, Roata și Vătașina.

Mi-e drag Podișul transilvan. Sunt ale noastre. Chiar și Nina Cassian spunea: „Nu mă duc din România numai dacă sunt dată afară”. Îmi sunt dragi chiar și oamenii, vechii oameni din satul nostru, pe care-i vedeam pe câmp spetindu-se muncind sau stând duminica de vorbă în crucile satului, cum era numită intersecția din fața școlii. Erau buni români urmași de interbelici, care mai citeau și gazeta din când în când, cu stare cum au fost Vasilie al Ravechii, Pompeiu Sandului, Aurel al lui Imil, fruntea satului, care au lăsat și intelectuali în urmă, directori de școli, manageri în domeniul sanitar ș.a. Vitele trag, noi pe lângă ele, coborându-mă și eu jos din car, să le fie mai ușor animalelor de tras în pantă. Miriștile de pe delnițele vecine, pe lângă care trecem, sunt presărate ici-colo cu mici stagile de snopi încă netransportați la batoză. Alături cu mersul nostru, zărim via familiei Purcea Sever, aflată în pârg. Cât a muncit și această familie la via ei, îngropând și dezgropând talanții. Soarele e răsărit cam de mulțisor și are deja putere să ardă.

Ajungem la capătul dinspre sat al locului și în fața noastră se deschide o privescime imensă, ce duce ochiul până departe, spre apele Șieuului, lin curgător la vale, spre podul de cale ferată. De aici se vede și Rauca, un loc bun de scăldat, un fel de ștrand natural, unde apa are circa doi-trei metri adâncime. Ajungem la locul nostru călcând peste miriștea unui vecin. Când n-ai alt loc de trecut spre a ajunge la lotul tău, călcai pe-al vecinului. Se permiteau asemenea încuviințări practice. Tata se apropie de car și dă jos grapa, plugul și teleguța, lăsând vitelor un răstimp de odihnă. Plugul a fost inventat de sumerieni și preluat de tata. La țară, totul se bazează pe efort, pe ridicat, tras, ticăruit, împins...

Câți saci plini de grăunțe n-a ridicat tata, câte sarcini de iarbă cosită, câte fire rezultate din porumbul prășițiș depuse în iesle, pentru hrana vitelor, câte lemne de foc n-a încărcat, când s-au dat sorții la pădure, numai el știe. Și e doar o mânăuță de om, o alcătuire redusă și adaptată perfect unor astfel de munci și zile. Are vigoarea și sănătatea unui uriaș pe care eu îl cântăresc și-l prețuiesc pentru blândețea și molcomia lui, pentru stoicismul țărânului care repetă mereu: „Păi, dac-o da Dumnezeu...” „Așa să ne-ajute Dumnezeu,” „Dumnezeu cel mare și bun”... Cel mai mult îmi plăcea când îmi povestea câte ceva și-mi strecura așa, dintr-odată, că rămâneam trăznit: „Dragul tatei!”

Atunci mă înfioram cu totul, suspectându-l că ar avea și asemenea gingășii. Un tipăt scurt al unei zburătoare, o pală de vânt răcoros, o rază de soare sosită din eternitate, o opintire a neantului venită din nemărginiri abstracte fac prezența noastră potrivită în peisaj. Suntem oameni ai locului, ai pământului nostru. Am venit aici să salutăm pământul, să-l atragem de partea noastră, să ne dea ceva în schimbul trudei noastre. Pământul, terenul e folosit și când e vorba de a te pregăti pentru luptă. Atunci înclinația, poziția, netezimea, gropile din el, șanțurile, orice mic însemn de felul acesta pot

înlesni o biruință, dacă armata știe să se folosească de configurația terenului. Înaintea unei lupte, Napoleon studia terenul pe care se dădea acea luptă și spunea: cine cucerește colina, acela va câștiga lupta. Groapă cu groapă, șanț cu șanț. Așa și noi, trebuie să cucerim „moinele” brazdă cu brazdă. Ne apucăm de lucru. Eu, în fața vitelor înjugate, sunt atent să țin drept direcția de mers, să n-o ia vitele într-o parte sau în alta, să nu ne abatem de la traseu, iar tata ține coarnele plugului înfipt adânc în pământ. Brazdele se-nșiră „ca lucioase negre dungi”, cum ar spune poetul.

Brazda răsturnată ivea la suprafață viermișori și râme, repede luate în cârligele ciocului de către numeroasele ciori negre, care planau deasupra hatului, ca niște adevărați pescari ai văzduhului, ciugulind insistent și croncânind sinistru. Păreau rupte din tablourile lui Van Gogh. Numai el știa să facă din ele niște personaje străni ale memorabilelor sale tablouri. Soarele coboară spre orizont și lungește umbrele copacilor din bungărul lui Grosu, cu care ne învecinăm. Grosu știa limba germană, deoarece a fost slujbaş cezaro-crăiesc în primul mare război. În toamna lui 1944 a adăpostit în beciul livezii sale un neamț dezertor, dându-i haine civile, ascunzându-l și scăpându-l de urmăritorii ruși. Neamțul nu l-a uitat pe binefăcătorul său și, ajungând teafăr în Germania, îl vizita des pe Grosu, ca turist venit din RDG, după încheierea ostilităților.

Cuvântul acesta „brazdă”, cât e de sonor, de autohton, de rural și individual. „Brazda” și „Vatra” ne-au hotărât soarta. La coarnele plugului, tata, apasă fierul în pământ. Nu e tare pământul, căci au contribuit la asta niște ploite survenite în ultimul timp, care le-au alungat repede pe ultimele secerătoare. Am fost, poate, singura țară din lume care a avut în nomenclatorul ei meseria de plugar. La alegeri exista și un „Front al plugarilor.” Comuniștii au desființat brazda și au făcut hotarul una cu pământul. Ei se temeau de brazdă deoarece ea semnifica forța, duhul pământului, aroma lui străveche. Ajungem la capătul celălalt al locului, unde mai jos, la o distanță nu prea mare, se află izvorul de apa căruia profitam adeseori.

Când întoarcem, venim pe cealaltă parte a delniței, pe lângă răzorul opus, astfel încât la terminare, ultima brazdă a ogorului să fie trasă chiar pe mijlocul lui. Dar mai e până atunci. Ocolim, ocolim mereu, ne învărtim, când într-un sens, când în altul, ne sucim și nici nu băgăm de seamă că am ajuns la jumătatea lucrului. Parcă ți-e drag când vezi ce rămâne în urma ta. O să câștigăm această luptă. Tata dezleagă vitele și le dă drumul să pască. Apoi mâncăm, slănină cu pâine, la care se adaugă o ceapă și la urmă câteva bucăți de livancă, un fel de prăjitură țărănească. Fiindcă e luni, a rămas de duminică puțină livancă pe care mama o făcea în ler. Ce e acela ler? O despărțitură în soba de gătit, făcută anume pentru niscaiva copturi. Livanca se servea duminica, după venirea de la biserică. Deobicei, sătenii mei vând grâul și mănâncă mălai. Din banii rezultați din vânzarea grâului, își ridică case de cărămidă și piatră. În satul meu numit Cociu-Coasta Roșie, nu mai e nicio casă de lemn, încă de prin ani 1958-59.

E primul sat din zonă în care casele de lemn au dispărut cu totul. Cei ce vizitează satul se minunează de hărnicia locuitorilor, dar nu știu „secretul” performanței lor. A-ți trage de la gură și a-ți ridica acareturi e ceva obișnuit la noi. Așezarea localității aproape de oraș, prezența căii ferate care trece prin mijlocul așezării, comunicarea cu maidepartele, descurcările oamenilor au fost mijloace de emancipare prin locurile de muncă create. Sunt mulți ceferiști, de aceea vecinii ne numesc „satul ceferiștilor.” Mereu în casa lor a intrat un ban, un salariu. Și-au construit case cu multe camere și folosințe, la care mai târziu au adăugat aparate de radio, băi și televizoare. Am numărat odată o sută de ceferiști, dar cred că erau mai mulți. Terminăm locul de arat și venim acasă.

Coborâm o pantă destul de abruptă. Tata trebuia să pună la roatele din spate ale carului un lanț cu un fel de patină numită frână, pentru a nu o lua carul la vale. Roata împiedecată ținea carul pe loc. Pe drum, tata mi-a povestit cum a făcut el școală, într-o sală de clasă amenajată în casa unui om din sat, cu scaune făcute din butuci tăiați din trunchiuri de copaci. Peste câțiva ani a venit războiul și el a fost făcut prizonier. A stat 7 ani în Rusia și la venirea acasă cu un tren hodorogit, și-a luat arma cu el, ca toți camarazii lui dealfel. Poposind într-o gară, un preot le-a ținut o cuvântare, din care se-nțelegea că ar fi bine să nu mai tragă focuri pe geamurile trenului și să depună cu toții armele jos, căci războiul s-a terminat și numai e nevoie de ele.

Pe peronul acelei gări s-a format o movilă de puști. La plecarea trenului însă, unii au fugit repede la movilă și și-au luat armele cu ei, neputându-se despărți de ele. Coborâm apoi Coasta cu cimitirul și iată-ne acasă, unde mă așteaptă o surpriză. Mama fusese în Beclean, la târg și îmi cumpărase o pereche de pantaloni și un trening de culoare roșie. Numai culoarea asta ai găsit-o, mamă? Urma să plec la școală la Năsăud. Așa s-a încheiat o zi de lucru la arat cu tata. Și ziua aceea de vară-toamnă o țin minte pentru că m-a legat cumva mai tare de pământul nostru, de tot ce-l face să vibreze adânc în sufletele noastre, atunci i-am înțeles mai bine frumusețea și folosința lui.

Să ari un pământ aflat pe planeta pământ, la o margine de galaxie luminat de un soare, și el aflat tot la margine, e un moment, o clipă din eternitatea ce copleșește viața, ceea ce noi numim viață, dar care poate fi altceva, un moment de trecere spre altceva, spre alte realități încă necunoscute, necercetate. Privit de foarte departe, din infinit, carul nostru, munca noastră, păsărelele cântând, umbrele crescând, vitele arcuindu-se-n efort par străni reprezentări ale unui fel de zădărnice pe care încă nu-i cunoaștem originile și întreaga necesitate de-a fi. Toate acestea ar putea reprezenta un tablou uriaș la care Marele Anonim lucrează neîncetat, nu pentru a-l perfecționa, ci doar a-l face viabil și permanent. O lucrare pentru o expoziție a cerului al cărei vernisaj încă nu a fost anunțat.

Volver

ANALIA SELIS

MARIANO CASTRO JULIO SANTILLÁN

CONCERT EXTRAORDINAR

NOUA ORCHESTRĂ TRANSILVANĂ

DIRIJOR - ROMEO RÎMBU

8 februarie 2026 ora 19.00

PREȚ BILET 50 LEI

ia билет

PALATUL CULTURII BISTRIȚA

Ion Radu Zăgreanu

Ieșirea

„Textul meu despre Iuliu Hossu este unul literar, de ficțiune, chiar dacă am apelat la surse documentare (memorii, cronici, fotografii de arhivă etc.)”

(Ruxandra Cesereanu)

În capitolul „Precizări”, din volumul „Ieșirea” (Editura „Galaxia Gutenberg”, 2025), profesoara Ruxandra Cesereanu, de la Facultatea de Litere din Cluj (poetă, prozatoare eseistă, autoare a numeroase studii), explică geneza povestirii sale „Ieșirea”, având ca personaj principal, pe Episcopul Iuliu Hossu, „o figură- cheie a istoriei României în secolul XX... o personalitate care a avut impact major asupra familiei mele.”

Bunicul dânsiei dinspre tată, preotul greco-catolic Vasile Cesereanu, a fost hirotonit preot în 1926, de către Episcopul Iuliu Hossu. După 1948, el a fost închis la Gherla, Cluj, Bistrița, Aiud, Jilava, Văcărești, aproape șase ani. A plecat în exil la Roma (1978-1984), unde a și murit. Episcopul Iuliu Hossu, după cum mărturisește prozatoarea, a devenit pentru bunicul ei, „un prilej de mângâiere sufletească și de rezistență statornică în fața persecuțiilor.” Această „iubire” a bunicului său pentru Episcopul Iuliu Hossu, s-a transmis și nepotei sale, devenind și pentru ea „un maestru spiritual”.

Imboldul determinant pentru scrierea acestei povestiri a venit de la regretatul Episcop Florentin Crihălmeanu, prin împărțirea unor puncte de vedere comune despre „Memoriile (Credința noastră este viața noastră)”, Cardinalului Iuliu Hossu.

Ambii le consideră „o liturghie continuă”, „o scrisoare pastorală testamentară.” Episcopului Florentin Crihălmeanu, autoarea îi datorează „viziunea destrupării Episcopului Iuliu Hossu, în închisoare, pentru a face vizitații în eparhia sa, de sărbători.”

Pelerinajul prin intermediul „pastorației” mentale și sufletești din detenție, a constituit „o fortificare a credinței, dar și un uriaș exercițiu ascetic.”. Revizitarea mentală a Eparhiei sale a însemnat o „regenerare spirituală.”. „Antecedentele” acestei viziuni a „extragerii” Episcopului, „din trupul său pământesc, călătorind să-și viziteze spiritual credincioșii.”, le aflăm (după mărturisirea sa), în proza sa scurtă, în limba spaniolă. În textul „El Novio del Aguila” (2005) scriitoarea descrie evadarea misticului spaniol, Sfântul Ioan al Crucii, din „închisoarea mănăstirească din Toledo.”. O „ieșire mistică din trup” întâlnim și în proza „Ucenica”, dedicată misticului ortodox Ioan Sihastru. „Tema decorporalizării în sens mistic” a fost „o preocupare revelatorie” pentru Ruxandra Cesereanu.

Ea ne avertizează că povestirea „Ieșirea” este „un text literar, de ficțiune, chiar dacă am apelat la surse documentare (memorii, cronici, fotografii de arhivă etc.)”. Avem în fața noastră „o povestire cu valoare strict literară despre o personalitate care a avut impact major asupra familiei mele.” Omagiul prozatoarei se adresează în mod indirect către toți episcopii greco-catolici beatificați în 2 iunie 2019 pe Câmpia Libertății din Blaj, de către Papa Francisc și pentru „toți preoții și credincioșii greco-catolici care au suferit în timpul regimului comunist din România.”

În prima parte a povestirii, autoarea prezintă perioada detenției Episcopului Iuliu Hossu, alături de Episcopii Valeriu Traian Frențiu, Ioan Suciu, Ioan Bălan, Alexandru Rusu, Tit Liviu Chinezu, în închisoarea din Sighet.

După arestare sa, Episcopul Iuliu Hossu (29.10.1948, ora 1,30) și ceilalți episcopi menționați, după 4 luni la Dragoslavele (vila Patriarhului Miron Cristea) și după 1 an și 3 luni la Mănăstirea Căldărușani, ei sunt transferați la închisoarea de la Sighet (25.05.1950-4.01.1955 – 4 ani și șapte luni).

Se relatează la persoana a III-a. De multe ori naratorul se substituie Episcopului Iuliu Hossu, și narează și concluzionează din perspectiva acestuia sau a episcopilor închiși. Narațiunea are o desfășurare cinematografică, uneori cu încetinitorul, „Memoriile” Episcopului Iuliu Hossu devin literatură, Ruxandra Cesereanu iese în afara lor și intră în ficțiune. Textul încântă, emoționează de multe ori, prozatoarea își pregătește cu abilitate pașii narativi, întâmplările devin simbolice.

Transportul episcopilor se face cu o dubă, în condiții inumane: „de parcă s-ar fi aflat în lăuntru unei tobe care bubuia să le spargă nu doar urechile, ci și trupurile să le rupă. Încinsătura din mașină era ucigătoare inclusiv cu mirosul ei acru de transpirație.” Gardienii sunt „păzitori”, iar episcopii sunt „robi”, robii lui Hristos.

Episcopul Iuliu Hossu freamătă emoțional, când ei ajung la Cluj, în „Orașul credinței sale nesmintite de nimeni și nimic”. Hristos Însoțitorul îi dăruiește această minune ca, rob fiind, să mai zărească iubita catedrală.” „Schimbarea la față”.

Încă din primele pagini, Ruxandra Cesereanu ne pregătește să ne convingă de transfigurarea „documentului”, a memoriilor, de literaturizare acestora: „Ușile deschise ale dubei prin care se zărea catedrala erau ca două aripi de vultur, căci așa au puterea de a preschimba percepțiile în altă lume decât cea reală sau tocmai întrucât cea reală e rău bolnavă și nu poate fi altfel tămăduită decât prin visătorie.”

Ceea ce va face Episcopul Iuliu Hossu în închisoarea din Sighet și apoi în domiciliile obligatorii, „destruparea” sa, pentru a face vizitații în eparhia lui, se petrece, apare acum ca o fază pregătitoare a acesteia, plină de tragism. În dubă, pe teritoriul eparhiei sale, el „binecuvântează totul”, pe ascuns, „face cruci cu limba”.

Episcopii, considerați de „păzitori”, ca „niște copii năuci”, întâlnesc în opririle de pe traseul spre Sighet (la Dej) niște copii „mirați”, considerați de Iuliu Hossu, „darul către ei în drumul spre o robie și mai mare”. Se simt și ei „niște copii ai lui Hristos”. În ochii copiilor el era „o jivină îmbrăcată preoțește”. Copiii cu oile, de lângă un izvor, se uită la ei „ca la o arătare din ceruri.”

Un alt moment de pregătire pentru capitolul II („Viziunea”) al povestirii, este „viziunea” Episcopului Iuliu Hossu despre Preacurata Maria, aruncând peste „robii greco-catolici”, „un giulgiu vindecător”.

Seara, episcopii ajung la Sighet. Închisoarea îi întâmpină cu „Cenușul scorjit... neprimitor și mohorât.”, cu paznici care erau la fel. Vocea „huruind” a unui gardian îi readuce

„brusc la cele lumești”: „Băgăm ghiavolii la grajd.”. Șeful închisorii este și mai drastic: „Aici nu este episcop, doar deținut, episcop nu mai este.”. Concluzia vine firesc. Fiind „ghiavoli”, nu mai sunt episcopi, „fiindcă nu mai erau oameni.”

Episcopii sunt repartizați în camera 44 și sunt supuși unui regim de exterminare. Ei „sărută josul celulei.” Deposedați de hainele lor preoțești, de bunurile lor specifice (cruci-fixe, iconițe, cărți de rugăciune), ei se simt asemeni copiilor întâlniți pe drum, sunt prunci ai Preacuratei și ai lui Hristos Însoțitorul. Concluziile trase în numele lor se lasă ca niște cortine căzute după fiecare act al unei piese: „Nu erau triști, ci senini și luminoși.”

Imaginile unui film documentar par să fie paginile în care Ruxandra Cesereanu descrie toponimia celulei, dominată de tinetă („ciubărul pentru nevoi”), „cerul zăbrelit” fiind înlocuit cu „cerul rugăciunilor zilnice”, hrană insuficientă (ceaiul din mere putrede și terciul predominant, „fărâme de carne erau un miracol”), muncile oboșitoare, paznicii aveau un comportamentul inuman (erau numiți „porci bătrâni”, pâlmuți). Se înțelegeau prin șoapte, murmure, uneori foloseau alfabetul Morse, muribunzii izolați apelau la limba latină. Umilințele la care erau supuși erau acceptate pentru a-și „salva” și „înălța sufletele”. Plimbările prin curtea închisorii se făceau cu privirea în pământ, iar îngrijirea medicală era aproape inexistentă. Perchezițiile le tulburau somnul, cei care erau descoperiți cu ceva nepermis, petreceau zile de izolare, „la neagra”, unii chiar în lanțuri. Episcopii se înconjoară cu nimbul unor hotărâri de neclintit, „să fim mereu îmbrăcați în Hristos”, „tari în credință”. Comportamentul lor, reacțiile lor sunt concluzionate astfel: „Cerul lor era rugăciunea zilnică și credința nesmintită că suferința lor senină va fi de folos, dacă nu acum, atunci mai târziu de bună seamă.” În „casa jelaniei”, „Moartea călca la Sighet ca în împărăția, sa.”. Episcopul Iuliu Hossu este ferm: „Niciodată nu mă voi răzgândi, căci atunci nu aș fi liber.”.

Aspectul lor fizic afișează „slăbănogeala”, „Erau stafielnici și amețiți de înfometare”, burțile le atârnavă ca niște marsupii sau scorbururi, unghiile le cresc ca la „anahoreți”. Obsesia foamei preschimbă celula în coșul cu pâine și pești din Evanghelie. Când uneori primeau „cafea cu lapte, se bucurau tare. Ajunseră ca pruncii.” Viața lor în spațiu concentraționar este concluzionată parcă sadovenian: „Câte nu află omul scoborându-se în adâncurile sufletești și câte nu învață mai ales într-un loc de temniță care se preschimbă într-o școală de învățare, încercare și rezistență.”

Convins că „Biserica lui va învia cândva”, Episcopul Iuliu Hossu rezistă tentativelor de cumpărare cu înalte onoruri (de mitropolit al Moldovei), rostind mereu „rugăciunea inimii lui: Credința noastră este viața noastră, aceasta i-a fost cuvântul pe calea aleasă a Crucii Domnului și îi va fi până la moarte.”

Episcopii se încălzeau cu „statornicia în credință”. Devin „cifre” (ca în povestirea „Sfântul nr. 6” a Tatianeii Niculescu, Editura „Humanitas”, 2025). Moare Episcopul Valeriu, „cel mai bătrân” (Valeriu Traian Frențiu - 1875-11 iulie 1952, în închisoarea din Sighet) și Episcopul Ionel, „cel mai tânăr” (Ioan Suciu – 1907-27 iunie 1953, în închisoarea din Sighet). Episcopul Iuliu Hossu are o viziune, cei doi apar în mijlocul credincioșilor lor și aude clopotele catedralelor unde ei au oficiat. Tragică este despărțirea de cei doi colegi de celulă. Imaginea chipului Episcopului Ionel impresionează, prin reușite comparații: „corpul i se făcuse o foiță de biblie în mărime omenească.”, „Picioarele nu i se mai mișcau deloc, erau ca bețele de schi.”. Grav bolnav, el își dorește un măr, fructul interzis „era priceput ca o bucată de paradis la care robul Ionel nu avea dreptul.”

Episcopii simțeau că „Drumul dus-întors către Emaus era acolo cu ei”, „drumul spre Emaus trecea prin temniță.”, se gândeau la „drumul spre Emaus ca la o hrană spirituală și la o cinste ce li s-a dat lor mai ales acum și aici, în temnița Sighetului.”

Într-o altă imagine reușită, literar, episcopii, „Se vedeau afară, în libertate, în eparhiile lor, prăznuind învierea Bisericii, dar păstrându-și totodată zeghea de robi, ca mărturie pentru credința apărută în temniță.”

Episcopul Iuliu Hossu se îmbolnăvește în al cincilea an de detenție, dar va parcurge o „însănătoșire mică.”. Îi revin în minte spuse din predicile sale: „În mijlocul vostru este fericit nu numai a trăi, ci și a muri.” Nu își poate imagina o „moarte ușoară”, ci una „fericită”. De la acest „simțământ”, „i veni dorința să iasă din corp și să călătorească prin eparhia sa, dar nu ca duh, ci aieva.” Pentru aceasta el rostește „rugăciunea inimii”, „ca pe o cheie ritualică de desprindere de realitatea temniței.”. „Desprinderea” este „violentă, de parcă i-ar fi fost tăiate mâinile și picioarele.”, trupul i se transformă într-o „sferă luminoasă”, din el iese un „turn de veghe” care îl sperie pe păzitor. Revine apoi în corp și adoarme.

În seara următoare iese din nou din corp cu intenția să plece spre Mănăstirea Nicula, la ultima lui predică din 15 august 1948, la „un mare ospăț cu toți credincioșii și pelerini.”, la „o îmbrățișare urieșească”. Îi revin în gând imaginile primirii sale la Nicula.

În a doua parte a povestirii, „Viziunea” autoarea descrie întâlnirea Episcopului, ieșit din corpul său cu „zecile de mii de oameni” (în 1948 au fost peste 50000 de pelerini), urcă „pe colină” alături de ei, „cerând milă și îndurare pentru Biserica lor.”. Atmosfera descrisă, de la Nicula este cinematografică. Cel „cu trupul în temnița Sighetului”, își pregătește credincioșii pentru a rezista „în fața urgiei” care va veni, atenționându-i: „vine furtuna întunerului pe care trebuie să o biruim.”; „Vine ora marii încercări, nimeni să nu ne dezbină, să fim demni și să apărăm Biserica până la sfârșit, cu orice jertfă, căci e ceasul supremei datorii.”

Ultima „rugă de la Nicula”, din 15 august 1948 va deveni pentru cei prezenți „candelă pentru toată viața și dăruire de rezistență pentru timpul greu care se anunța.” Înaintea reintrării în „trupul său de temniță”, Episcopul se roagă în fața icoanei Maicii domnului. Se prezintă o istorie a acestei icoane, îngropată „în pădure”, la câțiva kilometri de Mănăstirea Nicula și prin ieșire lui din trup el o dezgroapă, „o scoase din pământ ori din zidul casei, o dezgropă.” Icoana lăcrimează și mâna Madonei „îl binecuvântează”.

În 4 ianuarie 1955 Episcopii Ioan Bălan (1880-4 august 1959), Alexandru Rusu (1884-9 mai 1963, mort în penitenciarul din Gherla), Iuliu Hossu (1885-28 mai 1970), Tit Liviu Chinezu (1904-15 ianuarie 1955, mort în închisoarea din Sighet), ultimul murise între timp, sunt duși de la Sighet.

Episcopul Iuliu Hossu se roagă lui Hristos Însoțitorul mulțumindu-i „pentru că a preschimbat suferința în onoare și întristarea în bucurie.” Se roagă Preacuratei pentru că i-a desăvârșit ca „luptători ai luminii”, „ca pe niște războinici ai credinței, de-a pururi.” Episcopul a aflat astfel „cum să ajungă la credincioșii săi, chiar dacă urma să fie închis pentru toată viața. Aflase ieșirea.”

Povestirea „Ieșirea” a scriitoarei Ruxandra Cesereanu, se adaugă celei a Tatianeii Niculescu, „Sfântul nr. 6”, ambele apărute în 2025, două texte care au în centrul lor „un model confesional, dar și supraconfesional (uman, etic, istoric).” (Ruxandra Cesereanu), pe Episcopul Iuliu Hossu.

Alin Cordoș

Primejdia Fericirii. Mărturisiri din penumbra unei cărți mari

Mărturisesc Părinte Ioan că, deși am vrut, nu am reușit să citesc "Proximități și mărturisiri" la foc automat. Să strig "Evrika" sau să spun Amin. Nu, nu am reușit, dar am citit-o cu nerăbdare și răbdare în fața fiecărei pagini, fără a simula cititul, așa cum nici Sfântia Ta nu ai simulat scrisul, nu aveai cum, scrisul tău riguros dar scris cu atât de multă smerenie că așa mi-a venit a spune : Cartea e pusă sub semnul Sfintei Treimi.

„Proximitatea este forma discretă a iubirii culturale.” „Proximități” sugerează un tip de geografie afectivă a culturii. „Mărturisiri” mută critica în zona sincerității, refuzând neutralitatea falsă. Titlul indică metoda autorului: critica prin apropiere și interpretarea prin intimitate controlată.

Citind, la modul cel mai serios, precum un cruciat în fața Ierusalimului ocupat de musulmani, m-am trezit rugându-mă: „Doamne, lisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”. Nici un alt JURNAL, în afara de cel al Fericirii al Părintelui Nicolae de la Rohia nu m-a făcut să mai tresar atât de mult, să mă încrunt sau să mă facă să zâmbesc. Cartea nu e cea care nu te lasă să o lași jos, te obligă să faci aceasta, altfel nu o mai poți parcurge: stai, privești spre un punct fix și rumegi, macini ceea ce a scris Părintele Ioan de la Runc.

Mai apoi, și nu în cele din urmă, cartea este o extraordinară poveste a mai multor destine comune: Ioan și Nicolae, Ioan și Violeta, Ioana, Andrei, Simion, doar că numele cel mai des scris este cel al Părintelui Nicolae, a lui Nicolae Steinhardt în toate vârstele sale, încât, precum în celălalt Jurnal, îl vezi aievea, îl auzi, parcă l-ai întreba și tu ceva, doar că el e acolo cu tine, dar, dar lângă el e Părintele Ioan de la Chintelnice.

Doamneee, Doamneee zice chiar unul ca mine, ce lacrimi de fericire în ochii Sfântului de la Rohia, ce bucurie că alter-ego-ul său, Părintele Ioan de la Chintelnice nu predică în pustie.

Cred Doamne, ajută necredinței mele...

Pagină după pagină, îl auzi pe părinte, așa scrie că îl auzi: inflexiunile vocii, tonurile sunt diferite, când curajoase, deseori smerite, chiar nervoase, ironice, mare și profesionist cititor e omul ăsta, domnule. Mai treci printre rânduri, pe urmă îl vezi pe părintele Ioan de la Chintelnice cum se ridică de la masa de lucru, scrutând spre un anume orizont, unul doar de el văzut: poate e un Înger acolo, un Arhanghel, Gabriel cred eu. Pe urmă, pe urmă vorbește Poetul: Dă jos haina asta, Părinte, dă-o jos, dar Părintele Ioan răspunde cu blândețe: Asta, asta, dragă poete nu se poate, nu se face pur și simplu! După care scrie așa: " Pe Daniil Harms eu îl consider un scriitor extrem de realist. Prozele sale sunt de un realism Feroce. Realism a la Gogol din care se trage. Ironia lui e una tragică. Faptul că, citează din PATERIC mă îndreptățește să cred în jertfa lui pentru Adevăr și în iubirea lui pentru Hristos. Vă întrebați ce anume l-a marcat atât de mult pe un rafinatul intelectual Ioan Pinte. Iată ce anume: " Un călugăr a intrat într-o criptă cu morți și a strigat: Hristos a Înviat. Iar ei i-au răspuns în cor: Adevărat a Înviat".

E tipic Marelui său Învățător, asemenea pilde, texte din ruși, pentru că, Harms e de fapt Daniil Ivanovich Kharmis, și e poet avangardist. E considerat unul dintre întemeietorii „literaturii absurdului”. Absolut detasat de „realismul socialist”. Arestat sub acuzația de „dușman al poporului”, Harms a simulat schizofrenia și a convins comisia de specialitate că este bolnav psihic. Acest ultim truc l-a salvat doar pentru scurt timp, căci evenimente istorice sumbre au invadat realitatea. A murit de foame la 37 de ani, în timpul Blocadei Leningradului (1942), într-un ospiciu al NKVD-ului.

E tare de tot Ioan Pinte dacă citează din Kharmis, reabilitându-l în fața unei posterități care habar nu are de el. E suflet mare Părintele, o inimă ce pare să bată mereu pentru toți acești poeți, prozatori, scriitori și artiști plastici cu destine nefericite.

V-am spus eu: cartea lui Ioan Pinte a un îndreptar spre fericire, o perpetuă căutare a literaturii de sertar, samizdat, o carte ce vrea și reușește să integreze marea cultură în Biserica și, pe care Ioan Pinte o iubește atât de mult: "Mă simt bine și fericit sub părul de la Casa Parohială (n.red. - din Chintelnice)... Cândva o să scriu poate despre tinerețea părului de la Chintelnice. Deocamdată pot spune doar atât: Îmbătrânește ! Arată schilod, ciung și, totuși măreț. Ca un om trecut din viață".

Părul ăsta de la Chintelnice e chiar Ioan Pinte, așa este sau pare că este așa, un fel de autoportret în cuvânt. Și, vin repede cu "banda martor": la pagina 295, scrie așa: " Pot vorbi în cunoștință de cauză despre trădare, dezamăgire și mahnire. Anul acesta am trăit pe propria piele și din plin faptul de a fi "părăsit" de câțiva adulatori, care mai an își dădeau poalele peste cap de câtă prietenie și considerație îmi arătau și, prin urmare, din cauza bărfelor și a uneltirilor culturale și poești, schimbat ad-hoc cu alți câțiva noi amici necesari unor matrapazlăcuri la care eu nu m-aș fi dedulcit. Mi s-a făcut scârbă. Mi s-a făcut greață"

În carte toate pendulează, precum părul asediat de vânturi, ploi și zăpezi, între Chintelnice, Runc, Bistrița și, evident, Rohia.

Tema morții, tema vieții, căutarea scrisului curat, săteni adevărați, "părinții" din Chintelnice ai tânărului Părinte Ioan și, peste toate Învierea, Hristosul veșnic.

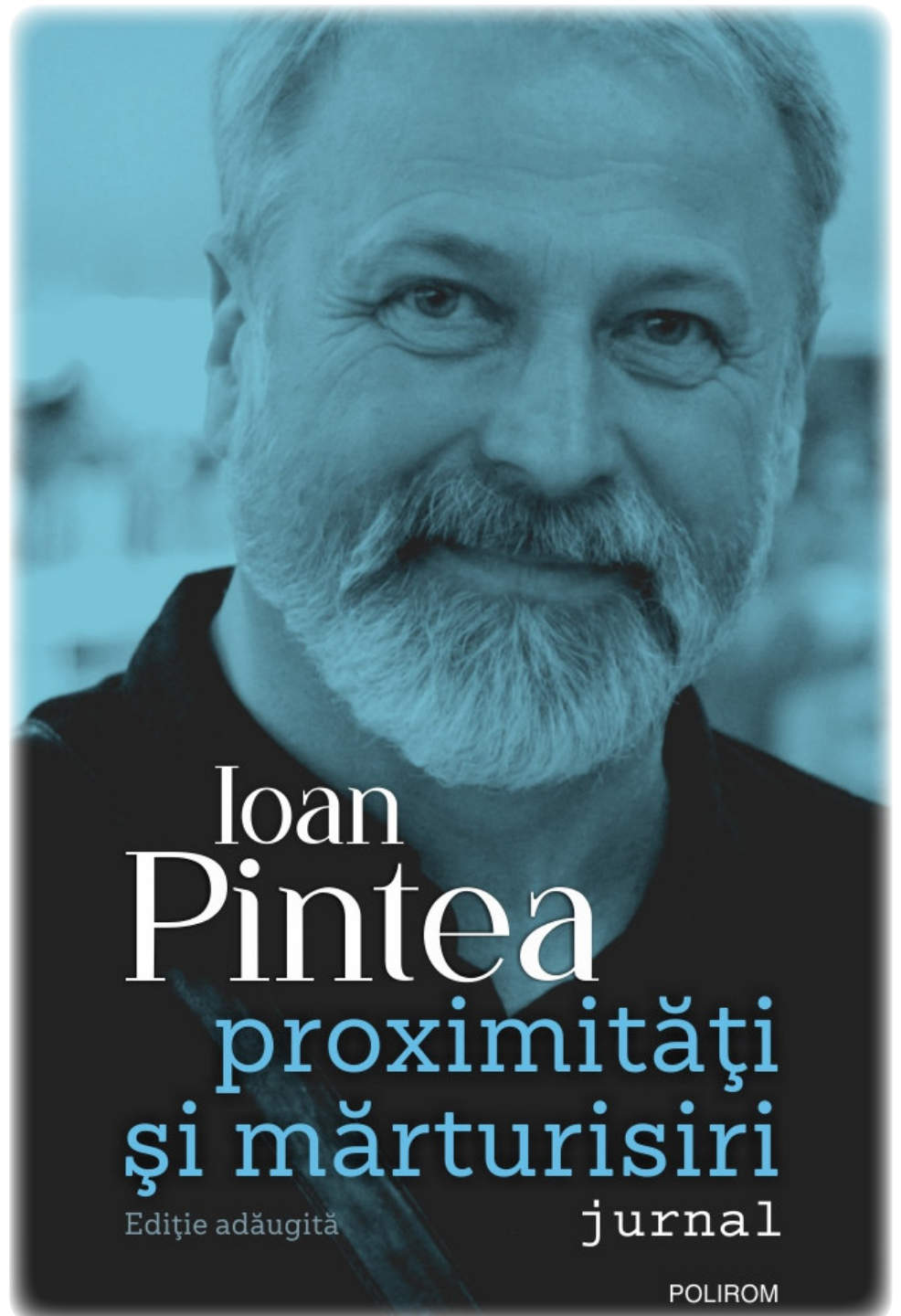
Este greu să duci crucea unei asemenea cărți.

Pe măsură ce te adâncești în problematică existențială a jurnalului și-i descoperi dimensiunea sa filozofică și ecumenică, mai găsești ceva, de facto, descoperi multe fețe, mai mulți Ioan Pinte, unii necunoscuți, alții ghiciți printre multele sale gânduri spuse sau NE spuse la diferite evenimente literare, dar sigur îl vei găsi pe Ioan Pinte cel intransigent cu sine dar și cu cei care nu iubesc cartea sau, mai rău, simulează literatura.

Așa grăit-a Pinte: „Literatura nu este un exercițiu de tehnică, ci o formă de apropiere între oameni, în timp ce, cărțile au valoare doar în măsura în care nasc relații vii iar adevărata lectură nu este o activitate intelectuală, ci una de participare.”

E clar, părintele nu se joacă cu noi, nu ne mângâie pe cap, sărăcii scriitori, o bieți actori, o bieți artiști, nu măi dragă: cărțile au valoare doar în măsura în care nasc relații vii. Totuși, nu ne lasă singuri în întunericul zilei: Taina marilor cărți se deschide mai întodeauna cu un șperlaclu creștin. Din fericire

Către Andrei parcă „îi spune Marcellus lui Demetrios”: „Nu fi trist. Tristețea e

păcat. Ea este umbrirea bucuriei, spune Petru Creția. Iisus Hristos e cât se poate de clar în această privință: Nu fiți triști; n-a murit, ci doarme... Nu fiți triști ca fățarnicii".

Încă din primele pagini, părintele Ioan ne prinde într-o plasă țesută cu migală între două dogme: cea religioasă și cea culturală. Vă vorbesc de o plasă-labirint cu zone pretențioase dar prietenoase, iar asta o simți în fiecare pagină: voracitatea lectorului Pinte, un poet de calibrul, un filosof modern, lacustru, un povesteaș așa cum era Dâncu senior, bătrânul poet Dâncu, pe care l-am cunoscut spre norocul meu.

Practic, Pinte ne propune o „critică a apropierii”: autorul nu discută literatura dintr-o poziție rece, teoretică, ci din relație personală cu oamenii și cărțile. „Proximitățile” sunt întâlniri reale cu scriitori, iar „mărturisirile” sunt reflecții despre sine, credință și rostul culturii.

Memento mori, iar, și iar, aceeași bucurie a inimii pe care ne-o tot aduce Pinte prin inserțiile cu și despre Sfântul de la Rohia: bucuria părintelui Ioan, e și bucuria noastră: scrie, de fapt vorbește în jurnal cu atât de multă dragoste că îți dau lacrimile: " De un singur lucru îi era frică lui N. Steinhardt: de frig. Frica de frig i se trăgea din pușcărie (...) Frigul devenise pentru el o obsesie. Așa că, atunci când a trecut la cele veșnice și era așezat pentru prohod în bisericuța Mănăstirii, Vasilică-Tată și Valerian mi-au arătat, sub capul Părintelui, pieptarul. L-au pus acolo ei doi, cu mâinile lor, " ca să nu-i fie frig". Printre lacrimi am zâmbit și le-am mulțumit".

Impresionant scrie părintele de la Chintelnice, el, părintele spiritual al multor oameni, a rămas Copilul părintelui Nicolae de la Rohia: " Un Părinte bun îți este și mamă, și tată, și tată, și frate, și soră. Numai Ucenicul e mereu Copil"

Mai încolo, ceva mai încolo (pg.82), părintele Ioan ca un adevărat Hamlet, prințul Danemarcei, se întreabă, oarecum dogmatic, nu, nu în forma oului lui Barbu: To be or not to be: Cum e mai bine: să te războiești, să fii în gâlceava cu Dumnezeu toată viața precum Cioran, sau să ceri într-un final, la un moment dat, după ce toată viața L-ai ignorat- precum Alexandru Dragomir- să ceri (întrebând): Mi-ați putea împrumuta o Biblie. Cum e mai bine?

Impresionant este portretul făcut Monicăi Lovinescu vs Nicolae Steinhardt, un portret indirect, Pinte nu a cunoscut-o niciodată: "A murit Monica Lovinescu. O pomenesc la Liturghie și, sub părul din gradina Casei Parohiale, rememorez clipele trecute când ascultam cu urechea lipită de aparatul de radio Teze și antiteze la Paris (...) Ea a rămas pentru mine VOCEA. Vocea profetică și tunătoare ce, cu de la Dumnezeu putere, este hărăzită vremurilor urâte și primejdioase (...) Pentru Steinhardt, Monica Lovinescu însemna: demnitate și curaj. O femeie bărbată".

Colosal a spus Monica Lovinescu, aflată pe patul de spital înaintea morții, colosal a spus despre ceea ce a scris Pinte în Jurnal discontinuu cu Nicolae Steinhardt. Așa i-a spus Sfântul de la Rohia. Aici vine p Mărturisire Unică a lui Steinhardt (Despre Mântuire). Pinte

consemnează o replică memorabilă a lui Steinhardt, care scoate la iveală umorul, erudiția și modul său neconvențional de a-și asuma identitatea evreiască și credința creștină: „Îmi aduc aminte că, la un un moment dat, povestind despre Leon Bloy și despre evreitatea Mântuitorului, Steinhardt mi-a spus: «Să știi, Ioane, că, deși am avut multe, grele și foarte urâte păcate, la Judecată mă voi apăra cu strășnicie în fața Dreptului Judecător... Nu mă voi lăsa cu una cu două... Mă voi bate pentru mântuirea mea! Îi voi vorbi Domnului ca de la ovrei la ovrei...»”

Colosal, așa este!... Smerenia și postul, nu uită, nu uită Ioan Pinteă că este Părinte, preot, slujitor al dreptății lui Hristos: "Smerenia e o virtute rară. Și, totuși, doar dracii nu o pot avea. Omul credincios, care e măsura tuturor străduințelor, experimentează neîncetat această virtute (...) Postul adevărat înseamnă să te lași de ceea ce nu te poți lăsa, de ceea ce te subjugă, te acaparează concupiscent și te ține precum ventuza lipt de ispită, de viciu, de păcat. Învingi servitutea ca să câștigi virtutea”.

Etica discreției

„Scriitorul nu e o statuie, ci un om în luptă cu sine.” Comentariu: Demistificare deliberată. Pinteă refuză mitologizarea și restituie figura scriitorului ca ființă vulnerabilă. Literatura apare nu ca performanță, ci ca exercițiu de sinceritate. E o re poziționare antropologică a ideii de autor, apropiată de etica discreției.

Am putea spune că, părintele Pinteă refuză mitologizarea scriitorului, pentru că, celălalt Părinte a urcat Golgota temnițelor comuniste: Rohia, Rohia, e ca un fel de mantră, una din Shiva Shamhita, asta ca să vorbim și noi precum Al. George atât de des pomenit în Jurnalul Fericirii, Rohia, Rohia, un fel de Te Deum, după care, părintele Pinteă se decorpolicizează și se reîntrupează în chilia Monahului Nicolae: "Drumul spre Rohia, drumul care urcă pieptiş din pridvorul Lighetului, drumeagurile, cărările și potecile Runcului meu. Pedagogia Drumului”.

Am trăit într-un anume fel, spune Pinteă, realitatea dură, aspră, plină de primejdii dar și mărturisitoare a Drumului. De aceea, pentru Părintele Ioan, Drumul, Cărarea, Poteca sunt realități teologice și, deopotrivă, filosofice.

Hristos este Calea.

Sunt smerit și văd limpede: părintele Ioan este mare iubitor de Caragiale, el îi modelează opera într-o ortodoxie, așa ne spune: O cronică de Crăciun sau La Paști sunt pagini creștine. Precum Cehov, cuvântător al lui Dumnezeu pe pământ, că asta e Anton Pavlovici Cehov, Ioan Pinteă mai află un asemenea scriitor printre noi, la noi, pe Radu Petrescu, despre care spune că a propus un stil de-a te apropia de Dumnezeu: rigoarea.

Apar, în pagini, cu noi în lectură, Steinhardt, Violeta, Ioana Andrei, Simion, nu stîlpnicul, după care, din senin, fulgeră, fulgeră Părintele: În general, oamenii se feresc să mărturisească un Dumnezeu aspru și drept, care seceră de unde nu a semănat și adună de unde nu a împrăștiat ... Fulgeră și tună: Adevăratul Dumnezeu e atât de real încât prezența lui e terifiantă

Primul corolar: Jurnalul ca Formă a Proximității

Amestecul de Livresc și Trăire Efervescentă: Criticul Dan C. Mihăilescu (citât în recenzii) subliniază caracterul dual al scrierii, vorbind despre un „amestec de livresc și trăire efervescentă”. Însemnările zilnice, oricât de banale, se încarcă de sens și devin „semn existențial”, transformând diurnul în o „nouă dimensiune a ființei”.

Al doilea corolar face referire la profunzimea ecleziastică și culturală: Pinteă reușește să îmbine cu echilibru cele două mari zone de interes: sacerdotalul și culturalul. Cartea nu este doar o colecție de amintiri, ci un spațiu de analiză și reflecție asupra culturii și credinței.

Apoftegmele lui Ioan Pinteă. Ele sunt prezente în cartea proximități și mărturisiri ca o umplere a unui spațiu literar extrem de eclectic

Prezența aforismelor (apoftegmelor) în jurnalul lui Ioan Pinteă, în special în "Proximități și mărturisiri", este un element stilistic și de conținut esențial care completează caracterul eclectic al cărții. Acestea nu sunt simple "umpluturi", ci noduri de reflecție, menite să distileze înțelepciunea și să rupă ritmul narativ, oferind cititorului pauze de meditație.

Apoftegmele lui Pinteă sunt scurte, dense, și se plasează la confluența dintre spiritualitatea ortodoxă, experiența de viață și lecturile culturale vaste, urmând, în parte, tradiția moralist-aforistică franceză și pe cea spirituală a Părinților Deșertului (o sursă evidentă de inspirație, având în vedere preocupările sale teologice).

O mare parte din acest JURNAL reflectă o poziție critică față de deruta spirituală a lumii contemporane. Pinteă, ca intelectual ancorat în valorile tradiționale și ecleziastice, folosește apoftegmele pentru a denunța superficialitatea, consumerismul, și lipsa de profunzime a societății postmoderne. De altfel, lucru pe care l-am mai scris, toată cartea este, de facto, o bibliotecă, e impregnată de lecturile masive ale lui Pinteă . Toate paginile comunică între ele, ele nu sunt izolate, ci adesea reprezintă concluzii extrase dintr-un dialog tacit cu filosofi (Nietzsche, Cioran) sau cu mari scriitori (Dostoievski, Proust). Ele sunt "decantări" ale culturii universale.

Corolar 3: În cultura română, jurnalul și aforismul au avut adesea o funcție de supraviețuire intelectuală (mai ales în perioada comunistă). Apoftegmele lui Pinteă rezonază cu această tradiție, căutând să afirme adevăruri esențiale într-o formă care să reziste timpului și ideologiilor efemere.

Ca să fii sănătos e bine uneori să fii și bolnav (...) Morții trebuie învidiați. De ce? Pentru că ei sunt singurii care deja știu. Văd împărăția și îl cunosc pe Dumnezeu față către față.

Către Andrei ...Marcellus lui Demetrios...

Aseară am stat în pridvor până la ceasuri târzii, la Mănăstirea Piatra Fântânele, la taifas cu Părintele B. Aer curat, liniște de început de lume. Am ascultat câteva mărturisiri grele. A fost cea mai frumoasă și mai sinceră seară pe care am petrecut-o cu B. Acest bărbat al Bisericii, trecut prin foc și sabie, nu se dă bătut. Îmi spune, printre multe altele: Ierarhii noștri și-au pierdut stilul”.

Părintele Ioan confirmă, confirmă sec, direct, tăios: ” Așa este. Se pierde Tradiția. Iar stilul stă în păstrarea și revigorarea Tradiției”.

Câteva pagini mai încolo, fără vreo legătură ??? zice Părintele Ioan: " Ca să nu-ți fie rușine la vremea potrivită în fața Dreptului Judecător, e necesar să fii capabil de mare și multă rușine în viața aceasta. Amin”

Ca să nu îți fie rușine, auziți , băgați la cap, " ca să nu-ți fie rușine la vremea potrivită”

La pagina 148, începe asediul... Soluția MAGLAVIT: " Abundă Biserica de făcători de minuni, ghicitori, prăvilari, inși fără scupule, exersați și învechiți în tehnici absolute de înșelătorie. Aflu despre unul, un trepăduș oarecare, ce plânge din te miri ce, că adună sute

de oameni pe care put și simplu îi escrochează. Minciuna și minunea. Comerț la vedere în curtea Bisericii cu ulei, vin și prescuri vândute și revândute. Și-a cumpărat vreo zece apartamente. Hapsîn de bani, de mulți bani , a făcut din Biserica lui Hristos "peșteră de tâlharin (...) Strigător la Cer! Nimeni din cei ce răspund de rânduielile temeinice ale Bisericii nu-l vede. Toată lumea știe și cei în cauză tac mîlc și dorm în cizme aurite (...) Noroc că sunt mii de preoți vrednici, absolut anonimi, cunoscuți doar de Maica Domnului și de Hristos

Părintele Ioan taie în carne vie: " A făcut din Biserica lui Hristos peșteră de tâlhari" (...) E un amăgitor, un păcălici, un coțcar”. Toți știm Părinte Ioan cine e coțcariul, un cuvând folosit și de Părintele Nicolae, toți știm.

Cartea arde mai departe, trăiește, respiră, de la Maglavit, Doamneeee, ce nu îi plac Părintelui ghicitorii, fariseii, la singurătate, la frica de singurătate: " A ști să fii singur. Fără teamă, fără panică, fără plictis”

Cioran: " Orice bucurie ne vine de la Dumnezeu, după cum orice tristețe ne vine de la Demon"- Simplu și profund teologic ca bună ziua – Ioan Pinteă.

În căutarea soluției pierdute- anamneza

Nu vreau să trec peste ceea ce eu am mai găsit în această carte: Ioan Pinteă demonstrează cât de bine l-a înțeles pe Proust, dar mai ales pe Părintele Nicolae. Ne vorbește, cumva, despre o continuare a acelor 3 soluții de ieșire dintr-un univers concentraționar: soluția Soljenițin, soluția Zinoviev și soluția a treia: a lui Churchill și Bucovski. Clar, cert, mai avem soluția lui Proust, up datată, să zic așa de Părintele Nicolae prin reinterpretarea memoriei involuntare a lui Proust (fenomenul madeleinei).

Steinhardt preia mecanismul, dar îi schimbă total destinația și finalitatea în contextul său, mai ales după convertirea din închisoare . În viziunea lui Steinhardt, memoria involutară nu mai este un simplu instrument psihologic, ci devine o mărturie a prezenței constante și a Harului lui Dumnezeu. Așadar, soluția a 4-a pare să fie așa: Nu recuperarea timpului ca atare, ci recuperarea Sensului Creștin al Suferinței și al Vieții. Timpul nu este regăsit prin introspecție estetică, ci prin întâlnirea cu Hristos și prin acceptarea Crucii- V-am spus că Părintele le știe bine... așa că, salvarea nu este prin Artă, ci prin Credință și Har (Mântuirea). Arta și cultura devin doar un preambul sau un instrument în slujba credinței. Mărturisirea scrisă (Jurnalul fericirii) este actul prin care Steinhardt dă slavă lui Dumnezeu pentru revelația primită.

Ioan Pinteă, ca ucenic, preia această perspectivă. Jurnalul său (Proximități și mărturisiri) nu este o simplă rememorare a timpului trecut, ci o mărturie a unui timp trăit în Lumină (cu Steinhardt). Pinteă nu caută timpul pierdut, ci autentifică timpul regăsit de Steinhardt. El nu se concentrează pe senzații, ci pe cuvinte (taifasuri, sfaturi, mărturisiri) ca declanșatori ai sensului.

Astfel, proximitatea cu maestrul (ca sursă de Har și de Adevăr) înlocuiește căutarea singurateice a amintirii (specifică lui Proust).

Mă risc cumva în a spune așa: Legătura Proust-Steinhardt-Pinteă reprezintă un lanț al transiterii culturale: Proust oferă modelul estetic al rememorării și introspecției; Steinhardt preia acest model, îl folosește ca debut critic și îl transfigurează spiritual în Jurnalul fericirii; Pinteă devine cronicarul și continuatorul acestui tip de scriitură (jurnalistică, erudită, confesivă) în relația sa de ucenicie.

Roșu și Negru

Apropo de literatura mare, Pinteă îl introduce pe Stendhal în urbea noastră- Bistrița: "Apropo de tirani mari și mărunți... Cunosc în urbea în care trăiesc asemenea exemplare ieșite direct din ROȘU ȘI NEGRU. O ironie a ficțiunii și un blestem al realității. Reflecția lui Julien (n.red.- Julien Sorel este personajul principal din romanul Roșu și Negru al scriitorului francez Stendhal. El oscilează între preoție și gloria carierei militare și se comportă dilematic, fără a bănuși că - departe de a cuceri lumea - va ajunge pe eșafod) li se potrivește ca o mînușă: Ce adunătură! Chiar dacă mi-ar da jumătate din tot ce fură, tot nu aş vrea să trăiesc laolaltă cu ei. Într-o bună zi m-aş da de gol; n-aş fi în stare să-mi stăpânesc dispreţul pe care mi-l inspiră”.

Unul dintre ei, zice părintele Ioan, e mai dihai ca toți. "Un încrezut , adică un soi de om neobrăzat și necioplit", cum zice Stendhal. I se potrivesc ca nimănui altcuiva toate, dar absolut toate apucăturile lui Valenod”. Văleu, părinte: " Despre Knuki. Pozzo din Așteptându-l pe Godot: " Pe vremuri oamenii aveau bufoni. Acum au knuki”.

Ne apropiem de tragerea cortinei, iar povestea rozariului primit de la regretatul Preasfințit Florentin Crihălmeanu, ne emoționează pe toți, un rozariu pe care Crihălmeanu îl dă lui Ioan Pinteă pentru mama acestuia, botezată în rit greco-catolic.

Am să închei mai în respirația Părintelui Ioan, descris de criticul literar Alex Ștefănescu drept „unul dintre cei mai valoroși scriitori români contemporani, dar prea puțin cunoscut din cauza modestiei sale”, reușește să construiască o punte între intelectuali și Biserică. Într-un stil ce amintește de Nicolae Steinhardt, părintele Ioan Pinteă integrează cultura, transformând-o în parte esențială a ființei sale. Jurnalul său se constituie într-o culegere de idei și reflecții, mai puțin ancorată în aspectele trecătoare ale cotidianului. Apariția recurentă a lui Steinhardt în „Proximități și mărturisiri” ridică implicit chestiunea maestrului – o preocupare inevitabilă pentru orice tânăr căutător. Se întrevade întrebarea asupra rolului formativ al maestrului, măsura influenței sale și necesitatea, posibil dureroasă, de a se desprinde de acesta pentru a se descoperi pe sine.

Recunosc: Este greu să duci crucea unei asemenea cărți, mai ales după ce citești asta:

De câte ori recitesc pagini din **Un veac de singurătate**, îmi aduc aminte de Runcul meu. Runcul, care în vremea copilăriei era un fel de Macondo. Phiii, mare final părinte, dar tușa finală sună așa: Încep să uit cum arată părul de la Chintelnic. Simt nevoia să îl văd. Îl redescopăr într-o fotografie alb-negru așa cum l-am întâlnit prima dată: sobru și semeț. Mă întâlnesc cu noul preot paroh. Îl întreb : Ce mai face părul din grădina casei parohiale? Îmi răspunde sec: Îmbătrânește. Nu e singurul, îi spun, nici eu nu mai sunt tânăr”.

Cu sifon, sifon albastru

Prin pădurile Rohiei

Unde Nicu cel sihastru

Pune foc melancoliei

"De-am avea măcar douăzeci, dacă nu o sută, de altfel de preoți (așa cum dorea Noica tinerii MÂNCĂTORI DE FOC prin care să facem cultura de performanță), cu totul altfel ar arăta dialogul intelectualilor laici cu Biserica Ortodoxă"- Dan C. Mihăilescu

În loc de final: Pagini remarcabile. De o varietate impresionantă. Recunosc: Este greu să duci crucea unei asemenea cărți...

Vasile Muste - 70

BLESTEM VIII

Te-aș fi strâns în brațe-atunci
două săptămâni să plângi
încă două mai să mori
să-ți înec viața-n flori
și să te cobor în lut
să nu te fi cunoscut
nici de vie nici de moartă
să-mi fii țătână la poartă
nici de vie nici de vie
nici moartea să nu mă știe
de mai multe zeci de ori
în pătuțul tău din zori

BLESTEM IX

Mi-au spus că e furtună nu era
mi-au spus că e nebună și visa
au spus ca-i ploaie
n-a plouat
au spus că-i seară
n-a nserat
și am murit
și-am înviat
și n-am mai fost
cu tine-n pat
de niciodată
blestat
și câte-au spus
s-au tot dus
din sus în jos
din jos în sus

cu josu-n sus
cu susu-n jos
cât va fi bine va fi rău
cât trăiesc voi fi al tău

BLESTEM XI

Plec și din iubirea mea nu știu ce se alege
un bob de grâu sau unul de neghină
nu mai iubi strigă îngerul încetează
această zbatere până la capătul vieții
lasă iubirea să moară, prea mult ai iubit-o
oricum moartea va triumfa, știi bine

Și totuși
de ce moartea înainte de vreme
și iubirea mea după moarte

moarte neghină - viață puțină

BLESTEM XII

Am crezut toată viața-n iubire
apoi iubirea s-a stins seara pe ape
n-a mai știut nimeni dacă de soare
sau de oameni va rămâne aproape
dar oamenii și soarele s-au dus
și nimeni nu i-a mai iubit acolo sus
eu nu mai mor eu nu mai pot muri
faceți-mi loc în dreptul inimii
în locul morții mele de acum
faceți-mi drum
faceți-i morții mele drum

BLESTEM XXIV

Fi-ți-ar razele de piatră
să nu te mai văd vreodată
fie-ți cântecul de apă
nicăieri să nu te-ncapă
să trăiești în moartea ta
cât îngerii te-or lăsa
să te lase îngerii
mai încolo de-a muri
după taina inimii de mutat

De Ziua lui Eminescu

În data de 15 ianuarie, de Ziua lui Mihai Eminescu și a Culturii Naționale, Bistrița a sărbătorit, cum se cuvine, nașterea Poetului. Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj – reprezentanța Bistrița-Năsăud, Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița, Cenaclul „George Coșbuc”, Revista „Mișcarea literară”, Asociația Scriitorilor din BN, Asociația Tinerilor Ortodocși Bistrița, Parohia Ortodoxă „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Bistrița, Palatul Copiilor Bistrița, „Răsunetul cultural” au organizat în 15 ianuarie 2026, evenimentul „Sub semnul Luceafărului”.

Lumini pentru sufletul Poetului

Dimineață, după Sfânta Liturghie, părintele Bogdan Oprea a săvârșit slujba parastasului pentru Mihai Eminescu și pentru cei adormiți din neamul poetului, în Biserica Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei din Bistrița. E știut faptul că Eminescu era atașat de valorile religioase, considerând Biserica Ortodoxă „maica spirituală a neamului românesc”, pledând încă din 1881, alături de Ioan Slavici, în ziarul „Timpul”, pentru construirea unei Catedrale a Mântuirii Neamului, închinând Maicii Domnului două poezii memorabile „Rugăciune” și „Răsai asupra mea”.

Gingașe flori – Prietenii lui Eminescu

La ora 15:15, Prietenii poetului, mai mici și mai mari, s-au întâlnit la bustul lui Mihai Eminescu, din piața bistrițeană care-i poartă numele, pen-

tru a-i așeza flori și a-l mângâia cu vorbe oferite din inimă. Doi mici artiști, gemenii Eric și Norbert Incier, de etnie maghiară, de la Colegiul Național „Andrei Mureșanu”, Bistrița, care fac parte din grupa de teatru pentru cei mici de la Palatul Copiilor Bistrița, coordonați de Ionela Silvia Nușfelean, dar acum fiind mai ales îndrumați de mama lor, profesoara lor de acasă, ne-au bucurat inimile cu un microrecital sensibil din „Somnoroase păsărele” și cu ilustrarea atât de frumoasă, la două mâini, a acestei poezii. Miruna Zaharie, de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița, înscrisă și ea la cercul literar de la Palat, ne-a citit o poezie expresivă scrisă de ea, cu gândul la Eminescu. Am făcut cunoștință și cu cel mai mic eminescian, care l-a salutat pe Eminescu din cărucior: Elena, fiica de doar câteva luni a unei eminesciene de altădată, Lucia Teuțișan (Felecan), care a făcut parte din primele generații ale grupei de creație literară de la Palatul Copiilor, sub coordonarea profesoarei Nușfelean. Au mai fost prezenți, mai ales în spatele aparatelor de fotografiat, părinți, enoriași ai parohiei amintite, precum și dl. Alexandru Cățcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor.

Dezbateri „Mihai Eminescu – poetul oximoronic”

lean. Apoi, Aurel Scridon ne-a prezentat câteva teorii legate de data nașterii poetului, care, de fapt, nu ar fi 15 ianuarie, ci 20 sau 24 decembrie.

Spre finalul serii, a fost lansată o provocare prin care fiecare participant a fost invitat să spună ce autor român/străin i-a marcat sufletul și de ce. Au intervenit în dialog, pe lângă cei menționați deja, și: Andrei și Andreea Dunca, Lois Gogancea, Georgiana Mihaela Judele, Noemi Sabo, Ionela-Silvia Nușfelean, Alexandru Oltean, Ioan Cioba, Radu Ivan, Ștefan Moldovan, Petru Rai, Mircea Măluț – vicepreședintele cenaclului și gazda evenimentului, Alexandru Cățcăuan. O întâlnire de cenaclu care a adus încă o dată lumina literaturii în inimi. Unii dintre colegii noștri de creație literară și-au mărturisit impresiile și în scris:

„Fiind primul meu cenaclu, nu sunt foarte experimentată, însă mi-a plăcut modul în care ideile au fost expuse și prezentate. Am apreciat momentul muzical, dar ceea ce m-a provocat cu adevărat să gândesc și m-a impresionat în egală măsură a fost provocarea lansată. Să aud atât de mulți oameni recitând și exprimându-și opiniile în mod liber și sincer. A fost o experiență care mi-a oferit mult de analizat și de meditat asupra subiectelor aduse în discuție.” – Lois Gogancea

„Am apreciat faptul că Eminescu a fost tratat cu tot interesul și respectul care i se cuvin. De asemenea, opera sa literară a fost analizată amănunțit, la fel ca data sa de naștere, în jurul căreia există anumite dispute. Pe lângă toate acestea, mi-a mai plăcut faptul că, la finalul cenaclului, ne-am exprimat cu toții propria părere în legătură cu literatura română în general și Eminescu în special. Din păcate, timpul nu a fost suficient pentru a vorbi despre toate aspectele vieții poetului național, însă acest lucru e de înțeles, având în vedere complexitatea personalității lui Mihai Eminescu.” – Daria-Maria Timiș-Varga

Ioana Nectaria Bălan și Ana Ciobanu

Sorin Ciutacu

Hoinărind prin gânduri

Daniela Văleanu

Hoinărind
prin Gânduri

Eurostampa

Am spune că unul din modurile ontologice ale omului este cel de călător, Homo Viator, iar Daniela Văleanu călătorește și, mai precis hoinărește. Spațiul parcurs nu este în prima instanță unul cutumiar terestru sau maritim, ci este unul mental. Gândurile ei sunt frânturi, fragmente iconice, simbolice din lecturile ei, dar și amintirile ei, percepțiile ei adunate în drumețiile și plimbările autoarei care îi conferă un sentiment euforic al Naturii. Călătoriile, spune Alain de Bortton atât de frumos și esențial în *Arta de a călători*, sunt "midwives of thought", o metaforă care explică rolul călătoriilor de *moașe ale gândului*, de catalizatoare ale cugetărilor.

Volumul *Hoinărind prin gânduri* al Danielei Văleanu, apărut la Editura Eurostampa din Timișoara în anul 2026, se așează într-un teritoriu literar dificil de circumscris generic, aflat la confluența dintre eseul liric, jurnal reflexiv și proză poetică. Cumva antecesorii în aceste fapte literare au fost, de exemplu, Calistrat Hogaș cu însemnările lui pitorești pe drumurile de munte și Alexandru Vlahuță cu notele și admirația lui exprimată la adresa României pitorești. Aceștia nu au însă reflecțiile critice metaliterare ale autoarei și nici notele confesive și reflexive asupra contemporaneității. În acest sens cartea Danielei Văleanu propune mai puțin o construcție epică în sens tradițional și mai curând o experiență de lectură bazată pe fluxul conștiinței, pe asociere liberă și pe o densă rețea de referințe culturale, în special din zona literaturii române clasice. Nu întâmplător, figura tutelară care domină imaginarul volumului este Mihai Eminescu, invocat explicit și implicit ca model de sensibilitate, de raportare la natură și de înțelegere a lumii:

"Cam așa a-nceput și cartea aceasta. A avut ceva de așteptat până am așternut pe hârtie toate gândurile, dar, iată c-a sosit momentul... Știu c-o să mă certai

întrebând ironic: Cine mai citește azi Eminescu? Iar Eminescu... Și totuși... lumini eminesciene răsăriseră atunci în mintea mea și am simțit că trebuie să le dau viață pe hârtie, tocmai de-aceia, să mai uităm de urât... Eminescu, magister perpetuus, Eminescu forever..." (p. 7-8)

Titlul cărții anunță, încă de la început, principiul compozițional fundamental: „hoinăreala” ca formă de explorare interioară. Textul este fragmentar, mozaicat, construit din secvențe narative, descrieri, confesiuni, reflecții culturale și pasaje de intens lirism. Această structură aparent dezordonată se arată însă coerentă la nivel simbolic. Nu asistăm la o rătăcire aleatorie, ci la un parcurs interior bine articulat, în care cugetul se mișcă liber, dar revine constant asupra unor nuclee tematice stabile: natura, lectura, memoria, visul, timpul, singurătatea și comunitatea.

Unul dintre cele mai pregnante aspecte ale volumului este dialogul permanent dintre experiența trăită și experiența livrescă. La Daniela Văleanu, lectura nu este niciodată un act separat de viață, ci o modalitate de a o înțelege și de a o intensifica. Scenele din natură: drumețiile, nopțile petrecute pe munte, focul de tabără, pădurea, izvorul sunt suprapuse unui strat dens de memorie culturală. Realitatea este „lecturată” prin lentila literaturii, iar literatura, la rândul ei, este reactivată prin experiență directă. Cartea poate fi interpretată, astfel, și ca o meditație asupra formării intelectuale și emoționale prin lectură.

Prezența constantă a imaginarului eminescian nu are un rol ornamental, ci unul structural. Eminescu apare ca „magister perpetuus”, precum o Stea a Nordului, precum un reper estetic și ontologic, prin care autoarea organizează percepția lumii. Motivele recurente: luna, noaptea, codrul, apa, insula, visul sunt resemnificate într-un context contemporan, funcționând ca simboluri ale ieșirii din contingent. Într-o realitate percepută ca fragmentată, în fugă și adesea alienantă, acest recurs la imaginarul romantic capătă o funcție compensatorie, quasi-terapeutică. În pasta operei Danielei Văleanu sunt inserate și comentate o sumedenie de fragmente ocazionate de firul cugetărilor. Apar citate foarte inspirate din *Călin-file din poveste*, *cezara*, *Scrisoarea IV*, *Insula lui Euthanasius*, *Sărmanul Dionis*, *Mureșanu*, *Stelele-n cer*, etc.

Din această perspectivă, *Hoinărind prin gânduri* poate fi interpretată și ca o formă de rezistență culturală. Fără a adopta un ton militant sau polemic, textul sugerează constant opoziția față de superficialitatea lumii actuale, față de degradarea limbajului, față de pierderea interesului pentru lectură și reflecție, față de interesul pentru profunzime. Observațiile pline de tristețe legate de comunicarea digitală, de precaritatea dialogului autentic sau de dispariția bibliotecilor nu sunt formulate ca manifeste, ci integrate firesc în discursul confesiv, ca simple constatări ale unui spirit critic lucid.

Un alt palier important al cărții este cel confesiv. Autoarea vorbește despre prietenie, despre singurătate, despre pierderi și dezamăgiri, dar și despre bucurii simple: mersul pe munte, liniștea naturii, râsul împărtășit, plăcerea lecturii. Confesiunea este însă atent controlată, lipsită de exhibiționism. „Ego”-ul auctorial se edifică și ni se înfățișează precum o conștiință matură, reflexivă, care nu caută dramatizarea formală și excesivă, ci înțelegerea. Această atitudine conferă textului un ton de echilibru și o credibilitate limpede.

Din punct de vedere stilistic, proza Danielei Văleanu este profund lirică. Frazele sunt ample, ritmate, construite prin acumulări de imagini senzoriale. Descrierile de peisaj capătă o funcție inițiativă: natura nu este un simplu decor, ci un spațiu al revelației, al suspendării timpului și al reconectării cu sinele. Muntele, pădurea, noaptea, focul sau izvorul devin *topoi* de sorginte simbolică, în care ego-ul se retrage pentru a se recompune.

Un element esențial în economia textului este temporalitatea specifică. Timpul nu este linear, ci circular, revenind obsesiv asupra copilăriei, asupra primelor lecturi, asupra momentelor formative. Prezentul este filtrat prin memorie, iar memoria este impregnată de lectură. Această suprapunere a planurilor temporale creează impresia unei existențe petrecute simultan pe mai multe niveluri, într-o continuitate afectivă care atenuează sentimentul de ruptură istorică.

Interesant este și modul în care detaliul cotidian este transformat într-o ocaziune de reflecție. O conversație auzită întâmplător, un sunet sau o lumină devin puncte de plecare pentru meditații asupra condiției umane. Această tehnică apropie textul de proza modernistă a fragmentului semnificativ, în care epicul recede în *arrière-plan* față de intensitatea experienței interioare.

Deși profund ancorată în trecutul cultural, cartea nu eșuează deloc în idealizare facilă. Nostalgia este lucidă, un-eori dureroasă, iar conștiința degradării sociale, culturale, morale este constant prezentă. Tocmai această tensiune dintre frumusețea lumii și fragilitatea ei face ca discursul să rămână actual și credibil.

Din perspectiva receptării, *Hoinărind prin gânduri* se adresează unui public avizat, dispus la o lectură lentă, reflexivă. Nu este o carte „comodă”, dar recompensează lectorul prin profunzimea ideilor și opulența imaginilor. În contextul literaturii române contemporane, dominată adesea de minimalism sau de realismul crud, volumul Danielei Văleanu propune o alternativă distinctă: o literatură a interiorității, a memoriei și a dialogului cu tradiția.

În concluzie, *Hoinărind prin gânduri* este o carte a maturității spirituale, care refuză superficialitatea epocii în favoarea contemplației și a reflecției. Este un text care nu caută spectaculosul narativ, ci sensul profund al experienței, și care invită nu la consum rapid, ci la re-lectură și reflecție. Prin densitatea culturală, prin lirismul discret și prin sinceritatea discursului, Daniela Văleanu oferă o operă coerentă și personală, ce se impune ca un act de fidelitate față de literatură înțeleasă ca formă de locuire a lumii în chip poetic ca să îl parafrăzăm pe Friedrich Hölderlin și mai apoi pe Martin Heidegger.

Timișoara, 23.01.2026

Ion Scorobete

ALCĂTUIRE SIMPLĂ

În oglindă sunt tot mai îndepărtat de
Trestia țintei

reflexele mi s-au năruit
într-un cotlon s-a retras îndemânarea
zăbava nu mai are partitura
la care trăgeam cu coada ochiului
iar universul se plimbă agale
prin celulele firii

absența învolutează inputul și outputul spectrului
unei curse ratate
geometria nu mai desenează echilibrul
pe verticala fixă
dimensiunile au libertatea de a se îngrămădi
în ceasornic
pătimas
ochiul nelimitat de frumos urzește bravura deșeurii
ca necesitate
nu îmi mai spune nimic acum deznădejdea
idei se hrănesc bogat în margine

DESCÂNTEC

de curând am intrat în vălmășagul amintirilor

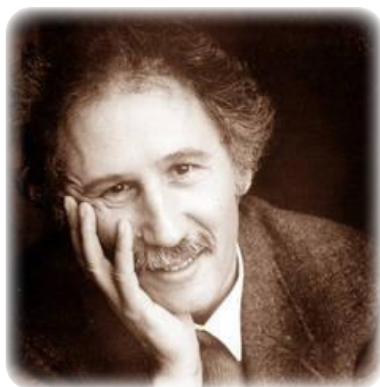
la un ceai de tei din cratița de lut
mângâiat de palmele astrale
din bucătărie
ale mamei

ascult în bioritmul cuvintelor
tăcerea
cum așază ea pe ștergarul din cânepă
spânz alintat de un scai
în decoct de sălcută din buza izvorului
lui Mitu
frunzele de pătlagină și
amărăciuni astringente
din scorușul înălțat în pâraul nopții
prin sfera lunii dată la foc
progresiv
săbii din ștevie
tulpini de omag din valea seacă
cătușniță
și urzici din gardul prăvălit
în dosul bisericii
semințe de in
umbre de mesteacăn bogate-n tanin
păpădie din lunchiți
și alte câte toate
pentru ca astfel dezlegat
să mă dedic deșertaciunii revigorată

SACRU

În ordinea necazurilor unul e neîncetat
viu
robust
impenetrabil
lunatic de straveziu
infestat de toate putreziciunile
precum o cere lucrarea prezentului de-a
se înșurubat în rădăcină
încât ochiul își spală uzura de rigoare în interior
precum mama își scurge sângele
în trupul pruncului
de se croiește negarea pozitivă
pentru un drum care nu cunoaste spre unde
umblă
se zbate în motivul lui luminat
iar ceasornicul care nu iartă
nu-mi spune.

Marin Sorescu- 90

Marin Sorescu: „Arma noastră secretă este sufletul, care trebuie să fie cunoscut prin ce are el frumos și etern. Creația, pe lângă chinul respectiv, presupune și o aplecare spre bucurie. Noi suntem îndemnați să citim poezie tocmai pentru a afla lucrurile cele mai discrete, intime ale vieții, pe care numai antenele subiectivității autorului le pot capta”

Marin Sorescu (1936–1996) a fost unul dintre cei mai importanți scriitori români contemporani: poet, dramaturg, prozator, eseist și traducător, dar și ministru al Culturii între 1993 și 1995. Născut în satul Bulzești, județul Dolj, într-o familie modestă, a absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

A debutat editorial în 1964 cu volumul *Singur printre poeți*, impunând un stil original, ironic și ludic, care îmbină cotidianul cu marile teme ale existenței. A publicat peste 20 de volume de poezie și a fost distins de șase ori cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Ca dramaturg, este autorul capodoperei *Iona*, piesă jucată pe numeroase scene internaționale.

Opera sa a fost tradusă în zeci de limbi, iar Sorescu a fost propus de două ori la Premiul Nobel pentru Literatură. Membru al Academiei Române, laureat al Premiului Herder (1991), Marin Sorescu rămâne o voce esențială a literaturii române, recunoscută pentru profunzime, umor și luciditate.

Rugăciune

Doamne, creația a dat înapoi
Ca un cucui al universului.
Doamne, creația ta s-a retras în sine
Cu tine cu tot și orbecăim în neștire.
Doamne, dă un pumn în bezna,
Să crească, Doamne, la loc cucuiul.
Unicornul, când îi creștea cornul,

Era numai durere și cunoaștere.

Lumea sorbită de hău
Se pierde în circumvoluții prea deștepte.
Doamne, dă-ți, Doamne, un pumn drept în frunte
Și, mugind, ia-o de la-nceput.
Și, mugind, ia facerea de la-nceput.

Ion Minulescu - 145

„Intrați în templul literaturii pe poarta cea mare, nu pe porțile laterale.” (Ion Minulescu)

Ion Minulescu (1881–1944), poet, prozator și dramaturg român, s-a născut la București și a copilărit la Slatina. Și-a început activitatea literară încă din adolescență, publicând primele poezii în reviste ca *Povestea vorbei* și *Foaia pentru toți*, sub pseudonimul Nirvan.

A studiat pentru o perioadă dreptul la Paris, însă influența poeziei franceze l-a atras definitiv spre literatură. Întors în țară, a colaborat cu reviste simboliste și a publicat volume importante precum *Romanțele* pentru mai târziu (1908), *Măști de bronz și lampioane de porțelan* (1920), *Strofe pentru toată lumea* (1930), precum și romanele *Roșu, galben și albastru* și *Ciracul lui Hegesias*.

Minulescu a debutat și ca dramaturg, cu piese precum *Pleacă berzele* și *Lulu Popescu*, iar ulterior a condus publicațiile simboliste *Revista celorlați* și *Insula*. Influențat de Duiiu Zamfirescu, Alexandru Macedonski și simbolistii francezi, a îmbinat în creația sa poezia, proza și teatrul cu note de modernism și simbolism.

În 1914 s-a căsătorit cu poeta simbolistă Claudia Millian, împreună având o fiică, Mioara Minulescu, care s-a dedicat păstrării memoriei părinților. Ion Minulescu a încetat din viață pe 11 aprilie 1944, la București, fiind înmormântat la Cimitirul Bellu.

Cântec

În ochii tăi ca-n două oglinzi însuflețite
Amurgul își răsfrânge privirea însângărată
Și ochii tăi sunt roșii ca două flori de mac
Plutind împerecheate pe luciul unui lac.
În ochii tăi amurgul, ușor, pe nesimțite,
Se stinge ca lumina din candela uitată
Și ochii tăi din roșii se ntunecă și par
Doi ochi tăcuți de sfântă pictați într-un altar.

Menuț Maximilian

Grigore Silași – 190

Grigore Silași (17 ian. 1897 - 25 ian. 1936) s-a născut la Beclean, jud. BN în familia protopopului Vasile Silași. Studii – la Dej, în Liceul romano- catolic, apoi la Năsăud - Școala Normală, și-n fine, la Cluj, la Liceul Piaristilor. Deși rămâne orfan de tată, își continuă studiile la Academia Teologică din Blaj, apoi la Seminarul central Greco-Catolic „Sf. Barbara” din Veneția pe care-l absolvă în 1895, fiind hirotonit preot de Mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu. Doctoratul îl obține la Facultatea de Teologie din Viena și revine în dieceza de la Alba Iulia ca arhidiacon.

Activează în Societatea Literară a studenților teologi din Viena, alături de dr. Ioan Rațiu, Ioan Papiu, Simion Micu, Maxim Pop, Iustin Popfiu ș.a. Treptat, atrăgându-i și pe cei din Societatea „România” și pe cei din Societatea Social-Literară a Românilor, îi adună pe toți studenții români în Societatea „România Jună”, Viena. Trăia din singura sursă de venit, cea de vice rector al Colegiului din Viena, din care îi ajuta și pe alții. Dar din 1867, când s-a creat Austro-Ungaria iar Transilvania a trecut sub administrație ungară și situația românilor a devenit și mai precară, s-a exprimat împreună cu ceilalți intelectuali români, prin „Pronunciamentul de la Blaj” (1868), un memoriu prin care intelectualii români contestau anexarea Transilvaniei la Ungaria și măsurile antidemocratice luate împotriva românilor.

Primit în audiență de împăratul Francisc Iosif I, îi prezintă acestuia mai multe petiții din Blaj în care erau consemnate nemulțumirile tuturor românilor. Împreună cu Eminescu și Slavici, pregătește manifestările național-patriotice de la Putna (15 aug. 1871), unde va ține un discurs fulminant în favoarea românilor și va fi ovaționat îndelung și purtat pe brațe... În anul 1872 este numit de Ministerul Maghiar al Cultelor și Învățământului, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cluj, oferindu-i-se lunar un salariu de 2000 fl, și 300 fl pentru locuință. Năsăudenii îl felicită pentru reușită printr-o telegramă semnată de vicarul Grigore Moisil, de judele regesc Arion Mărcușiu și de profesorii dr. C-tin Moisil, Maxim Pop, dr Ioan Marte Lazăr, Florian Moțioc, Octav Barițiu, Leon Pavelea, Ioan Șerban ș.a.

Profesorul universitar Grigore Silași era un bun filolog, cunoștea istoria limbii române, dialectologie, poetică, romanistică, cunoștea limbile greacă, latină, franceză, maghiară, germană, arabă și alte limbi semitice. Era preocupat și de folclor, de creația lirică, de lingvistică, istorie literară, literatura română contemporană, teatrul românesc, creația populară românească. Elaborează și editează cărți, atât laice, cât și religioase. Cele mai importante ar fi „Discuții filologice și istorice maghiare” (cu privire la români), „Despre însemnătatea literaturii române tradiționale”, „Renașterea limbii române în vorbire și scriere”, „Românul în poezia populară”, „Psaltirea calvino-română versificată”, „Limba literară și limba populară”, „Oare din limba franceză împrumutăm?” A analizat opera lui Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Ion Heliade Rădulescu, Gh. Asachi, a analizat teatrul românesc, creația populară românească, poezia românească. A înființat revista românească „Sionul Românesc” (1865) și Societatea studențească „Iulia” (1873). Pentru

ASTRA a înființat reuniunea sodalilor din Cluj (1873) și a condus Societatea ASTRA ca președinte. În Universitatea clujeană este desemnat șef al catedrei de limba și literatura română (1873-1886) și a deținut funcția de decan al Facultății de Litere (1883-1884) și trebuia să-și prezinte cursurile de gramatică, fonetică, morfologie, sintaxă, ortografie, dialectica și istoria limbii române..., în limba maghiară, dar el le preda, ca și Slavici în limba română. Drept urmare, casa i-a fost incendiată, biblioteca i-a fost devastată, manuscrisele sale de folclor, de lingvistică, dialectologie, istorie și estetică literară i-au fost arse în 14 mai 1884, pe Felegvar, de către huligani antiromâni, zi în carte-și putea pierde și viața, dar a fost anunțat de către un coleg maghiar ca în acea zi să lipsească de-acasă...

Academia Română îl primește în rândurile sale ca Membru de Onoare (13 sept. 1877). Succesele sale i-au iritat pe xenofobi și șovini, fiind învinuit că-și ține cursurile în limba română! Că tulbură buna înțelegere între naționalități! Era denigrat de presa maghiară. Statul maghiar i-a interzis Societatea „Iulia” iar ministrul Trefort a dat ordin să fie eliminat de la Universitatea clujeană (1886), provocându-i o bătrânețe dramatică, fără pensie. L-au ajutat membrii ASTREI, sodalii clujeni și Banca Economul din Cluj. Dezamăgit și măcinat de o boală grea se retrage la Sângeorz-Băi, apoi la Năsăud, la sora sa Ana Filipan, unde va și deceda. A fost înhumat în Cimitirul „Comoara” din Năsăud, rămânând în conștiința năsăudenilor un exemplu de abnegație în nemărginita sa iubire de neam.

Ioan Seni

Bibliografie:

Traian Pavelea, *Grigore Silași*, în „Studii și Cercetări Etnoculturale”, vol. II, Bistrița, 1996, p. 147-156;
Traian Pavelea, *Grigore Silași (1836-1897)*, în „Năsăudul – repere istorice și culturale”, edeit. George Coșbuc, Bistrița, 2001, p. 239-241
Teodor Tanco, *Silași, Grigore*, în „Dicționar literar 1639-1997 al jud. BN, edit. Virtus Romana rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 332-333
Teodor Tanco, *Academia Română 1866-1996 Academicienii năsăudeni și bistrițeni*, edit. VRR Cluj, 2006, p. 34-36
Teodor Tanco, *Grigore Silași profesor la Universitatea din Cluj*, în VRR, vol. I, p. 213-214; vol. V, p. 63-64
Virgil Șotropa, În amintirea lui Grigore Silași, în "Arhiva someșană" nr 13, 1930, p. 239-242
În „Studii și Cercetări Etnoculturale” vol. III, Bistrița, 1997 au scris despre Grigore Silași următorii: Andrei Moldovan, Octavean Șchiau, Gabriel Vasilie, D-tru Pop, Ioan Buzași, Doina Cetea, Ioan Bota, Ironim Marțian, Ioan Seni
Dr Dan Lucian Vaida, *O scrisoare inedită a lui Grigore Silași în colecțiile Muzeului Grăniceresc Năsăudean*, în Arhiva Someșană, XII, Năsăud, 2013, p. 65-74
Ioan Seni, *Academia Română la 150 de ani (1866-2016) Academicienii năsăudeni*, edit. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2016, pag. 121-125

Redacția

*** Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul *** Marcă înregistrată *** ISSN 2784 – 0034 ISSN-L 2784 – 0034

Director: Menuț Maximilian; **Redactor șef:** Olimpiu Nușfelean; **Editor coordonator:** Gabriela Ciomei; **Redactori:** Elena M. Cîmpan, Icu Crăciun;

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; **Tehnoredactare:** Claudiu Moldoveanu; **Web:** Grigore Cotul, **site:** assbn.ro

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian – președinte,

Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu – vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menutmaximilian@yahoo.com.

Apărut cu sprijinul

SANOVIL